

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

SANAYİ VE NÜFUS İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA
1980 SONRASI EREĞLİ’NİN KENTLEŞME SÜRECİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ahmet İLHAN

Danışman
Doç. Dr. Saadet AYDIN

BOLU 2017

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ahmet İlhan'a ait "Sanayi ve Nüfus İlişkisi Bağlamında 1980 Sonrası Ereğli'nin Kentleşme Süreci" adlı çalışma, jürimiz tarafından **Kamu Yönetimi** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

22.11.2017

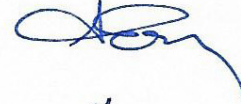
Unvan, Adı, Soyadı

İmza

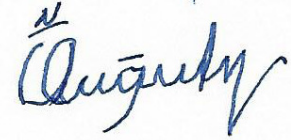
Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Saadet AYDIN

Üye : Prof. Dr. Arif ERENÇİN

Üye : Doç. Dr. Örgen UĞURLU AKMAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

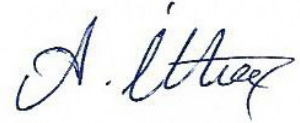

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Sanayi ve Nüfus İlişkisi Bağlamında 1980 Sonrası Ereğli'nin Kentleşme Süreci**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvurulan kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ahmet İLHAN

22.11.2017

ÖZET

SANAYİ VE NÜFUS İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA 1980 SONRASI EREĞLİ’NİN KENTLEŞME SÜRECİ

Ahmet İLHAN

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Saadet AYDIN

Kasım 2017, 125 + xvii Sayfa

Kent mekânında toplumsal, ekonomik ve siyasal değişimlerin yarattığı gelişmeler kentleşme sürecini belirlemektedir. Göç ve kentleşme ilişkisi, bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlılığı ifade etmektedir. Kentleşmenin sanayileşmeye koşut biçimde farklılaştığı evrede, göçlerin etkisi yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu bağlamda sanayi ve nüfus ilişkisi, göç ve kentleşme olguları çerçevesinde ele alındığı takdirde bu olguların temellendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla çalışmada yapılan kuramsal irdelemelerle kentleşmenin toplumsal boyutu göç, ekonomik boyutu ise sanayileşme olarak kabul edilmiştir. Çalışma bu kapsamda Ereğli’nin 1980 sonrası kentleşme sürecini sanayi ve nüfus ilişkisi bağlamında analiz etmeye yöneliktir. Çalışmada bir ağır sanayi kenti olan Ereğli’nin yaşadığı kentleşme deneyimi sosyoekonomik unsurlarla açıklanmaktadır. Çalışmanın araştırma kısmında mahalle muhtarları ve belediye meclis üyeleri ile yarı yapılandırılmış görüşme uygulanmış, Ereğli kent makroformunun biçimlenişi analiz edilerek hipotezler test edilmiştir. Ereğli’nin tersine göçlerle de değişen nüfus yapısı ve neoliberal politikalarından etkilenme düzeyi çalışmada değinilen diğer unsurlar olmuştur. Ulaşılan sonuç ise Ereğli’nin kentleşme sürecinin 1980’lerde göç olarak, 2000’li yıllarda net göç hızı yavaşlayarak devam ettiği ve giderek bir emekli kenti sayılmaya başladığıdır.

Anahtar Kelimeler: Göç ve Kentleşme İlişkisi, Kent Mekânı, Kentleşme Süreci, Kent Makroformunun Biçimlenişi, Ereğli.

ABSTRACT

EREĞLİ'S POST-1980 URBANIZATION PROCESS WITHIN THE CONTEXT OF THE RELATIONSHIP BETWEEN INDUSTRY AND POPULATION

Ahmet İLHAN

Master Thesis

Department of Public Administration

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Saadet Aydın

November 2017, 125 + xvii Pages

The developments created by social, economic and political changes in urban space determine the urbanization process. The relationship between migration and urbanization is like a chain of rings, which is a connection to each other. In a phase in which urbanization differs in parallel to industrialization, the effect of immigration is an undeniable reality. In this context, industrial and population relations, immigration and urbanization cases should be taken into consideration if these events are based on these facts. Therefore, the social dimension of urbanization is considered as migration and the economic dimension as industrialization. This study aims to analyze Ereğli's post-1980 urbanization process in the terms of industry and population relations. In this study, the urbanization experience that Ereğli, a heavy industrial city, faced during this process is explained by socioeconomic factors. The data was collected via semi-structured interviews with neighbourhood mukhtars and aldermen. Furthermore, the hypothesis were tested by analysing the formation of Ereğli city macroform. In addition, Ereğli's changing population due to remigration and the level of neoliberal policies on the city were also mentioned in the study. Finally, the conclusion reached is that the migration-receiving urbanization process continued in 1980s, the net migration pace slowed down in 2000s and the city has gradually been a retired people's town.

Key Words: The Relationship Between Migration and Urbanization, Urban Space, Urbanization Process, Formation of City Macroform, Ereğli.

*Bugünlere gelmemde desteğini
ve emeğini esirgemeyen aileme...*

ÖN SÖZ

Sosyal bilimlerde toplumsal, ekonomik, siyasal, sosyolojik, hukuki ve daha birçok yönden üzerinde çalışılmış konu olan göç ve kentleşme olguları birer değer taşımaktadır. Şüphesiz sanayi ve nüfus ilişkisi, bilimsel bir çalışmada farklı boyutlarıyla ele alınabilir. Her iki olgunun yaşanan deneyimlerle somutlaşan ve süreç olarak birbiriyle eklemlenen yapısı hayatın bir gerçeğidir.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma, öncelikle sanayileşmenin göç ve kentleşme süreçlerine etkilerini kanıtlama ve sosyoekonomik bir bakışla analiz etme çabasını ortaya koymaktadır. Toplum bilimci Mübeccel Kıray'ın "Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası Ereğli" adlı eseri, başvurduğum ana kaynak olmuş ve çalışmamda onun bıraktığı tarihten günümüze kadar gelerek bir Ereğli portresi çizilmeye gayret edilmiştir. Çocukluğumu geçirdiğim, büyüdüğüm ve hâlen yaşamaya devam ettiğim Ereğli'de böylesine bir çalışma yapabildiğim için mutluluk duymaktayım.

Bu süreçte bana sabır ve anlayışla yardımcı olan ve benden hiçbir desteğini esirgemeyerek bana rehberlik eden, çalışmanın her aşamasını titizlikle takip ederek beni cesaretlendiren kıymetli tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Saadet AYDIN'a en içten saygılarımı sunarım.

Araştırma boyunca görüşme taleplerimi geri çevirmeyerek bana kolaylık sağlayan Kdz. Ereğli'nin değerli tüm muhtarlarına teşekkürü bir borç bilirim. Yine beni kırmayarak görüşme talebimi kabul eden ve sorularıma özveriyle cevap veren Belediye meclis üyeleri Sayın Fevzi Ekşi ve Cumhuriyet Nalcı'ya ayrıca teşekkür ederim. Kdz. Ereğli Belediyesi ve Kdz. Ereğli Kaymakamlığı ile çok değerli Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına da yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Son olarak emeği geçen herkese sonsuz teşekkürler. Çalışmanın ve olası hatalarının tüm sorumluluğu bana aittir.

Ahmet İLHAN

Kasım - 2017

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İTHAF SAYFASI.....	viii
ÖN SÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİL VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
RESİM VE HARİTALAR LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

1. GÖÇ VE KENTLEŞME OLGULARINA GENEL BAKIŞ	7
1.1. Göçün Tanımı ve Çeşitleri	8
1.1.1. İç Göç – Dış Göç	10
1.1.2. Gönüllü Göç – Zorunlu Göç	11
1.1.3. Mevsimlik Göç – Sürekli Göç	11
1.1.4. Yasal Göç – Yasadışı Göç	12
1.1.5. Bireysel Göç – Kitlesele Göç – Aile Göçü.....	12
1.2. Göç Teorileri.....	13
1.2.1. Ravenstein – Göç Kanunları Teorisi.....	13
1.2.2. Everett S.Lee – İtme/Çekme Teorisi.....	14
1.2.3. Neo-klasik Göç Teorisi.....	15
1.2.4. Kesişen Fırsatlar Teorisi	16

1.2.5. Modernleşme Okulu – Denge Teorisi.....	16
1.2.6. Bağımlılık Okulu – Merkez/Çevre Teorisi	16
1.2.7. İlişki Ağları Teorisi.....	17
1.2.8. Dünya Sistemi Teorisi	17
1.3. Mekânsal Yapı: Kent-Kır.....	17
1.4. Tarih Açısından Kentler.....	24
1.4.1. Dünyada Kentler	27
1.5. İç Göç ve Kent	30
1.6. Türkiye’de İç Göç ve Kentleşme Pratiği	34
1.6.1. Türkiye’de İç Göçün Sonuçları.....	42
1.6.2. Türkiye’de Kentleşme Politikaları Bağlamında İç Göçler.....	45
1.7. Türkiye’de İç Göçün Ekonomi-Politiğine Dair Tespitler	47

II. BÖLÜM

2. SANAYİ VE NÜFUS İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA EREĞLİ.....	54
2.1. Ereğli’nin Coğrafi Konumu, Bitki Örtüsü ve İklimi.....	54
2.2. Ereğli’nin Tarihçesi	56
2.3. Ereğli’nin İdari Bölünüş Yapısı ve Demografik Göstergeleri	59
2.4. Ereğli Kömür İşletmesi	63
2.5. Ereğli’nin Genel Ekonomik Durumu ve Ereğli Demir Çelik İşletmesi.....	65
2.6. Ereğli’de 1980 Sonrası Belediye Seçimleri	71

III. BÖLÜM

3. 1980 SONRASI EREĞLİ’NİN KENTLEŞME SÜRECİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI.....	73
3.1. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği	73
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	75
3.3. Araştırmanın Problemi.....	75
3.4. 1980 Sonrası Ereğli’de Kentleşme Süreci	76

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	105
4.1. Bulgular	105

4.2. Öneriler	108
4.3. Sonuç ve Değerlendirme.....	110

KAYNAKLAR	113
------------------------	------------

EKLER

EK 1: Ereğli Belediye Sınırları ve Mahalleler Haritası	125
---	------------

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Türkiye’de 2011-2016 Arası Bölgelerin Net Göç Hızı %	38
Tablo 2.1: Ereğli Belediye Sınırları İçinde Yer Alan Mahalleler	59
Tablo 2.2: Zonguldak İlinin Yıllara Göre Aldığı, Verdiği Göç ve Net Göç Hızı.....	60
Tablo 2.3: Ereğli’de Geçmiş Yıllara Göre Köy ve Şehir Nüfusu	61
Tablo 2.4: Ereğli Belediye Sınırları İçerisinde Yer Alan Nüfus.....	62
Tablo 2.5: 2013 Ve 2016 Yılları Ereğli İlçe Geneli Nüfus Bilgileri	62
Tablo 2.6: Organize Sanayi Bölgesindeki Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı ve İstihdam Sayısı	66
Tablo 2.7: 2009 Ve 2014 Yerel Seçimleri Partilere Göre Ereğli Belediyesi Siyasi Dağılımı.....	72
Tablo 3.1: Kdz. Ereğli’de Kayıtlı Şirket Tipi ve Sayıları	82
Tablo 3.2: Ereğli’de 2014-2016 Arası İş-Kur İstihdama Yönelik Kurslardan Yararlanan Kişi Sayısı	82
Tablo 3.3: 2009-2013 Yılları Arası Ereğli’nin İş-Kur Verileri.....	83
Tablo 3.4: Ereğli’de İstihdam ve Sektörel Çeşitlilik	85
Tablo 3.5: Zonguldak İl Geneli Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı Verileri	92
Tablo 3.6: Ereğli’nin Mahallelerinin Kuruluş Tarihleri ve 2016 Yılı Nüfusları	100

ŞEKİL VE GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Göç Türleri	12
Şekil 1.2: Tarihsel Gelişim Sürecinde Kentler ve İşlevleri	25
Grafik 1.1: Kıtaların 2015-2050 Yılları Arası Tahmin Edilen Kentsel Nüfus Oranları %	30
Grafik 1.2: Yıllara Göre Türkiye’de Ortalama Kentsel Nüfus Oranları (%)	38
Grafik 1.3: Türkiye Geneli İl-İlçe ve Belde-Köy İkamet Etme Oranları (%)	40
Grafik 2.1: Cinsiyete Göre Belirli Yıllarda Zonguldak İlinde Ortanca Yaş.....	61
Grafik 3.1: Ereğli’de 2015-2016 Yılları Konut Satış Sayıları.....	84

RESİM VE HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1: Zonguldak İli Yerel Konumu	55
Harita 2.2: Ereğli İlçesi İl Konumu	55
Resim 2.1: Ereğli Demir-Çelik Fabrikasından Bir Görünüm	68

KISALTMALAR LİSTESİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AİBÜ	: Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ar-ge	: Araştırma ve Geliştirme
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	: Çeviren
EKH	: Ereğli Kömür Havzası
EKİ	: Ereğli Kömür İşletmesi
ERDEMİR	: Ereğli Demir ve Çelik İşletmesi
GNS	: Genel Nüfus Sayımı
GMİS	: Genel Maden İşçileri Sendikası
İş-kur	: Türkiye İş Kurumu
İşl.	: İşletme
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
no	: Numara
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
OYAK	: Ordu Yardımlaşma Kurumu
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
Ş.	: Şirket
TAŞ.	: Ticaret Anonim Şirketi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TED	: Türk Eğitim Derneği
TL	: Türk Lirası

TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
TSO	: Ticaret ve Sanayi Odası
TTK	: Türkiye Taşkömürü Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TV	: Televizyon

GİRİŞ

Türkiye coğrafyasında üç ayrı Ereğli yer alır: Konya Ereğli, Marmara Ereğli ve Karadeniz Ereğli. Bunların içerisinde iktisadi etkinlikler ve sahip olduğu nüfus açısından en büyük olanı ise, çalışmanın da konusunu oluşturan Zonguldak iline bağlı bir ilçe ve merkezindeki kent olan Karadeniz Ereğli'dir. Bu kent, tıpkı Zonguldak gibi kendine özgü bir tarihi ve kimliği olan, sanayileşmeye ve iktisadi gelişmeye koşut olarak ortaya çıkmış, büyümüş bir kenttir. Bu tez çalışmasının konusu olarak seçilmesinin nedeni, Ereğli'nin kentleşme öyküsünün Türkiye kentleşmesinin karakteristik özelliklerinden farklı ve 1980'lerle birlikte yaşanan neoliberal dönüşümün en sert etkilerinin görüldüğü kentlerden biri olmasıdır. Bunun yanı sıra Ereğli sahip olduğu ağır sanayisi, muhteşem kıyıları, zümrüt yeşili coğrafyası ve etkileyici tarihi ile de birbirine tezat teşkil eden birçok özelliği barındırmasından dolayı, yani kendine has nitelikleri ile de öne çıkmaktadır. Fakat Ereğli'yi bir çalışma konusu ve nesnesi haline getiren en önemli etken, Mübeccel Kıray'ın sanayi öncesi kentleşme öyküsünü bir monografi biçiminde ve sosyolojik açıdan ele aldığı çalışmasının yarattığı etki olmuştur. O günlerden günümüze geçen süreçte Ereğli birçok etken altında farklı dönüşümler ve değişimler yaşamıştır. Kimi zaman yoğun göçlerin hedefi olurken kimi zaman da sahip olduğu nüfusu kaybetmesine neden olan tersine göçler yaşamıştır.

Bu tez çalışmasının yapılmasındaki amaç, göç ve kentleşme arasındaki ilişkileri Ereğli özelinde sosyoekonomik bir çerçeve çizerek açıklamaya çalışırken, yaşanan göç deneyimlerinin ortaya çıkardığı kentleşme/kentlileşme sorunlarını da anlamaya ve bunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmeye çalışmaktır. Çalışmada hedeflenen şey, Ereğli'nin kentleşme sürecinde, göç edenlerin yarattığı değişim ve dönüşümler ile Ereğli'nin sosyoekonomik verilerinde yaşanan gelişmeleri açıklamaktır.

Çalışmanın sorunsalı, 1980 sonrası kentleşme sürecinin Ereğli özelinde ekolojik sınırı aşma noktasına gelmiş olduğudur. Bu sınırın aşılmasından doğan sosyal ve

ekonomik olumsuzluklar çalışmanın alan araştırması bölümünde irdelenmiştir. Sanayi ve nüfus ilişkisi, geniş bir çerçeve olduğundan öncelikle göç ve kentleşme arasındaki ilişkinin varlığı tespit edilmiş ve bu ilişkinin Ereğli özelinde sosyoekonomik bir bakışla ele alınması sağlanmıştır. Sosyoekonomik unsurlardan kast edilen; işgücü verileri, işsizlik, emeklilik olgusu, sektörel çeşitlilik ve istihdam, üretim ve sanayileşme, nüfus, göç hızı, mahalle tüzelkişiliğine kavuşma, eğitim ve sağlık, konut göstergeleri gibi unsurlardır. Dolayısıyla çalışmanın odak noktası, göçe dayalı kentleşme ile ortaya çıkan ekonomik ve sosyal yapıdaki değişmelerdir.

Çalışmanın önemi, Ereğli'nin Türkiye'de sınırlı sayıda görülen ağır sanayiye dayalı kentlerden biri olmasıdır. Çalışmanın alana katkısı, Mübeccel Kıray'ın "Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası" eserinde anlattığı Ereğli'yi 1980'lerden günümüze getirerek, Kıray'ın anlattığı Ereğli ile bugünkü Ereğli'yi demografik, ekonomik, toplumsal ve yönetsel (idari) yapılar açısından karşılaştırma olacaktır. Böylece, bir kentin nereden nereye geldiği, farklı ölçütler kullanılarak gösterilmiş olacaktır.

Çalışmanın kapsamı, Ereğli kent makroformunun biçimlenişine denk düşen 1980 sonrası dönemdir. Böylece çalışmanın zaman boyutu belirlenmiş olmaktadır. Ağırlıklı olarak 1990'lı ve 2000'li yıllar ele alınmıştır. Çünkü 1990'lı yıllarda devam eden göç alma durumu, Ereğli'de mahalle yapılan yeni yerleşim alanlarını oluşturmuştur. Ayrıca 2005 Ereğli Demir Çelik İşletmesi (ERDEMİR)'nin özelleştirilmesi ve 2008 ekonomik krizinin yansımaları, Ereğli'nin göç veren bir kente dönüşmesine neden olmuştur. Fakat Ereğli belediye sınırları içerisindeki nüfus, göç veriyor olmasına rağmen düşmemiş, hatta artmıştır. Köy tüzel kişiliğini kaybederek belediye sınırları içerisine alınan yerleşim yerlerinin bunda açıklayıcı bir etken olduğu söylenebilir. Bu nedenle, köyden dönüşen mahallelerde yaşayan kesim ve bu kesimin sosyoekonomik niteliği belirtilerek çalışmanın kapsamında yer almıştır. Çalışmanın kapsamı aynı zamanda çalışmanın sınırlılıklarını göstermiştir. Buna göre çalışmanın sınırlılıkları, belediye sınırları içerisinde yer alan 31 mahalle ve bu mahallelerin kent makroformunun birer öznesi olarak ortaya çıkış süreçleri biçiminde belirlenmiştir. Bu sınırlılıklar çerçevesinde ele alınan sosyoekonomik unsurlar, alan araştırmasında zaman-mekân boyutuna uygun biçimde çalışmanın sorunsalını bulmayı sağlamıştır.

Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme soruları önceden hazırlanmış olup görüşmenin akışına ve verilen cevaplara göre sınırlı sayıda azaltılmış ya da çoğaltılmıştır. Mahalle muhtarları ile yapılan görüşmeler yaklaşık kırkar dakika, belediye meclis üyeleri ile yapılan görüşmeler ellişer dakika sürmüştür. Görüşme yapılan belediye meclis üyelerine önceden haber verilmiş ve uygun zaman dilimi içerisinde görüşmeler yapılmıştır. Muhtarlarla yapılan görüşmelerde ise Ereğli Mahalle Muhtarları Derneği'ne gidilmiş, dernekte bulunmayan muhtarlarla iletişim kurularak muhtarlık irtibat bürolarında görüşülmüştür. Çalışmanın evreni, Ereğli belediye sınırları içerisinde kalan 31 mahalledir. Bu mahallelerin muhtarları ve belediye meclis üyeleri ile yapılan görüşmeler not alınarak kayda geçmiş ve düzenlendikten sonra tezin ana metnine dâhil edilmiştir. Örneklem ise küme (çok aşamalı) seçim tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Tüm yerel idarecilerle görüşülmemiş olup, 19 mahalle muhtarı ve 2 belediye meclis üyesi ile birebir görüşülmüştür. Görüşme soruları yöneltilecek cevaplar verilmesi istenmiştir. Bunun yanında bazı kaymakamlık ve belediye yetkilileri ile diğer muhtarlarla da görüşülmüştür. Bu görüşmelerde ise belirlenen soruların hepsi sorulmamış, çalışmanın önceliğini oluşturan konunun kapsamına giren unsurlara dair bilgiler alınmıştır.

Çalışma metni 4 ana bölümden oluşmuştur. Kaynak araştırması ve kuramsal bölümü ilgilendiren literatür taraması yapılmıştır. Veriler toplanarak analiz edilmiş ve alan araştırmasını belirleyecek olan bu veriler şekil, grafik, harita, istatistiklerle desteklenmiştir. Daha sonra uygulama ve yazma aşamasına geçilerek tez süreci devam ettirilmiştir. Tezin giriş bölümünde çalışmanın konusu, amacı, önemi, hedefi, sorunsalı, kapsamı, sınırlılıkları, yöntemi, hipotezi, varsayımları, içeriği ve metin yapısı açıklanmıştır.

Birinci bölüm olan kuramsal bölümde göç, iç göç, kent ve kentleşme kavramları teorik çerçeve çizilerek ele alınmıştır. Literatür taraması yapılarak göçün nedenleri, sonuçları, türleri ve göç teorileri açıklanmıştır. Dünya'da ve Türkiye'de kentleşmenin niteliği tarihsel süreç bağlamında gösterilmiştir. Türkiye'de iç göçün nedenleri ve sonuçları ekonomi-politik bağlamında öznel bir anlatımla kısaca ele alınmış ve iç göçün

kentin demografik, ekonomik ve sosyal yapısında yarattığı değişmeler ve etkiler vurgulanmıştır.

İkinci bölümde alan araştırmasının öznesi Ereğli kenti hakkında bilgiler verilmiştir. Ereğli'nin tarihi, nüfus yapısı, idari bölünüşü ve genel ekonomik durumu ayrıntılarıyla gösterilmiştir. Ereğli'nin ağır sanayi kenti olduğu vurgulanmış, ERDEMİR ile ilgili çalışan sayısı, çalışanların niteliği gibi veriler gösterilmiştir.

Üçüncü bölüm olan alan araştırmasında öncelikle araştırmanın yöntem ve tekniği, evren ve örnekleme, problemi kısaca özetlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme (derinlemesine mülakatın bir türü olarak) yöntemi kullanılarak mahalle muhtarları ve belediye meclis üyelerinin cevapları kendi ağızlarından çıktığı gibi aktarılmıştır. Ereğli'nin kentleşme süreci ve kent makroformunun biçimlenişine dair ulaşılan bilgiler tasnif edilerek ve yorumlanarak bölüme eklenmiştir. Bu yolla elde edilen veriler, çalışmanın denencesinin (hipotezinin) kanıtlanması için kullanılmıştır. Kuramdan hareketle belirlenen hipotezin sınanabilir olmasına dikkat edilmiş ve hipotez alan araştırması bölümünde kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Son ve dördüncü bölüm olan sonuç bölümünde ise alan araştırması sonucunda saptanan bulgular hipotezle karşılaştırılarak bir değerlendirme yapılmış ve kuramsal irdelemelerle ilişkilendirilerek Ereğli'nin kentleşme süreci ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Çalışmanın varsayımları şunlardır:

1. Göç ve kentleşme arasında bir ilişki bulunmaktadır. Kentleşme, bir nüfus birikim süreci olarak tanımlandığına göre, bu nüfus birikimi doğal nüfus artışıyla yani ölüm oranlarından daha yüksek bir doğum oranının varlığıyla açıklanamaz. Kente, kentin dışından gelen bir nüfusun yani göçün varlığı ile açıklanabilir.
2. Kentleşme olgusu göçe, göç olgusu da kentleşmeye etki etmektedir. Kentleşme hızlandıkça ve kentsel nüfus yüksek oranlarda arttıkça bu yeni

göçleri kışkırtmakta, yeni göç dalgaları da kentsel makroformu ve fiziki yayılmayı genişletmektedir.

3. Ereğli'nin kentleşme deneyimi ERDEMİR işletmesinin kuruluşuyla başlamamıştır ama modern bir kent haline gelişini ERDEMİR'e borçludur.
4. ERDEMİR'in kuruluşu Ereğli'yi ağır sanayi kenti olma niteliğine kavuşturmuş ve kentleşmenin bu sanayi boyutu, sosyoekonomik göstergeleri değiştirmiştir.
5. Sosyoekonomik göstergeler kent makroformuna yani kentin fiziki yapılanmasına etki etmekte ve mahallelerin oluşmasını belirlemektedir.

Hipotezler kurgulanırken sınanabilir ve kanıtlanabilir olmasına dikkat edilmiştir. Bilimsel bir çalışma yapıldığı için hipotezler, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle alan araştırması bölümünde sınanmıştır. Bu sınama yapıldıktan sonra sonuç bölümünde bulgular ve öneriler temellendirilmiştir. Çalışmanın hipotezleri şunlardır:

1. Ereğli belediye sınırları mahalle yapılan yeni yerleşimlerle genişlediğinden Ereğli kentinin belediye sınırları içerisindeki nüfusu artmaktadır.
2. İşsizlik ve yeni istihdam alanları yaratılamaması, Ereğli'den göçe neden olmaktadır.
3. Ereğli hem göç alan hem de göç veren bir kent olduğu için nüfusundaki değişim hızı yavaşlamaktadır.
4. 1965-2000 yılları arasında ağır sanayi kenti olarak gelişen Ereğli, 2000'li yıllarda net göç hızı yavaşladığından bir emekli kenti durumuna gelmiştir.
5. 2000'li yıllarda Ereğli, çevre köy ve belde yerleşimlerinden göç alırken, daha sanayileşmiş uzak bölgelere ve illere göç vermektedir.

Tezin içeriği, Ereğli kentinin ağır sanayi kenti olduktan sonra yaşadığı sosyoekonomik değişimleri kapsamaktadır. Bu bağlamda köyden mahalleye dönüştürülen yerleşimlerin nüfusu, aldığı ve verdiği göçler, bu mahallelerde yaşayanların hangi ekonomik düzeyde bulunduğu ve bunların kente kattığı birikimler araştırılmıştır. Belirlenen odak noktanın ve sınırlılıkların dışına çıkmadan Ereğli'nin mahallelerinin oluşumu ve kent makroformunun biçimlenişi aktarılmıştır. Ereğli'nin kentleşme deneyimi üzerinden irdelemeler yapılırken tarihsel süreçte yaşanan

gelişmeler hakkında bilgi edinilmiştir. Ereğli kenti için alınan yönetsel siyasi kararlara değinilmiştir. Mübeccel Kıray'ın 1960'larda yaptığı bir alan araştırmasına dayanan Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası adlı eseri, tezin içeriğinde başucu kitabı olarak çalışmanın ana kaynağı olmuştur. Çünkü Kıray, Ereğli'yi sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel açılardan ele almış ve Anadolu'nun diğer feodal kasabalarından farklı modern bir kent deneyimini önceden yaşadığı sonucuna varmıştır. 1962 ERDEMİR'in kuruluşuyla birlikte bu kentleşme deneyiminin devam edeceğini ve kendi kendine yetebilen, özel bir kentleşme biçimi yaşayacağını öngörmüştür.

I. BÖLÜM

1. GÖÇ VE KENTLEŞME OLGULARINA GENEL BAKIŞ

Göç ve kentleşme olguları toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel ve fiziksel değişimleri barındırır. Kentleşme ve göç arasındaki ilişki çok yönlüdür. Zamanla göçler mi kentleşmeyi, kentleşme mi göçleri etkiler sorusunun cevabı değişebilir. Kentin göçlerle büyümesi ve niteliğinin değişmeye başlaması, göç ve kentleşme arasında anlamlı bir ilişki kurulmasını gerektirir. Bu ilişki, göç ve kentleşme olgularının kavramsal düzeyde incelenmesi ile daha iyi anlaşılabilir. Göçün kentleşmenin hızı, niteliği ve boyutunu değiştirip değiştirmediği de bu ilişki kapsamında değerlendirilebilir.

Göçün nasıl bir kent yarattığını gözlemlemek için kente göçleri çeken nedenleri saptamak gerekmektedir. Bu nedenlerin kırdan ve kentte ortaya çıkardığı olumlu ve olumsuz sonuçları vardır. Bir iç göç örneği olan kırdan kente göç bu sonuçlar üzerinde durmayı gerektirmektedir. Kentlerde sanayinin varlığı ve kırdan topraklılık, iç göçlere neden olmaktadır. Dengesiz ve yetersiz sanayileşme ise kentler arasında iç göçleri belirli alanlara kaydırmaktadır. Yoğun göç alan yerleşim birimleri, plansız bir büyüme ve çevresel etmenlerin de zorlamasıyla fiziki sorunlarla karşılaşmaktadır. Aynı zamanda kimi yerleşim birimleri göç veren yer konumuna gelebilmektedir. Tüm bu gelişmeler ve hareketlilikler iç göç ve kentleşmenin doğrudan bir ilişkisi olduğunu ve çift yönlü bir etkileşime açık olduklarını gösterir. İç göç ve kentleşme arasında bu çok yönlü ilişki, toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıyı değiştirebilecek güçtedir. Toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimlerle şekillenen kentleşme, iç göçün nedenleri ve sonuçları dikkate alınarak açıklandığında kente özgü nitelikler hakkında fikir verebilir. Dolayısıyla iç göç ve kentleşme arasındaki ilişki göç, kent, iç göç ve kentleşme kavramlarının genel tanımıyla daha iyi anlaşılabilir.

Göç ve kent kavramlarını literatürde yer alan tanımlamalara değinerek açıklamak, teorik temellendirmeleri kısaca belirtmek, iç göç ve kentleşme ilişkisinin saptanmasında göç ve kent olgularına kavramsal bir çerçeve çizme zorunluluğu doğurmaktadır.

1.1. Göçün Tanımı ve Çeşitleri

Göç kavramı, geniş bir kavramdır. İktisadi, sosyal ve politik yönleri bulunan bir olgudur. Toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel vs. nedenlerle yüzyıllardan bu yana olagelen bir gerçekliktir. Uygarlık tarihi boyunca insanların gerçekleştirdiği bir fiil olmuştur. Tarihsel açıdan modernleşme öncesinde de var olan bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Nedenleri ve sonuçları olduğu gibi kendi içinde türleri de bulunur. Göç, dünyanın bütün toplumlarında rastlanılan bir durumdur. Belirli durumlarda ve ölçülerde her zaman yaşanabilen bir olgudur. Her toplumda kendine özgü işleyişi ve şekillenışı bulunmaktadır. Bazı ülkelerde hızlı yaşanırken bazı ülkelerde yavaş yaşanabilir. Aynı zamanda sonuçları ve etkileri de değişebilir. Göçün iktisadi niteliği, sosyal yönü ve siyasal boyutu bulunmaktadır. Göçün kentleşme bağlamında itici ve çekici faktörler ışığında şekillendiği gözlenir. Bu faktörler aynı zamanda göçün nedenleri arasında yer alır.

Göç, bir yerleşim bölgesinden başka bir yerleşim bölgesine doğru yer değiştirme hareketi olduğundan, kendine özgü nedenleri ve sonuçları olan sosyal bir hareketlenmedir. Toplumsal, siyasal ve ekonomik unsurların mekânsal dönüşümüne etki eden bir olgudur. Her şeyden önce göç, coğrafi anlamda bir yer değiştirme biçimidir. (Eraldemir 2013: 6).

Göçün iktisadi niteliği emek ve sermayenin dönüşümü çerçevesinde ele alınabilir. Göç, emeğin marjinal verimliliğinin azaldığı yerden marjinal verimliliğin yükseldiği yere geçişi sağlayan olumlu bir süreçtir. Emek gücünün istihdam yaratılan bölgelere hareketini sağlar. Aynı zamanda tarım toplumundan sanayi toplumuna sektörler arası transferi sağlayan bir basamaktır (Yıldırım 2004: 30). Kırdan kente

olabileceği gibi kentten kıra da olabilir. Göç, üretimi sürekli kılabilmek için aranan nitelikli işgücüne ulaşmayı kolaylaştıran bir parametredir. Nitekim göçün kentsel gelişmeye katkılarından biri, üretimi daha etkin kılacak şekilde yeniden dağıtarak, mekân organizasyonunun yeni koşullara uyumunu sağlamasıdır. (Tekeli 2008: 7). Modern anlamda göç, sanayileşmenin bir sonucu olarak işgücünün yeniden dağılımını ve örgütlenmesini öngören bir durumdur. Göç olgusu, kentsel ekonomik gelişmeye yön veren bir yeniden inşa ve yapım sürecidir (Özer 2004: 11). Göç, kapitalist ekonomik sistemde emeğin yeniden üretimini gerektiren mekânsal bir bileşkedir. (Kaygalak 2009: 11).

Göç olgusu sosyal yönüyle, insan ve mekân ilişkisi bağlamında tanımlanabilir. Buna göre göç, sosyal sıkışmayı eşitleyen bir mekanizmadır. Değişik kentsel gelişme düzeylerine ve nüfus yoğunluklarına bir tepkidir. Aynı zamanda, hızlı ve yoğun kentleşmenin kaynağını oluşturur (Sağlam 2006: 37). İnsanların sosyal hareketlenmesi olarak somut bir görünüm kazanır. Göç, insanların yer değiştirme hareketiyle birlikte başka bir sosyo-kültürel çevreye girmesidir. Bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketlerini içerir (Sağlam 2006: 34). Göç olgusu, emek-sermaye, mekân, kentleşme, konut vs. gibi bileşenlere etki eden sosyal durum olarak açıklanabilen bir kavramdır (Yenigül 2005: 274). Göç, toplumsal bir süreci yansıttığı için sınıf oluşumu, sosyal tabakalaşma ve mesleki statü gibi değişkenleri hareketlendirmektedir.

Göç sosyal yer değiştirme hareketinin ötesinde kent mekânı üzerinde birçok bileşeni değiştirebilen bir süreçtir. Göç, kentin oluşumuna etki eden bir gerçekliktir. Göç edenlerin kalıcı veya geçici yerleşmeleri, kente özgü elde edilmeyi bekleyen bilinci şekillendirmektedir. Bu bağlamda göç, çok yönlü karaktere sahiptir. Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısıyla yakından ilişkilidir. Göç, özellikle ülkelerin nüfuslarının nitel ve nicel yapısını değiştiren bir etkiye sahiptir. Ülkelerin veya kentlerin nüfuslarının artmasını sağlayabileceği gibi, azalmasına da neden olabilecek gücü elinde bulundurur (Yenigül 2005: 274). Kent mekânı, ekonomik ve sosyal saiklerle göç edenlerin aradığı niteliklere uygun bir seçenek olmuştur. Ekonomik yönüyle iş imkânlarının varlığı ve

çeşitliliği, sosyal yönüyle kentte özgür olma düşüncesi en önemli nedenleri oluşturmaktadır (Yenigül 2005: 280).

Göç olgusu; kent, kır gibi bir yerleşme biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketidir. Göç temelde bir yer değiştirme olayı olduğu için kır ve kent gibi yerleşim birimleri arasında gerçekleşmektedir. Mahalle ya da semtler arasındaki yer değiştirmeler, göç olarak kabul edilmemektedir. Ayrıca yer değiştirmede süre de önemli bir belirleyicidir. Hangi sürede yer değiştirmelerin göç sayılabileceği görece olmakla birlikte, yer değiştirmelerde amaç bir yere yerleşmek ise göç gerçekleşiyor anlamına gelmektedir. Yerleşme anlamı taşımayan kısa süreli göçler, seyahatler göç olarak kabul edilmemektedir (Es ve Ateş 2004: 211).

Göçün mesafesinden ziyade kültürel etkileri de önemlidir. İnsanların göç etme nedenleri farklılıklar sergilediği için göçün kültürel biçimi de farklılaşabilir. Göçlerle birlikte mekânsal düzeyde kültürel çeşitlilik artabilir veya kültürel formlar yok olabilir yahut da kültürel birikimler ve alışkanlıklar değişebilir.

Göç birtakım özelliklerine göre sınıflandırılmaktadır. Göç edilen yer bakımından ve göç etme nedeni gibi değişkenler göç türlerini belirlemek için kullanılmaktadır. Ülke sınırlarına göre iç göç ve dış göç, göç edilen yerde kalma süresine göre sürekli göç ve mevsimlik (geçici) göç, göç etme kararına göre zorunlu göç ve gönüllü göç gibi ayrımlara tabi tutulmaktadır (Yalçın 2004: 17-21).

1.1.1. İç Göç – Dış Göç

Bir ülke sınırları içerisinde gerçekleşen yer değiştirme hareketine iç göç, bir ülkeyi terk ederek bir başka ülkeye yerleşme sürecine ise dış göç denir (Giddens 2008: 569). İç göçler, kırdan kente, kentten kente, kentten kıra ve kırdan kıra biçiminde görülür (İçduygu ve diğerleri 1998: 216). Dış göçler ise aynı zamanda uluslar arası göçler olarak adlandırılmaktadır. İç göçlere Türkiye’de köyden kentlere ve ağırlıklı olarak batı bölgelerine yapılan göçler örnek verilebilir. Dış göçlere ise çalışmak

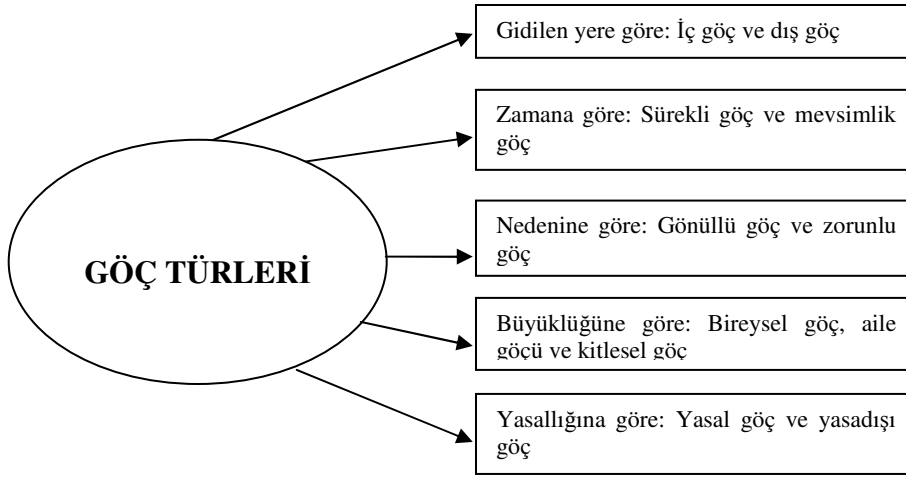
amacıyla ve özellikle 1960'lı yıllarda Türkiye'den Almanya'ya yapılan işçi göçleri örnek gösterilebilir (Güneş 2012: 42).

1.1.2. Gönüllü Göç – Zorunlu Göç

Bireyin kendi istekleri doğrultusunda gerçekleşen nüfus hareketlerine gönüllü göç denir. Gönüllü göçler serbest göç olarak da adlandırılmaktadır. Zorunlu göçler ise, terör, doğal afet, kan davası ve siyasal baskılar sonucunda kişinin karar verme durumunun söz konusu olmadığı göçlerdir (Hurma 2003: 85). Gönüllü göçler, bireylerin kendi tercihleri ile şekillenmektedir. İyi bir eğitim veya sağlık olanaklarına erişmek için yapılan göçler gönüllü göçlere örnek verilebilir (Koçak ve Terzi 2012: 171). Zorunlu göçlere ise Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden Adana ve Mersin gibi illere yapılan göçler örnek gösterilebilir. Zorunlu göçler, genellikle siyasal nedenlerden dolayı gerçekleştiği için siyasal bir göç biçimidir. (Kaygalak 2009: 9).

1.1.3. Mevsimlik Göç – Sürekli Göç

İnsanların belirli aylar içerisinde buldukları yerden düzenli aralıklarla çalışma ve dinlenme amacıyla başka bir yere gitmelerine mevsimlik göç denir. İnsanların yaşadıkları yerden bir başka yere temelli gitmek üzere gerçekleştirdikleri göçlere ise sürekli göç denir. Sürekli göçlerde zaman uzun iken, mevsimlik göçlerde dardır (Sağlam 2006: 34). Mevsimlik göçlere yaz aylarında Karadeniz Bölgesi'ne fındık hasadı veya Akdeniz'de hayvancılık nedeniyle yaylaya çıkmak için yapılan göçler örnek gösterilebilir. Dolayısıyla mevsimlik göçler aynı zamanda emek göçleri olarak değerlendirilmektedir (Koçak ve Terzi 2012: 170).

Şekil 1.1: Göç türleri (Yalçın 2004: 18’den yararlanılarak hazırlanmıştır).

1.1.4. Yasal Göç – Yasadışı Göç

Uluslararası hukuk bakımından göçmenler yasallık durumuna göre değerlendirilmektedir. Küreselleşme ile artan egemenlik sorunu ve sömürgecilik bu göçlerin dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Ülkelerin kendi hukuk yapısına uygun yapılan göçler yasal göçlerdir. Mübadele göçleri de devletlerin karşılıklı iskân politikası neticesinde yaptığı göçler olup yasal nitelik taşımaktadır. Uluslar arası hukuk açısından yasallık taşımayan göçler ise yasadışı göçler olarak addedilmektedir (Giddens 2008: 569). Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda ülkelerini terk edenler bu bağlamda değerlendirilmektedir.

1.1.5. Bireysel Göç – Kitlesel Göç – Aile Göçü

Göçler, büyüklüğüne ve yoğunluğuna göre de sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma yapılırken göç edenlerin sayısı ve göç etme kararı üzerinde durulmaktadır. Türkiye’de gerçekleşen göçler genelde aile göçü olarak değerlendirilmektedir. Aile göçleri aynı zamanda iç göçler içerisinde ele alınmaktadır. Aile üyelerinin katılmadığı, bireyin kendi tercihi doğrultusunda göç etme kararı verdiği göçler bireysel göçlerdir. Bireysel göçler daha iyi bir işte çalışma veya eğitim amaçlı yapılabilir. Kitlesel göçler

ise birden fazla hane halkının bir topluluk oluşturarak nicel açıdan büyüklük gösteren göç türüdür (Yalçın 2004: 18-19).

1.2. Göç Teorileri

Göç ile ilgili yapılan araştırmalar ve çalışmalar sonucunda ortaya konmuş birçok göç teorisi bulunmaktadır. Bu teoriler birbirinin tamamlayıcısı olmakla beraber belirli yerlerde nüfus verileri ve göçmen davranışları incelenerek oluşturulmuştur. Bazı ülkelerin belirli kentlerinde yapılan araştırmalardan hareketle ortaya konan göç teorileri göçün sosyal ve ekonomik boyutuyla açıklanmasını sağlamıştır.

1.2.1. Ravenstein – Göç Kanunları Teorisi

Ravenstein, 1871-1881 yılı İngiliz nüfus sayımı verilerini incelemiştir. Nüfus verilerinden hareketle yaptığı istatistiksel analizler ışığında göç olgusunu ele almış ve göç kanunlarını (the laws of migration) oluşturmuştur. Göç kanunları, göçün öznesi göçmenleri merkeze koyarak göçmenlerin göç etme biçimleri ve belirledikleri hedefleri açıklamaya çalışmıştır. Aynı zamanda göç olgusunu çeşitli nitelikleriyle betimlemiştir. Teoriye göre göç mesafesi, göç basamakları, göçün yayılma ve emme süreci, göç zincirleri, doğrudan göç, kır-kent yerleşmeleri farkı, kadın-erkek farkı gibi değişkenler genellenebilir kılınmıştır. (Çağlayan 2006: 69).

Teorisini temellendiren Ravenstein, göç ve mesafe ilişkisi bakımından göçmenlerin kısa mesafelerde göç ettiklerini savunmuştur. Göçmenlerin göç etmeyi hedefledikleri merkezlere aşamalı olarak ilerlediği üzerinde durmuş bunu da göç basamakları olarak aktarmıştır. Ravenstein'a göre; her şeyden önce göçün ana nedeni ekonomiktir. Uzak mesafelere göç edenler sanayide ve ticarete gelişmiş olan yerleri tercih etmektedir. Ravenstein, göçün yayılma ve emme süreci olduğunu, her göç akımının tersine göç akımı yarattığını belirtmektedir. Göç veren merkezlerde, göçerlerin yarattığı boşluklara başka yerlerden göç edenlerin yerleştiğini söylemektedir. Ona göre, göçün dağılım süreci ise göç edenlerin yerleştiği yerler açısından benzerdir. Kadınlar

erkeklerle göre göç etmeye daha fazla eğilimlidir. Fakat pratikte erkekler kadınlara oranla daha fazla yer değiştirmektedir. Göçmenlerin büyük kısmı orta yaş düzeyindedir, aileler nadiren topluca göç etmektedir. Kentli yerliler, kırsal yerlilere nazaran daha az göç etme isteğindedirler (Yalçın 2004: 22-25). Şehirlerin büyümesi ve genişlemesi göç dalgalarıyla mümkündür. Göçerler, göç ettikleri yerlerin ulaşım yollarını ve sanayi kollarını geliştirmektedir. Kentten kente olabildiği gibi kırdan kente göç de olabilir ve kırdan kente göç daha yaygın gerçekleşir (Özdemir 2008: 16).

Göçün evrensel bir olgu olduğu bilincinden hareketle, göç ve mekân ilişkisini kendine ve döneme özgü şartlar dâhilinde belirleyen Ravenstein, göç kanunları ile kendisinden sonra gelen araştırmacılara göç olgusunun nedenleri ve sonuçları bağlamında yön vermiştir. Nitekim araştırmacılar tarafından göç olgusu ile ilgili farklı teoriler geliştirilmiştir.

1.2.2. Everett S.Lee – İtme/Çekme Teorisi

Everett S.Lee, göç olgusunu Ravenstein'in göç kanunlarından hareketle ele almıştır. 1966 yılında göç kanunlarını güncelleyen ve yeniden yazan Lee, göçe dair önermelerini göç edilen yerin olumlu ve olumsuz yönlerini açıklayarak belirlemiştir. Ravenstein'dan farkı, göçmenlerden ziyade iç göç olgusu üzerinde detaylı biçimde durmasıdır. Lee, göç hareketini oluşturan itici ve çekici etkenlerin varlığına işaret etmektedir. İtici ve çekici etkenlerin neler olduğunu açıklayarak göçün potansiyel kaynağını oluşturan insan öznesini gözlemlemektedir. (Kızılkaya 2014: 11). Kır ve kent arasındaki itici-çekici yönleri deneyimsel olarak kanıtlamıştır.

Lee, insanların yer değiştirme hareketlerinin bir çıkış ve varış noktasının olduğuna işaret etmiştir. Göçün bir süreç olduğu kabulünden hareketle bu süreçte karşılaşılan engelleri de incelemiştir. Her itici ve çekici etkenlerin kişiden kişiye değiştiğini varsaymıştır. Göçün genel anlamda kırdan kente doğru gerçekleştiğini vurgulamıştır. Kırdan yaşayan bireyleri göç etmeye iten etkenlerin olduğunu ve kentlerin sağlamış olduğu ekonomik ve sosyal imkânların göçü çeken etkenleri bulundurduğunu söylemiştir. Kırdan çözümlenin hızlandığı ve bu çözülmeye neden olan sorunların kırın

itici etkenlerini oluşturduğunu belirtmiştir (Güneş 2012: 46). Lee'ye göre, tarımsal üretimin toprak yetersizliği ve verimsizliğine bağlı olarak gerilemesi, başlıca etkidir. Gelir getirici işlerin kentlerde varoluşu, kentin göçü çeken etkenlerinin başında gelmektedir. Sanayi, hizmet ve ticaret kazançlarının kentlerde elde edilebilme imkânı, çekici etkenlere ivme kazandırmaktadır. Kırsal alanlarda terör, kan davası, sosyal kargaşa gibi olumsuz etkenler de kırsal iticiliğini oluşturan etkenlerdir. Lee, kentsel alanlarda yüksek gelir elde etme fırsatını yakalamak isteyen insanların, yaşadıkları kırsal alanlardan hızla kentsel alanlara doğru bir göç hareketi gerçekleştirdiğinin görülmesi gerektiğini savunmuştur. Kentlerde farklı sektörlerde çalışma imkânının varlığı, eğitim, sağlık ve ulaşım gibi hizmetlerin gelişmişliği insanları kırdan kentlere göç etmeye sevk eden diğer etkenler arasında yer almaktadır. (Eraldemir 2013: 9).

Görüldüğü gibi, Lee'nin göç olgusunu açıklamada başvurduğu veriler sosyal ve ekonomik nedenlerle ilişkilendirilebilir. Kır ve kent arasındaki sosyal ve ekonomik uyumsuzluk, göç hareketlerinin oluşumunu hızlandıran temel unsurdur.

1.2.3. Neo-klasik Göç Teorisi

Neo-klasikler, göç sürecini bölgelerarasındaki gelir farklılıklarına değinerek açıklamaktadır. Bölgelerarası farklılıkların artma derecesine göre göçün boyutunun da artacağını savunmaktadır. Emegın düşük gelirli bölgelerden yüksek gelirli bölgelere göç edeceği görüşündedirler. Bu teoriye göre bireyler, göç edecekleri bölgelerdeki istihdam olanaklarından haberdardır. Gelirlerinin artacağını düşündükleri bölgeye göç etmektedirler. Kırdaki gelirleri ile göç edecekleri kentteki gelirlerini kıyaslamaktadır. Kentte işsiz kalabilme riskini göz ardı etmeseler bile zamanla bir iş bulacaklarını düşünmektedirler (Topbaş 2007: 19). Buradan hareketle göç etme kararını, bölgesel gelir ve ücret farklılıklarını dikkate alarak vermektedirler.

Neo-klasik teori, makro ve mikro temellendirmeler yapmıştır. Göçün makro yapısı, arz-talep dengesine göre şekillenmektedir. Emek ve sermaye, coğrafi açıdan eşitsiz dağılmıştır. Bu da kırdan kente göçü oluşturmaktadır. Göçün mikro yapısı ise, bireyin bölgelerarası farklılıklara tepki vermesini kapsamaktadır (Tümtaş 2007: 19).

1.2.4. Kesişen Fırsatlar Teorisi

1940 yılında Stouffer tarafından geliştirilen bu teori, Cleveland kentinin anakent bölgesindeki nüfus verileri kullanılarak ortaya konmuştur. Temel iddiası, göçün bireyin kararları ve bireyi bu kararlara iten sebepler sonucunda oluştuğudur. Teoriye göre göçün mesafesi de önemlidir. Göç edilecek yerdeki iş olanaklarının çeşitliliği ve göç mesafesinin kısalığı, göç eden kişi sayısını arttırmaktadır (Çağlayan 2006: 77). Yani belli bir uzaklığa göç eden insanların fırsatları, gittikleri yerle bağlantılıdır.

1.2.5. Modernleşme Okulu – Denge Teorisi

1950'lerde Lewis tarafından geliştirilen bu teori, göçü dengeleyici bir unsur olarak savunmaktadır. Göç olgusu emeğin transferini sağlamaktadır. Göç, kırsal ve kentsel farklılığın doğal bir sonucu olarak görülmektedir. Teorinin varsayımlarından biri nüfusun kırsal bölgeden sanayileşmiş kentsel bölgelere göç ettiği'dir. Dolayısıyla göç kırsal bölgede işgücü talebini ortaya çıkarmaktadır. Ancak kırsal işgücü talebi, göç oranını düşürerek bölgelerarasındaki nüfus dengesini korumaktadır. Bu bakımdan göç pozitif yaklaşmaktadır. Göç, kalkınmayı sağlayan, dengesizlikleri ortadan kaldıran ve modernleşme sürecini yansıtan bir olgu olarak kabul edilmektedir (Ersoy 1985: 8-10).

1.2.6. Bağımlılık Okulu – Merkez/Çevre Teorisi

Bu teorinin odak noktası, kırsal alandan kentsel alana doğru gerçekleşen göç hareketidir (Özdemir 2008: 19). En önemli temsilcileri Samir Amin, Immanuel Wallerstein ve Andre Gunder Frank'tır (Eraldemir 2013: 7). Modernleşme okulunun denge kuramının aksine göç olgusunu, yoksulluk üzerinden açıklamışlardır. Temel varsayımı; emek ve sermaye hareketlerinin çevre ile bağlantılı olduğudur. Emek-sermaye ilişkisi, çevrenin geri kalmasına neden olmaktadır. Göç, merkezin çevre üzerindeki baskısından kaynaklanmaktadır. Sanayileşmiş merkez ile kırsal çevre arasındaki eşitsizlik göçün dayanak noktasıdır (Tümtaş 2007: 21).

1.2.7. İlişki Ağları Teorisi

Bu teoriye göre göç kavramı birtakım ilişkiler ağının yön verdiği bir süreç olarak açıklanmaktadır. Göçmenler göç veren ve göç alan toplumları birbirine bağlayan bir altyapı oluşturmaktadır. İletişim kanalları aracılığıyla birbirinden haberdar olan bireyler göç etmektedirler. İlişki ağlarını harekete geçiren yeni göç dalgaları, ilk göç edenlerden yararlanmaktadır. Böylece göç süreci kesintiye uğramadan devam etmektedir (Yalçın 2004: 50).

1.2.8. Dünya Sistemi Teorisi

Bu teori, göç olgusunu kapitalist sistem ile ilişkilendirmektedir. Kapitalist ülkeler, ucuz işgücü ithal ederek maliyetleri düşürmeyi hedeflemektedir. Ucuz işgücü ile kâr maksimizasyonu amaçlanmaktadır. Bu durum, potansiyel işgücünü göç etmeye zorlamaktadır. Dolayısıyla göç olgusu sistemin bir parçası olarak görülmektedir (Özdemir 2008: 18).

Göç teorilerine değinilmesinin nedeni, göç çeşitlerinin açıklanması ile göç ve kentleşme ilişkisinin tespitine ışık tutmaktır. Teorilere bakıldığında göçün kentleşmenin sosyal bir unsuru olduğu görülmektedir. İnsan faktörü, göç ve kentleşme ilişkisinin merkezinde yer almaktadır. Dolayısıyla insanların gerçekleştirdiği göç ile yine insanların şekillendirdiği kentleşme arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Göç teorileri de bu bağı farklı biçimlerde açıklamıştır.

1.3. Mekânsal Yapı: Kent-Kır

Kent, çevre bilim ve toplum bilimler açısından ele alınan geniş bir kavram setine sahiptir. Örneğin, sosyologlar tarafından kent, fonksiyonları dikkate alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun yanında kente ekolojik, çatışmacı ve bireyci yaklaşımlar da mevcuttur. Ekolojik yaklaşım kenti çevreyle açıklar. Çatışmacı yaklaşım kır-kent karşıtlığı üzerinde durur. Bireyci yaklaşım kentin insan davranışları üzerindeki

etkilerine dayanır. Amerikan şehir sosyologlarının oluşturduğu Chicago Okulu'ndan gelenler ekolojik bakış açısının temsilcileridir. Karl Marx, Frederich Engels, Max Weber, Louis Wirth ve Emile Durkheim gibi toplum bilimciler, kent olgusunu kapitalizm ile ilişkilendirerek açıklayanlar arasında yer alır. Çağdaş Marxist kuramların öncüleri arasında ise Henri Lefebvre, David Harvey ve Manuel Castells sayılabilir (Güllüınar 2012a: 3).

Kent, feodalizmden kapitalist sisteme geçiş bağlamında önemli bir çözümleme nesnesidir. Karl Marx ve Frederich Engels'e göre, kapitalist devletin oluşumunu ve burjuvazi ile proleterya arasındaki sınıf mücadelelerini yaratan mekândır. Marx'a göre kentler, kapitalizmin aynasıdır. Marx ve Engels kır-kent karşıtlığı üzerine kurulu bir mekân tanımı yapmışlardır. Kır ve kent arasındaki çelişki, kapitalizmin gelişimini ve yeni üretim ilişkilerinin kırsal yapıda çözülmeyi hızlandırmasını sağlamıştır. Kentler, emeğin yeniden üretimini gerekli kılan mekânlar olarak ortaya çıkmıştır. Sanayi kentlerinde yoğunlaşan yeni emekçi kesim, kapitalizmin dayandığı sömürü düzeninin baskısı altında kalmıştır. Marx'a göre sanayileşme ile birlikte kırdan kopan emek kesimi kentlerde toplumsal dönüşümün öznesidir. Bu özne kentte proleterya kültürünü oluşturmaktadır. (Şengül 2001: 10). Kent, üretim güçlerinin yanında gücün toplandığı toprak mülkiyetinden kopuk bir kapitalist sisteme dayanan yerleşmedir (Keleş 2012: 123).

Kent kavramına şehir hayatı üzerinden yaklaşan Georg Simmel'e göre kent, karmakarışık, heterojen bir yapıdır. Simmel, şehir hayatının kişilik üzerindeki etkileri ve meydana getirdiği değişiklikler üzerinde durmaktadır (Simmel 1903 Aktaran: Aydoğan 2005: 168-170). Kent, insanların kişiliklerini korumayı gerekli kılan yerleşim alanıdır. Şehir insanı, hızlı ve karışık hayat düzenine uyum sağlamak için çaba sarf etmektedir. Yoğun zihinsel faaliyette bulunanlar tepkisiz ve duyarsız bir kişiliğe sahip olmaktadır (Simmel 1903 Aktaran: Aydoğan 2005: 172-173). Bu da şehirde bezgin kişiliği ortaya çıkarmaktadır. Simmel'in şehrin zihinsel yaşamı dediği bu kent kuramı, sosyal psikolojik kent kuramıdır (Giddens 2008: 946).

Kenti kır-kent karşıtlığı üzerinden açıklayan ve ilk kent sosyologlarından Ferdinand Tönnies ise "gemeinschaft (cemaat-köy) ve gesellschaft (cemiyet-kent)

kavramlarını kullanmıştır (Güllüpinar 2012a: 2). Tönnies'e göre kent, insanların bir amaç için bir araya geldikleri ve modern sanayi toplumlarında görülen bir organizasyon biçimidir. Kent, yeni toplumsal ilişkiler ve karşılıklı bağların kurulmasına olanak tanımaktadır (Tönnies 1887 Aktaran: Aydoğan 2005: 196-198). Kentler, kişisel çıkarların ön planda tutulduğu, biz yerine ben duygusunun güçlü olduğu yerlerdir (Giddens 2008: 946).

Kent kavramına ilişkin tanımlama yapan bir diğer sosyal bilimci Manuel Castells'dir. Castells'e göre kent; kolektif tüketimin ve işgücünün yeniden üretiminin sağlandığı mekânsal birimdir (Castells 1997: 210). Aynı zamanda kent, yeni küçük burjuvaziye ile işçi sınıfını yaratan ve bunlar arasında kentsel mücadeleleri başlatan unsurdur (Castells 1997: 215-216). Bu bakımdan kentler, sınıf çelişkileri sonucunda siyasi iktidar mücadelelerini meydana getirmeye elverişli yapıdadır (Castells 1997: 217). Çünkü kentler, işgücünün yeniden üretimi için gerekli olan eğitim, sağlık, konut gibi ortak tüketim ihtiyaçlarının yürütüldüğü mekânlardır (Castells 1997: 211). Castells kenti açıklarken, üretimden ziyade tüketim toplumunun oluşum sürecine bakar. Kentsel mekân ile sosyal süreçler arasında bağlantı kurar (Güllüpinar 2012a: 15).

Henri Lefebvre de kenti kapitalizm ile ilişkilendirerek açıklar. Lefebvre'e göre, kapitalizmin mekânı soyut bir mekândır ve bu mekânın kullanım değeri değil, değişim değeri önemlidir (Lefebvre 2015: 23). Kent mekânı, kendisinin alınıp satılan bir meta haline geldiği araçtır. Lefebvre, kentin tanımını içeren unsurları, kent merkezindeki gündelik hayat, bu hayatın oluşturduğu toplumsal mekân ve sosyal ilişkilerin yeniden üretimi olarak açıklar (Lefebvre 2015: 27-29). Her şeyden önce kent, bir yapıttır. Maddi bir üründen ziyade sanatsal bir tasarımdır (Lefebvre 2015: 64). Lefebvre'e göre (2015: 99) kenti yaratan temel unsur zihinsel ve toplumsal bir biçimdir. Bu mekânda kamusal alanların varlığı söz konusudur.

Kent, kapitalizmin dayandığı kâr maksimizasyonunun işlevsellik kazandığı mekândır. David Harvey'e göre kent, sermaye birikim sürecinin taşıyıcısı olan mekândır. Kapitalist gelişim biçiminin yarattığı kentsel gerilimlerin yaşandığı yerlerdir. Kentsel gerilime neden olan unsurları kent toprağı olarak açıklar. (Şengül 2001: 20).

Kentsel arazilerin emlakçılar tarafından rant elde etmek amacıyla satın alındığını söyler. Kent toprağının spekülatif bir rant elde etme aracı olduğu üzerinde durur (Harvey,2013: 187). Ekonomik kriz ve bunalım dönemlerinde krizin etkilerini azaltmak için sermayenin kentsel çevreye yöneldiğini belirtir (Giddens 2008: 951). Kısaca Harvey mekânın ticarileşmesi üzerinde durmaktadır.

Emile Durkheim'a göre kent, iş bölümü ve dayanışmanın bulunduğu mekândır. Kente toplum bilim açısından yaklaşan Durkheim iş bölümünü özdeksel (maddi) yoğunluk ve tinsel yoğunluk kavramlarıyla açıklar. Özdeksel yoğunluk nüfus yoğunluğudur, tinsel yoğunluk ise toplumun bireyleri arasındaki etkileşim ve ilişkilerdir. Kent, özdeksel ve tinsel yoğunluğun oluşturduğu mekândır (Keleş 2012: 124).

Kent kavramını kentin tarihsel doğuşu ile açıklayan Gordon Childe'a göre kent, tarihsel süreç içerisinde anlamı ve kapsamı değişen bir unsurdur. Childe, neolitik köylerle kentler arasında ayırım yapmaktadır. Kentler nüfus olarak neolitik köylerden daha büyük yerleşmelerdir. Mezopotamya uygarlıklarının kentsel devrim gerçekleştirdiğini vurgular. Sümer tapınakları ve ziggurlara değinen Childe, artı ürünün ticaretinin yapılmaya başlandığı yerleri kent merkezi olarak görmektedir. Bu merkezde tanrısal bir krallık, anıtsal tapınaklar, tarım dışı faaliyetlerle uğraşan belirli bir nüfus, artı ürünü elinde bulunduran yönetici sınıf bulunmaktadır (Childe 2007: 111).

Kent kavramını tarihi birikim ile açıklayan bir diğer bilim insanı Lewis Mumford, kenti toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelerin belirleyicisi olarak tanımlar. Tarih boyunca kentler belli bir nüfusa sahiptir. Savunma, ticaret, dini ve kültürel işlevlere sahip olmuştur. Mumford, mekânsal örgütlenme biçimi olarak gördüğü kenti uygarlık tarihi ile özdeşleştirmektedir ve buna örnek olarak Yunan polislerini göstermektedir (Mumford 2007: 202). Ayrıca tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş evresinde kentte sosyal tabakalaşma ve iktisadi bölüşüm mekanizmalarını ele almaktadır (Mumford 2007: 348). Modern anlamda kenti ticari canlılığın getirdiği yenilikler bağlamında açıklamaktadır. Modern kentin piyasa ekonomisinin/kapitalizmin kentleri olduğunu söylemekte ve bu kentlerde artı ürünün

yeniden dağıtımını kolaylaştıran ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmişliğini belirtmektedir (Mumford 2007: 499-509).

Batı kentinin özelliklerini ve tarihsel gelişimini inceleyen Weber'e göre kent, kendi başına ele alınabilecek bir sorun değildir. Kent, bir müesseseler bütünüdür. Çünkü Weber'in incelediği mekânda tampon kurumların önemi vurgulanmaktadır. Kentler, feodalizmden kapitalizme geçişi sağlamakla birlikte ekonomik çok yönlülüğü bulundurmaktadır (Weber 1921 Aktaran: Martindale 2000: 73-76) Weber'in tasarladığı mekânda olması gereken temel şeyler; pazar, kale, otonom bir hukuk sistemi, belli bir birlik ve sınırlı bağımsızlıktır (Weber 1921 Aktaran: Martindale 2000: 58). Weber'in modern kent oluşumunda toplumsal ilişkiler ağı hukuk ile düzenlenmelidir (Sunar 2011: 428). Weber'in kenti, kapitalizm sorununun bir parçasıdır (Keleş 2012: 124).

Chicago Okulu'nun önemli temsilcilerinden Louis Wirth kentsel ekoloji ve birey arasındaki etkileşim üzerinden tanımlama yapmaktadır. Wirth'e göre kent problemi bir şahsiyet ve zihniyet problemidir (Giddens 2008: 949). Kentler; büyüklük, yoğunluk ve heterojenlik unsurlarına bağlı oluşan yerlerdir (Wirth 1957, Aktaran: Duru ve Alkan 2002: 88). Ona göre nüfus büyüklüğü ve farklı toplumsal gruplar kenti yaratan unsurlar arasında yer alır. İnsanlar kentte kısa süreli iletişim ve kısmi ilişkiler yürütmektedir (Keleş 2012: 125). Bu noktada Wirth'in de kenti sosyolojik bir yapı olarak kabul ettiği anlaşılabilir. Wirth, kentleşme/kentlileşmenin bir göstergesi olarak dayanışma ve resmi denetim mekanizmalarının gerekliliği üzerinde durmaktadır (Wirth 1957, Aktaran: Duru ve Alkan 2002: 91). Dolayısıyla kentte ticari rekabet ortamını düzenleyici kurumlara ihtiyaç vardır.

Chicago Okulu'nun kentsel ekolojik temsilcilerinden Robert E. Park ve Ernest W. Burgess de kent kavramına ekolojik ve sosyal ilişkiler bağlamında yaklaşmaktadır. Park'a göre kent sadece fiziksel ve mimari bir yapı değil, insan doğasının bir ürünüdür yani insanın habitatıdır (Park 1925, Aktaran: Kayalığıl 2015: 39). Park kent ortamında insan davranışlarını incelemiştir. Burgess ise Park'tan farklı olarak kenti mekân durumu açısından ele alarak toprak kullanımının esaslarını ortaya koymuştur. Burgess'e göre kent, aynı merkezden çevreye doğru yayılan daireler şeklinde genişleyen bir yapıdır

(Burgess 1925, Aktaran: Kayalığıl 2015: 92). Merkezde iş merkezleri ve fabrikalar, 2.dairede geçiş bölgesi, 3.dairede sanayi işçilerinin oturduğu alanlar, 4.dairede orta gelir gruplarının yaşadığı alanlar, 5.dairede ise yüksek ve üst düzey gelirliilerin yaşadığı alanlar bulunmaktadır (Burgess 1925, Aktaran: Kayalığıl 2015: 93).

Kent, insanın yaşamını sürdürdüğü ve yeryüzünden yararlandığı odak noktalarıdır. Toplumsal, siyasi, iktisadi, kültürel ve fiziksel değişim ve dönüşümlerin olduğu bir devingendir. Belirli bir nüfus ve idari yapının var olduğu, işbölümü ve uzmanlaşmanın yaygınlık kazandığı, toplumsal örgütlenmelerin gerçekleştiği mekândır. Kent, toplumsal, siyasal ve ekonomik farklılaşmaların yer aldığı evrimsel deneyimler toplamıdır. Yerleşim alanı olan kentler, içerisinde birçok sosyolojik formu barındıran bir bütündür (Childe 2009: 123). Bu sosyolojik formlar; eğitim, yaş, cinsiyet, meslek grubu, gelir düzeyi, siyasi tercihler gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

En genel ifadesiyle kent; tarım dışı ve tarımsal üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, ekonomisi bunu destekleyecek şekilde tarım dışı üretime dayalı bulunan, teknolojik değişimin beraberinde getirdiği teşkilatlanma, uzmanlaşma ve işbölümünün en yüksek düzeye ulaştığı, geniş fonksiyonların gerektirdiği nüfus büyüklüğü ve yoğunluğuna varmış, toplumsal heterojenlik ve entegrasyon düzeyi yükselmiş karmaşık ve dinamik bir mekanizmanın sürekli olarak işlediği insan yerleşmesidir. Tüm bu özellikleriyle kent, Endüstri Devrimi sonrasında bir üründür (Es ve Ateş 2004: 212). Burada Endüstri Devrimi sonrasında bir ürünü derken modern kent açıklamasının kast edildiği bilinmelidir.

Toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmeler çerçevesinde kent, kendine özgü farklılıkları içinde barındıran bir yapıdır. Nitekim homojen yapıdaki, tutucu, kan ve kültürel bağı bulunan insan topluluklarının zaman içinde farklı üretim, kültür, yapı ve araçlarıyla şekillenerek heterojen olmuş tabakasal ve sınıfsal bir yapıya bürünmüş, çoğunlukla tarımı dışlayan, tarım dışı kesimlerde yoğunlaşan, farklılaşmış, örgütlü bir fiziksel, toplumsal ve yönetsel bütünlüğü bulunan yere kent denir. Tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem tarım dışı üretimin dağıtımının yapıldığı, kentsel fonksiyonların toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre

büyüklik, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme birimleridir (Kıray 1998: 28). Kıray'ın tanımından anlaşılacağı üzere kent için sosyal ve ekonomik hareketlenmelerin bir devinim şeklinde ilerlemesini gerçekleştiren ve yapısal bir formu ifade eden biçimleniştir sonucuna varılabilir.

Diğer deyişle kent, belli bir tarım dışı üretim, büyüklik, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış ya da bu düzeyi aşmış insan yerleşmesidir (Tekeli 2011: 18). Tarımsal olmayan üretimin ve aynı zamanda tüm üretimin denetleme ve dağıtımının koordine edildiği kurumların bulunduğu yerdir. Kent, fiziki bir mekân olmanın ötesinde toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel birçok unsurun oluşturduğu bir beşeri yapıdır (Tekeli 2011: 20).

Meydan Larousse tanımına göre kent; halkının çoğu ticaret, sanayi ve yönetimle ilgili işlerle uğraşan mekânlardır. Kent, ekonomisi tarımsal üretime dayalı köy yerleşim biriminden farklı olarak, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve bu üretimin dağıtım ve denetiminin gerçekleştiği, sanayi ve genel hizmetler gibi işlevleri bulunan yerleşim birimidir (Hurma 2003: 4). Yani kent, tarım sektörü dışındaki sanayi ve hizmet sektörlerinin etkin olduğu mekândır denilebilir.

Sanayi, hizmet ve ticaret gibi ekonomik etkinliklerin olduğu ve tarımsal ürünler dâhil her türlü ürünün kontrollü dağıtımının yapıldığı kentler aynı zamanda bu etkinlikleri düzenleyen ve denetleyen kurumsal yapıların bulunduğu yerlerdir. Kent kavramı; çeşitli meslek grupları, sendikal faaliyetler, sivil toplum kuruluşları gibi nüfusun sosyal bakımdan tabakalaşmasını öngören mekanizmaların var olduğu, merkezi ve yerel yönetimleri temsil eden idari kurumların yer aldığı mekânı açıklamaktadır (Bal 2006: 30). Dolayısıyla kent kavramının içeriği, heterojen bir varlığa denk düşmektedir.

Kent, sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş- geliş, çalışma, dinlenme ve eğlenme gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere (kırlara) bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir (Görmez 1997: 19). Kır ve kent ayrımının boyutlarından birinin nüfus yoğunluğu olduğu açıktır.

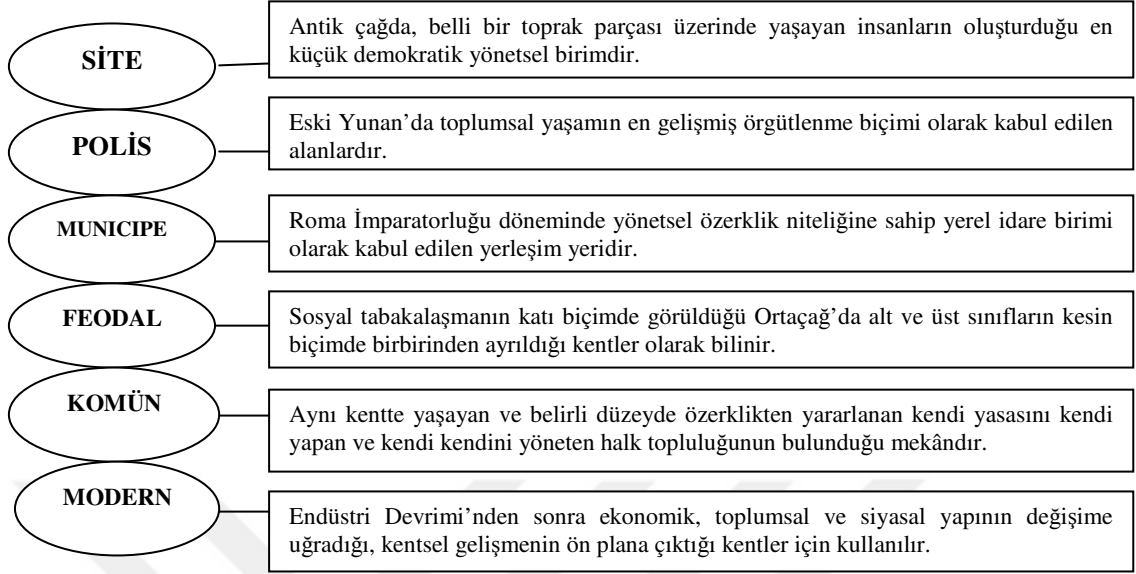
Kentler, köylere göre daha fazla nüfus taşıma kapasitesini elinde bulundurmaktadır. Çünkü kentler, kırdaki işgücünü kendine çeken yeterliliklere sahiptir.

Köy ve kent farklılaşması nüfus, ekonomik, sosyal, kültürel ilişkiler çerçevesinde ele alınmaktadır. Nüfus yönünden Türkiye’de mezra, divan, yayla gibi kırsal yerleşimler kır-altı yerleşimler olarak adlandırılmaktadır. Köy ise bunlardan biraz daha büyük idari açıdan bucak ve nahiyeden farklı biçimde ele alınmaktadır. 442 sayılı Köy Kanunu’nun 1. maddesine göre; nüfusu iki binden aşağı olan yerleşim birimlerine köy, nüfusu 2 bin ile 20 bin arasında olanlara kasaba-ilçe ve 20 binden çok nüfusu olanlara da şehir-il denir. Kanundan hareketle, kent kavramının nüfus kriteri dikkate alınarak tanımlandığı anlaşılmaktadır.

Görüldüğü gibi kent kavramının literatürde çeşitli tanımları vardır. Bu tanımların tamamını burada ele almak, tez çalışmasının kapasitesini aşacak olduğundan genel bir perspektif çizilmiştir. Vurgulanması gereken nokta, kentin sosyal, siyasal ve ekonomik unsurların bir arada bulunduğu, değişim ve dönüşümlerle şekillenen bir mekânsal yapı olduğudur.

1.4. Tarih Açısından Kentler

İnsanlık tarihi boyunca tüm canlılar temel gereksinimlerini karşılamak için doğadan yararlanmıştır. Doğanın koşullarını değerlendiren canlılar beslenme ve barınma gibi temel gereksinimleri için yaşam mücadelesi vermiştir. İnsanlar açısından ilkel dönemde avcılık-toplayıcılık, temel geçim kaynağı olmuştur. Yerleşik hayata geçilmesiyle tarım gelişmiştir. Verimli tarım arazilerinin ve sulak alanların çevresi ve yakınlarına yerleşen insanlar tarım yapmayı öğrenmiştir (Tekeli 2011: 29). Zamanla tarım yapmak için uygun koşullar yakalanmıştır. Yazının icat edilmesiyle uygarlık tarihi başlamıştır. Sümerler artı ürünlerin depolandığı zigguratları inşa etmiştir. Ticaretin gelişmesiyle diğer uygarlıklar da yerleşim yerleri seçerek kentler kurmuştur. Savunma ve güvenlik amaçlı kentler ve ticaretin yapıldığı kentler oluşturulmuştur (Tekeli 2011: 30). Tüm bu kentler modern kentler olmaktan uzaktır. Göç hareketleri de daha çok günlük yapılan yer değiştirme hareketlerinden ibarettir.

Şekil 1.2: Tarihsel gelişim sürecinde kentler ve işlevleri
(Tortop vd. 2008: 3-6'dan esinlenerek tarafımda derlenmiştir).

Ortaçağ'da ise feodal kentler vardır. Bu kentler sınıfsal yapı farklılıklarını barındırmaktadır. Nüfusun toplandığı ve etrafı surlarla çevrili kentler bulunmaktadır (Tortop vd. 2008: 5). Farklı coğrafyalarda farklı niteliklere sahip kentler vardır. Bu kentler diğer kentlerin oluşumunda birbirinden esinlenilerek kurulmuştur. Mahalli idareler düşüncesinin ortaya çıkışı da bu kent devletlerine dayandırılmıştır (Tortop vd. 2008: 2).

İslam coğrafyasında İslam kenti diyebileceğimiz kentler mevcuttur. İslam kentleri mekânsal yapılarında, üst kademelerin oturduğu ve idari işlevin sürdürüldüğü yönetici merkez, dinsel ibadet merkezi olan cuma camisi çevresi, ticaret faaliyetlerinin yürütüldüğü şehir merkezi, mahalleler ve dış mahalleler bulunmaktadır. İslam kentlerinin herhangi bir plan ve programa dayanmadan akrabalık-menfaat ilişkisi çerçevesinde daha çok politik, dini ve ekonomik nedenlerle oluştuğu söylenebilmektedir (Gül 2001: 83). Kentsel hizmetlerin kentte yaşayan kişilerce yürütüldüğü ve kentte büyük kale kapıları ile surların olduğu bilinmektedir. Bunun yanında içe dönük yapılaşmış avlulu evlerin bulunduğu da vurgulanabilir (Gül 2001: 84).

Orta Asya Türk kentlerinde ise ana bölümler vardır. Bunlar iç kale, şehristan ve rabaddir. İç kale, yönetim bölümüdür. Şehristan, devletin ileri gelenlerinin yaşadığı ve dinsel yapıların bulunduğu alandır. Rabad ise ticari faaliyetlerin yapıldığı ve iktisadi işlevlerin yürütüldüğü kısımdır. Orta Asya Türk kentlerinde siyasal ve yönetsel merkezler, askeri ve stratejik merkezler, üretim-dağıtım merkezleri vardır. Üretim-dağıtım merkezlerinde kervansaray ve pazar yerleşmeleri bulunur (Özcan 2005: 254).

Bizans kentlerinde ise farklı modeller vardır. Bunlardan ilki çok parçalı şehir modelidir (Özcan 2006: 170). Çok parçalı şehirler, çok sayıda yerleşmeden oluşur ve antik bir kentin üzerine konumlanır. Diğer model ise kale kent modelidir. Kale kent ise yönetici ve askeri kesimin içinde yaşadığı, surlarla çevrili, savunma amaçlı kurulan yerleşim alanlarıdır (Özcan 2006: 174).

Anadolu Türk kenti ise Orta Asya, Bizans, İslam ve bir nebze İran kültüründen etkilenen kent biçimidir (Özcan 2006: 163). Bu kent formunda, mekânsal yapı açısından idari merkez ve askeri harekât üslerinin olduğu kale kentler vardır. Bölgesel aktarma ve dağıtım merkezleri vardır. Bunun yanında ticari faaliyetlerin sürdürüldüğü açık kentler bulunur. Kentsel mekân yapılanmasında savunma ve güvenliğin egemen olduğu dış büyüme odaklı kentler mevcuttur. Anadolu Türk kentinin fiziki yapısı; avlulu ve bahçeli evler, çıkmaz sokaklar, planlanmış bir meydanın olmadığı bir yapıdır (Özcan 2006: 164).

Osmanlı kenti ise merkeziyetçi yapının etkisindedir (Aliağaoğlu ve Uğur 2016: 207). Osmanlı kenti, fiziksel ve işlevsel açıdan konut alanları, ticaret alanları, dini ve kültürel ritüellerin gerçekleştirildiği alanlar olarak farklılaşmaktadır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2016: 209). Kentsel hizmetler, lonca ve mahalle tarafından yürütülmüştür. Osmanlı kentlerinde merkezi denetim çok fazladır. Osmanlı kentlerinde kır ve kent iç içedir. Sarayın bulunduğu başkent aynı zamanda karargâh olarak kullanılmıştır. Bu kentler, idari teşkilatlanmaya uygun ve temel amaçlara yönelik kurulan kentlerdir. Tebaanın çoğunluğu, verimli ovaların ve düzlüklerin olduğu tarıma elverişli kırsal alanlarda yaşamaktadır. Hayvancılıkla uğraşanlar, yaz aylarında yaylak olarak kullandıkları alanlara geçici ve kısa süreliğine göç etmektedir (Aliağaoğlu ve Uğur

2016: 212-215). Türk modernleşmesinin ayağını oluşturan Tanzimat dönemi, Osmanlı'da kent reformlarını da etkilemeye başlamıştır. 1839'dan itibaren devleti ve toplumu Batılılaştırma doğrultusunda girişilen bu reformlar kent alanını da ilgilendirmektedir (Yerasimos 1999: 2). Osmanlı kentlerini modernleştirme çabaları İslam-Osmanlı kent ayrımını belirginleştirmişse de bu reformlar başarıya ulaşamamıştır. (Yerasimos 1999: 17). Nitekim dar sokak ve yollar, çıkmaz mahalleler, meydanlarla korunan saray ve çevresi bu dönemde de biçimini korumuştur.

Avrupa kenti ise daha çok ticaret merkezleri ve dinsel merkezlerin olduğu alanlar olarak kurulmuştur (Keleş 2012: 33). Örneğin; Roma, ticari, dini, idari ve savunma amaçlı kurulu bir kenttir. Avrupa nüfusunun çoğunluğu kırdan yaşamaktadır. Fakat Sanayi Devrimi sonucunda bugünkü modern kentlerin de kurulma aşamasına geçilmiştir. Hızla artan nüfusla idari ve fiziki yapısı değişen alanlar, iç göçlerin akımına uğramıştır. Fabrikaların yakınlarına yerleşen nüfusun artmasıyla kentlerin kültürel yapısı ve çevresel alanları da değişime uğramıştır (Keleş 2012: 89). Süreç içerisinde Londra, Frankfurt, Roma, Brüksel, Rotterdam gibi Avrupa kentlerinin büyüdüğü ve kentsel gelişmeyi temsil ettiği noktaya gelinmiştir (Tortop vd. 2008: 14).

1.4.1. Dünyada Kentler

Sanayi Devrimi dünyada bütün ekonomik, toplumsal ve siyasal unsurları değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Kent ve kentleşme kavramlarının içeriği de ekonomik, toplumsal ve siyasal unsurların değiştiği ve dönüştüğü mekânsal bir yapı ve sürece denk düşmüştür. Hammadde üretimi için gerekli olan enerjiyi sağlamak için madenlere yakın kentler seçilmiştir. Kentsel hizmetler çağdaş anlamda Sanayi Devrimi ile gerçekleşmeye başlamıştır. (Şenel 2008: 596).

Kent kavramı Sanayi Devrimi ile birlikte anlamı ve yapısı itibarıyla farklılaşmış olup kentleşme deneyimi de yeni üretim, tüketim ve bölüşüm mekanizmaları neticesinde şekillenmiştir (Topaloğlu 2007: 6). İlk kentler antik Yunan kent devletinde polisler olarak karşımıza çıkmaktadır. Polis devletinde ekonomik ve siyasal yapının

tabakaları kent mekânının birer parçası olmuştur. Yönetim gücüne sahip soylular ve sömürülen köleler ayrımı mevcuttur (Hurma 2003: 15).

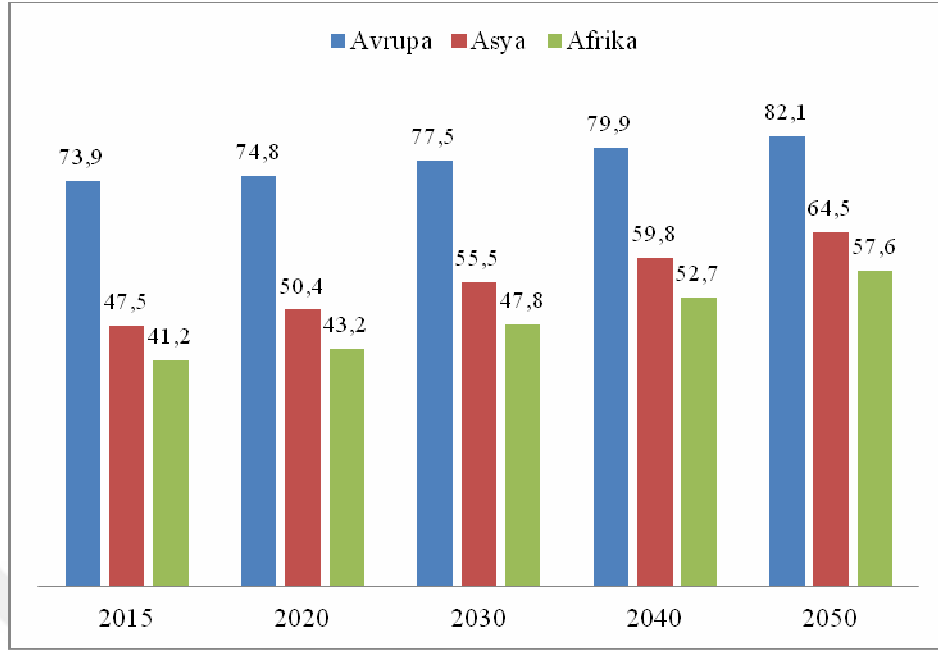
Sanayi öncesi dönemde kentler ekonomik açıdan dışarıdan alınan hammaddelere dayanan özekler olmuştur. Kentleşme ve sanayileşme düzeyi düşüktür. Makine gücü yerine insan ve hayvan gücü başat konumdadır (Sjoberg 1957, Aktaran: Duru ve Alkan 2002: 39-41). Ortaçağ döneminde kentler feodal sistemin parçasıdır. Lord-serf ilişkisi bağlamında nüfusun toplandığı merkezlerde ticaret burjuvazisi ve toprak işleyen köylüler genel anlamda iki sınıflı bir yapıyı oluşturmuştur (Tortop vd. 2008: 7). Ortaçağ kentleri daha çok savunma amaçlı kentlerdir. Etrafı surlarla çevrili olan bu kentler, siyasal, ekonomik ve kültürel işlevlere sahiptir. Sanayileşmenin olmadığı bu kentler ulaşım ve yönetim olanaklarına sahip değildir. 12. ve 13. yüzyıllarda nüfusu 100 bini aşan kent sayısı neredeyse yoktur. 15. yüzyılda Londra ve Brüksel gibi kentlerin nüfusu 40 bin civarında seyretmiştir (Keleş 2006: 27).

18. yüzyılda Sanayi Devrimi ile birlikte kentler hızlı bir modernleşme süreci ve inşasına girmiştir. Ortaçağ'ın bitimiyle feodal kentlerin de sonu gelmiştir (Tortop vd. 2008: 17). Topraktan kopan işgücü kentlere yoğunlaşarak yeni üretim biçimlerinin oluşumunu da hızlandırmıştır. Bilimin ve teknolojinin gelişmesiyle üretim güçleri ve dağıtım mekanizmaları alanında köklü değişimler yaşanmıştır. Sanayi Devrimi sonrasında küçük esnaflar, toprak sahibi köylüler kentlerdeki yeni üretim örgütlenmelerine göçlerle birlikte dâhil olmak zorunda kalmıştır (Güler 1993: 92).

Sanayi Devrimi, küçük el tezgâhları, zanaat ve atölye üretimlerinin yerine teknik buluş ve makineleri devreye sokmuştur. Buhar gücünün yeni enerji kaynağı oluşuyla buharlı gemiler ve makineler üretilmiştir. Bir makinenin gücü insan gücünün yani emeğin yerini almıştır (Güneş 2012: 52). Sermaye birikim sürecinin ve emeğin yeniden üretiminin gerçekleştiği mekânın karşılığı modern kentler olmuştur. Hızlı nüfus artışı ve yığılı üretimin yapılması, işçilerin yaptığı işleri farklılaştırmıştır. İşin niteliğindeki farklılaşmalar işbölümü ve uzmanlaşmayı gerektirmiştir. Üretim artışının hedeflendiği kentlerde sınıfsal farklılıklar belirgin olma sürecine girmiştir. Sanayileşmeyle birlikte küçük el tezgâhlarında çalışan zanaatkarların işsiz kalması emeğin nitelikli işgücüne

katılım sorununu beraberinde getirmiştir (Yıldırım 2004: 16). Göçlerle beraber artık kentlerde üretimin bir öznesi konumuna gelen işgücü, kentlerde var olma mücadelesine girmiştir. Sanayi devrimi ile birlikte sınaî üretim yaygınlaşmış ve endüstriyel kentler oluşmuştur (Keleş 2012: 34-35).

Endüstriyel kentlerde işbölümü ve uzmanlaşma ağırlıklı bir üretim modeli yaygındır. Rekabet sistemi açık bir yapıya bürünmüştür. Makinelerin seri üretimi standartlaşmayı yaratmıştır. Buna bağlı olarak kanunlara bağlılık ve hukuki düzenlemeler gerekli kılınmıştır. Pazar yaratma sorunu iletişimin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. İletişimin modern kanallarla gerçekleşmesi için kitle iletişim araçlarını üreten altyapı oluşturulmuştur. Toplumsal düzenin sağlanmasında eğitim başat rol oynamıştır. Dini etki azalarak seküler bir anlayış hâkim olmuştur (Mumford 2007: 500). Kapitalist üretim sistemi beraberinde gelişmişlik sorununu yaratmıştır. Gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler ayrımı kitlesel göçleri hızlandırmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızla büyüyen kentlerde iç göçlerle birlikte nüfus daha da artmıştır. Yeni çevresel sorunlar, işsizlik, sosyal çözülme, suça eğilim vb. birçok sorun baş göstermiştir. Küreselleşme ile birlikte çok uluslu şirketlerin kurulduğu kentler küresel çapta bir kent olma özelliği kazanmıştır. New York, Hong Kong, Paris, Londra gibi küresel kentler finans ve ticaretin merkezi konumuna yükselmiştir. Tokyo, Rotterdam, Lizbon gibi küresel kentler de teknoloji ve uluslar arası taşımacılık açısından önemli küresel kentlerdir. Küresel kentlerden bazıları denize kıyısı olan kentlerdir. Bu kentler bir küresel liman kenti olma özelliği taşımaktadır. Uluslararası ticarete ihracat-ithalat taşımacılığı konumunda bulunmaktadır (Keleş 2012: 50).

Grafik 1.1: Kıtaların 2015-2050 yılları arası tahmin edilen kentsel nüfus oranları %

Kaynak: <http://esa.un.org/unup/> (8 Mart 2016'da erişildi), BM "Dünya Kentleşme Beklentileri" raporu 2011.

BM'nin 2011 yılında yayınladığı Dünya Kentleşme Beklentileri raporuna göre gelecek 50 yıl içerisinde tüm kıtalarda kentsel nüfus oranının artacağı öngörülmektedir. Dünya'da kentleşme düzeyinin arttığını destekleyen bu rapora göre kentsel nüfus oranının giderek artacağı tahmin edilmektedir. Grafik 1.1'de gösterilen rapor verilerine göre, dünya nüfusunun çoğunu barındıran Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında 2050 yılına kadar kentsel nüfus oranının Avrupa'da %82,1'e, Asya'da %64,5'e, Afrika'da %57,6'ya ulaşacağını göstermektedir.

1.5. İç Göç ve Kent

TDK'ya göre iç göç, bir ülkenin sınırları içerisinde kalan ve özellikle kırsal yörelerden kentsel alanlara yönelen nüfus akımıdır. Bir ülke içinde bölge, kent, kasaba ve köy gibi yerlerin birinden ötekine yerleşmek amacıyla yapılan yer değiştirmedir. Ülke sınırları içerisinde bireylerin ya da toplumsal kümelerin bir yerden başka yere gidip yerleşmesidir (www.tdk.gov.tr, 13.Kasım 2015'de erişildi). Ülke sınırları

içerisinde kırdan kıra, kentten kıra, kentten kente ve kırdan kente iç göçler gerçekleşebilmektedir. İç göçler, sosyoekonomik nedenlerle meydana gelen bir olgudur.

Kent mekânı üzerinde etki gücüne sahip iç göçler, kentleşme olgusunun bir parçasıdır. Kentleşme de iç göçlerin doğal bir sonucudur. (Yıldırım 2004: 29). Olağan tarihsel akış içerisinde iç göçü, kent mekânı ve kentleşme olgusu ile birlikte açıklamak bir zorunluluktur. Sosyal bir yer değiştirme hareketi olarak sınırlandırılmaz. İç göçü kent üzerinde doğurduğu etkiler bakımından istihdam, kültürel farklılıklar, yerel idari statü, ücret politikası gibi değişkenlerle açıklamak isabetli görülebilir. Buradan hareketle, göç edenlerin kente uyum çabaları ve kent kimliği kazanma süreçleri hakkında sonuca varılabilir (İçduygu ve Ünal 1997: 42).

İç göç hareketi coğrafi yer değiştirme ve nüfus hareketi olduğundan yığılmanın olduğu yerlerin nüfusunu yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi bakımından değiştirir. İç göç bu anlamda dinamik bir süreç olma özelliği taşımaktadır. Yaşam yerlerini değiştiren insanlar göç ettikleri yerlerdeki olanaklardan yararlanmak isterler. Fırsatları değerlendirebilen insanlar sosyal sorumluluklarını belirleyebilir. Bu durumda yaşam biçimini ve dünya görüşünü değiştirebilir, sahip olduğu hakların farkına varabilir. Kentte özgür olduğunu düşünebilir ya da bunların hiç birine uyum sağlayamayarak kapalı bir hayat tarzı benimseyebilir. İşte tüm bu etkenler iç göç ve kentleşme arasındaki ilişkinin birer halkaları olarak görülebilir (Özcan 1998: 85-89).

Todaro'ya göre, kır-kent arasındaki yapısal farklılıklar iç göç hareketlerine neden olmaktadır. Temelinde ekonomik nedenlerin olduğu iç göç hareketleri, kentte barınma, konut, ücret, işsizlik vb. gibi durumları dikkate alan göçmenler tarafından gerçekleşmektedir. Todaro'nun geliştirdiği kırsal-kentsel göç modelinde göç ile ticari dönemler arasında bağlantı kurulmaktadır. Göç olgusu, göçmenlerin yüksek gelir ve daha iyi yaşam standartlarına sahip olmasıdır. Kırsal-kentsel gelir arasındaki farklılıklar göçlerin yönünü belirlemektedir (Todaro 1970, Aktaran: Çalış 2009: 17).

Kentleşme kavramı ise kentlerde meydana gelen ekonomik, siyasi ve toplumsal değişimlerin bütünüdür. Kentlilik bilinci, kentleşme gibi sosyal olguların kültürel

değerlerle birleşimidir. Ekonomik, siyasi, toplumsal, kültürel ve fiziksel değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir gerçekliktir (Özer 2004: 60). Kentleşme, sırtını ekonomik boyutuyla sanayileşmeye, toplumsal boyutuyla iç göçlere yaslar (Kongar 1976, Aktaran: Sarı 2008: 3). Ekonomik, siyasal ve toplumsal yaşam içinde hem bağımlı hem de bağımsız bir değişkendir. Mekânda meydana gelen değişim ve dönüşümlerin deneyimlenmesini sağlayan bir yapıdır (Sarı 2008: 4).

Kentleşme dar anlamda kent sayısının ve kentsel nüfusun artışı olarak tanımlanır. Geniş anlamda ise sanayileşme ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kentlerde işbölümü ve uzmanlaşma, örgütlenme gibi toplumsal, siyasal ve ekonomik dönüşümleri ifade eden birikim süreci olarak açıklanır (Keleş 2012: 31). Bir süreç olarak nitelendirilen kentleşme, yalnızca kentsel nüfusun ve kent sayısının artması değildir. Aynı zamanda ekonomik ve toplumsal yapıyı da içerir. Göç eden nüfusun beraberinde getirdiği kültürel birikimle de yakından ilgilidir (Tekeli 2011: 43).

Yer değiştirme hareketinin etki ettiği toplumsal ve ekonomik değişimler kentleşmenin birer unsurudur. Kentleşme süreci, göç alan ve göç veren yerler ayrımının belirginleştirilmesini sağlar. Kentleşme, ülkeden ülkeye farklı biçimde gelişen bir olgudur. Dolayısıyla her ülkenin kendine özgü kentleşme süreci yaşadığı görülür. Kentleşme, değer üretimi ve yaratılan değer pazar koşullarında alım-satımını gerekli kılan iktisadi bir gerçekliktir (Tekeli 2011: 45). Kentleşmenin ölçütleri nüfus artışı, idari statü kazanımı, ekonomik ve sosyal değişimler, kültürel birikimler, fiziki mekânda genişleme, sınıfsal yapı oluşumu gibi unsurlarla ele alınabilmektedir.

Kentleşme, üretimin, ticaretlerin ve hizmetlerin süratle büyümesini sağlayan sanayileşmenin etkisiyle nüfus dağılım oranının fazla olması ve nüfusun kentlerde birikmesine neden olan bir durumdur. Aynı zamanda kent sayısının artmasına neden olan, kentte yaşayanların özel hayatlarını ekonomik, sosyal ve siyasal davranış açısından etkileyen ve devletin de belirli bir takım faaliyetlerini gerektiren değişikliklerdir (İşbir 1982, Aktaran: Es ve Ateş 2004: 212).

Kenti meydana getiren birden fazla unsur vardır. İç göçlerin beraberinde getirdiği nüfus, yerleştiği alanda değişimlere neden olur. İlk değişimler daha çok bunlarla ilişkilidir. Kentte nüfus artışına bağlı olarak nüfus özellikleri de değişir. İç göçün öznesi konumundaki insanların kentte birbirinden yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi unsurlar bakımından farklılaştığı bir durumu ortaya çıkarır (Bülbül ve Köse 2010: 76).

Göç eden nüfus kentlerde istihdam olanaklarını daraltır. İşsizlik giderek artar. Kentsel sektör tarafından talep edilen işgücü, kırsal kesimden gelen göçmenler tarafından doldurulamayabilir ya da yoğun göçe maruz kalan kentlerde istihdam olanakları yetersiz kalabilir. Göç istatistiklerindeki yüksek istihdam oranlarından hareketle göç eden erkeklerin ve kadınların geçimini sağlamak amacıyla marjinal işler de dahil her işi yaptıkları ve kayıt-dışı enformel sektör istihdamının büyük bir kısmını oluşturduğu söylenebilir (Hurma 2003: 89). Bu durum, iç göçün kentleşmeye etkileri bakımından sosyal ve ekonomik etkilerin baskın olduğunu doğrular.

Nüfus hareketlerinin kentte ortaya çıkardığı kültürel etkileşim, kentleşmenin konusudur. Kentin fiziki yapısındaki değişimler, kentsel hizmetlerdeki çeşitlilikler, çevresel olumsuzluklar gibi sosyal problemler iç göç ve kentleşme ilişkisine dair genel bakışın bir özeti niteliğindedir. İç göçe neden olan kırsal işgücü fazlası, iç göç aracılığıyla kente yönelerek tarım dışı sektörlerde istihdam edilme arayışına girer. İş olanaklarının kısıtlı olduğu bir kentte marjinal sektörlerde çalışma eğilimi ortaya çıkar (Topaloğlu 2007: 24). Bunun beraberinde getirdiği sorunlar, kayıt dışı istihdam ve ücret farklılıkları, kentsel yoksulluk, sosyal eşitsizlik gibi sorunlardır. Bu sorunlar, kentleşmenin birer ayağıdır ve kentleşme düzeyine etki eder. Tüm bu gelişmeler iç göç ve kentleşme arasında doğrudan bir ilişki olduğunun göstergesidir. İç göçün kentleşmeye etkilerini ölçmeye yarayan kanıtlar, ekonomik ve kültürelidir. Bunun yanında suç işlemeye yönelme, kente yabancılaşma ve kent yaşamına uyum sağlayamama gibi sosyal problemler de vardır (Duru 2014: 123). Kentleşme ve iç göçün dinamik bir süreç ve insan yapımı olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

Görüldüğü gibi, iç göç özelinde göçün kentleşme ile ilişkisi çok yönlüdür. Göçlerle birlikte bir kentin sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel ve fiziksel yapısı değişir. Bu değişim ve dönüşümlerin toplamı da kentleşme sürecini meydana getirir. Göç alan ve göç veren yerlerde istihdam ve işgücü piyasası, tüketim alışkanlıkları, meslek aktarımı, siyasal oy tercihleri, gecekondulaşma vb. gibi her alanda değişimler yaşanır.

1.6. Türkiye’de İç Göç ve Kentleşme Pratiği

İç göç ve kentleşme süreçlerinin ülkeden ülkeye farklılık göstermesi olanaklıdır. Ülke sınırları içerisinde kentleşme düzeyi ve iç göç hareketleri sosyoekonomik belirleyiciler dâhilinde görülerek ölçülebilir. Dolayısıyla ekonomik, toplumsal ve siyasal yapının eklektik olduğu ve kent tanımına uygun yerlere doğru iç göçler başlamıştır (İçduygu ve Ünalın 1998: 23)

Türkiye’de iç göç ve kentleşme arasındaki ilişki organik bir bağlıdır. Aralarındaki fark hangisinin daha önce olup hangisinin daha sonra olduğunun ötesinde bir etki-tepki sürecidir. İç göçün kentleşmeye etkileri de bu bağlamda çoğul bir ilişki düzeyindedir. Türkiye’de iç göçün kentleşmeye etkileri ölçülebilir niteliktedir. İç göçün kentleşmeye etkileri ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel bir yapıdır (Kıray 2000: 16).

Ekonomik geçim kaynakları ve kentlerde tarım dışı sektörlerin varlığı kırdan kente göçü ortaya çıkarmıştır. Kentleşmeyle birlikte nüfus açısından büyüyen kentler ve idari statü kazanımları, kentlerde kamu hizmet standartlarının çeşitliliği kentlerin çekici güçlerini oluşturmuştur. Kırdan ise tarımda makineleşme, tarımsal işgücünün azalması, toprak verimsizliği ve sosyal problemler kırdan itici güçlerini oluşturmuştur. Planlı dönem sürecinde Türkiye’de iç göçler kırdan kente yoğun biçimde gerçekleşmiştir (Tekeli 1975: 161). Nüfusu biriken kentlerin idari statü kazanımlarıyla belediye teşkilatı sayısı da artmaya başlamıştır. Hukuk devletinin olmazsa olmazı kanunlar bu idari birimlerin görev, yetki ve işleyişlerine dair düzenlemeleri kapsamıştır. Türkiye’de 1960’lardan itibaren sanayileşme adımları atılmıştır. Yeni fabrikaların ve kamu iktisadi teşebbüslerinin toplandığı merkezler çevresine göre istihdam yarattığından, bu

merkezlere iç göçler olmuştur. Bu iç göçler, kırdan kente olduğu gibi kentten kente olarak da görülmüştür (Kıray 2000: 17). Kent merkezlerinin taşıdığı nüfusun, yerleşme olanaklarını değerlendirme süreci sonucunda, merkezden çevreye doğru genişleyen fiziksel kent mekânı iç göçlerin yöneldiği mekânlar olmuştur. Kent planlamalarının karşılaştığı engeller, bu mekânların düzensiz ve kontrolsüz kentleşmesine yol açmıştır. İç göçlerin yönetimi ve kontrol edilebilirliği zor olduğundan kır-kent nüfusu arasındaki fark üst seviyelere tırmanmıştır. Bu da bölgelerarası gelişmişlik farklarına etki etmiştir.

Türkiye’de yaşanan iç göçlerle kente gelen nüfus ve kentten giden nüfus, kentlerin nüfusunda dalgalanmaları meydana getirmiştir. Göç alan ve göç veren yerler bağlamında bu dalgalanmayı ekonomik belirleyiciler etkilemiştir. Bunlar arasında iş imkânları, kamusal hizmetlerden faydalanma, üretim ve tüketim olanaklarına erişilebilirlik sayılabilir (Bahar ve Bingöl 2010: 48). Ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşen iç göçlerin Türkiye özelinde gerçekleşme biçimi, zamanı ve nedenleri konularında saptama yapabilmek için iç göçlerin tarihsel gelişim sürecine bakılması gerekmektedir.

Türkiye’de yaşanan gelişmeler nezdinde iç göç ve kentleşme bağlamı önem arz etmektedir. Çünkü bu olgular merkezi ve yerel idarenin karar alma süreçlerini de etkileyecek bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Türkiye’de nüfus artışıdaki yukarı yönlü seyir devam etmektedir. Artan nüfusla birlikte yaşanan yer gerçeği, kır ve kent ayrımının dikkate alınmasını gerektirmektedir. Türkiye’de iç göçlerin tarihi 1950’li yıllara bakılarak incelenebilir. Kentleşme olgusu da aynı yıllarda gerçekleşmeye başlamıştır denilebilir (Özdemir 2008: 39). Türkiye’de iç göçün kentleşmeye etkileri iç göç yönetiminden bağımsızdır. Kırdan kente göçün plansız ve kontrolsüz dağılımı, belirli bölgelere yoğunlaşmayı ifade etmektedir. Türkiye’de iç göçlerin daha çok sanayileşmiş alanlara gerçekleştiği görülmektedir (Kaygalak 2001: 132).

Türkiye’de kentleşmenin başlangıcı 1945 II. Dünya Savaşı sonrasına denk düşmektedir. 1923-1950 arası ilk dönemde ciddi bir kentleşme hareketi yoktur (Özdemir 2012: 3). Ankara’nın başkent olması nedeniyle sadece Ankara’da birtakım kentleşme hareketleri mevcuttur. 1950’ye kadar kentleşme hızı çok düşüktür. Ankara’da

Bahçelievler Yapı Kooperatifi'nin başkentte sürdürdüğü cılız kentsel genişleme dışında herhangi bir kentleşme olgusuna rastlanamaz (Akın 2007: 171). 1927 yılında köy nüfusu 10.342.391 olmakla beraber köy nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı % 75,7'dir (Sağlam 2007: 37). İlk dönem Türkiye kentleşmesinin karakteristik özelliği, nüfusu, malzemesi, tasarımı ve yapısı ile Osmanlı'dan kopuş ve Türk kentinin inşa edilmesidir (Çavuşoğlu 2014: 129). Hukuki mevzuat noktasında ise çıkarılan Belediye Kanunu ve Köy Kanunu gibi yasal düzenlemeler görülse de kırdan ayrılıp kente gelen bir nüfus dalgası görülmediği vurgulanabilir.

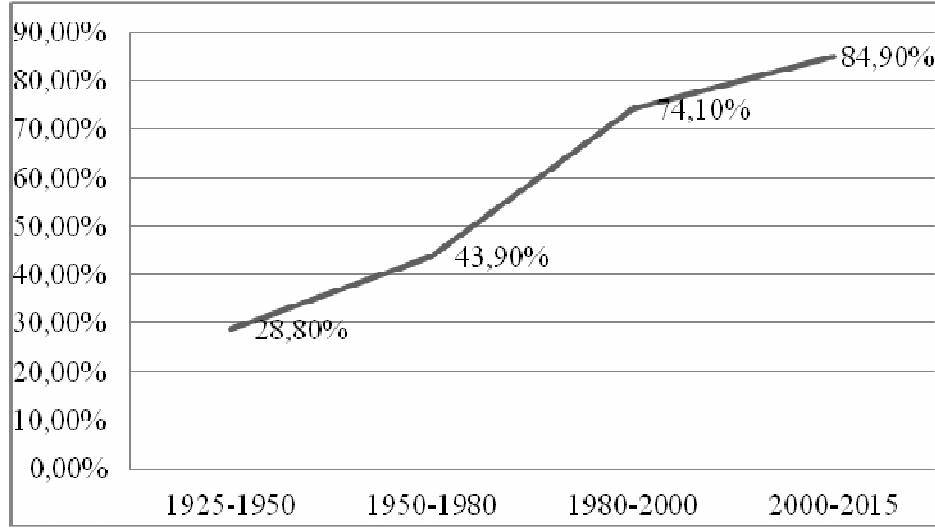
1945'te çıkarılan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile toprak reformu öngörülmüştür. Fakat bu kolay olmamıştır. Nitekim Cumhuriyet Halk Partisi bu reform düşüncesini kısmi bir uygulama şeklinde yürütmüş, 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti ise toprak reformuna dair popülist söylemler gerçekleştirmiştir. Toprak reformu ile topraksız köylüye toprak dağıtmak ve tarımsal üretimi düzenlemek hedeflenmiştir (Çavuşoğlu 2014: 141). 1950'lere kadar altyapı yatırımlarında demiryolu yapımı öncelenirken 1950'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nin yönlendirmesiyle demiryolundan vazgeçilerek karayolu yapımına ağırlık verilmiştir (www.mmo.org.tr., 12 Kasım 2017'de erişildi).

Bir ülkedeki iç göçlerde ülke nüfusu değişmez. İç göçle birlikte bölgelerin ya da illerin nüfus oranı değişir. Türkiye'de iç göçler kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru gerçekleşen sosyal bir olaydır (Koçak ve Terzi 2012: 166). Türkiye'de 1950'lerden itibaren dışa açık ekonomi politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Yatırımların sağlanması bakımından alınan kredilerle kurulmaya başlanan fabrikalar daha çok kentsel alanlarda yoğunlaşmıştır. Kapitalist ekonomik sisteme eklenme sürecinde sanayileşme ve tarımdaki hızlı makineleşme, kırsal alandaki işgücünün yapısında değişmeye neden olmuştur. Toprak ve nüfus arasındaki dengenin bozulmaya başlamasıyla tarımsal üretimde işgücü dışarıda kalarak yerini makine gücüne bırakmıştır (Boratav 2014: 105). Üretim dışı kalan işgücünün yeni geçim kaynakları elde etmek ve üretim örgütlenmesini sağlamak için büyük kentlere göç ettikleri görülmüştür.

1950 sonrası dönem iç göç hareketlerinin yaygınlaşmaya başladığı dönemdir. Kentleşmenin hızlandığı ve kentsel nüfusun artmaya başladığı daha sonra kentleşmenin yavaşladığı bu dönemde kırdan kente göç olgusunun plansız biçimde gerçekleştiği görülmüştür (İçduygu ve Ünalın 1998: 25). İç göçlerle kentlerde artan nüfus yoğunluğu idari statü değişikliklerini doğrudan etkilemiştir.

1950-1970 yılları arasında kırsal kalkınmaya verilen öncelik iç göçü azaltsa da kentleşme olgusu devam etmiştir. Kentlerde gecekondulaşmanın başladığı görülmüştür. Ağırlıklı olarak Almanya ve Avusturya gibi Avrupa ülkelerine potansiyel işgücünün gitmesi Türkiye’de kentleşme ve iç göç hareketlerini yavaşlatmıştır. 1970-1980 döneminde kentleşme hızı en düşük seviyeye inmiştir. Kentlerde tarım dışı sektörlerin işgücü talepleri azaldığından kentleşme düzeyi yalnızca iç göçe yönelen nüfus bakımından şekillenmiştir (Keleş 2012: 62).

1980’lerde büyükşehir olma özelliği bulunan kentlerde metropolitan alan yönetim konusu sorun haline gelmiştir. Türkiye’de bu sorunun giderilmesi adına yapılan hukuki düzenlemeler mevcuttur. Birtakım yasal düzenlemeler idari ölçütlerden hareketle, yerel hizmetlerden sorumlu belediyelerin devlet bütçesinden pay alma oranlarına yansımıştır. “5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçeden Pay Verilmesi Hakkında Kanun” bu yasal düzenlemelere örnek gösterilebilir. (Tortop vd. 2008: 186). 2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu ve 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2008 tarihli ve 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması Hakkında Kanun, mahalli idareler bağlamında yasal mevzuatın belirlendiğini gösteren diğer örneklerdir (Tortop vd. 2008: 381).

Grafik 1.2: Yıllara göre Türkiye’de ortalama kentsel nüfus oranları (%)

Not: Mustafa Kemal Coşkun’un 2013 yılında yayımlanan “Sınıf, Kültür ve Bilinç” kitabının 55. sayfasındaki bilgiler derlenerek grafik haline getirilmiştir.

Grafik 1.2’den de anlaşılacağı üzere, 1980 sonrası dönem kırsal nüfusu ile kent nüfusu arasındaki farkın açıldığı ve kentsel nüfusun hızla arttığı bir dönemdir. Bu dönemde kentleşme çok hızlanmıştır. Sanayileşmiş ve gelişmiş bölgelere kontrolsüz ve düzensiz iç göçler gerçekleşmiştir. Kırsal açığa çıkan işgücü özellikle sanayinin olduğu kentlerde gereksinim duyulan nitelikli işgücünün iç göçlerle emilmesini sağlamıştır. Kentler arasında gelişmişlik farkları gözle görülür duruma gelmiştir. İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Mersin, Aydın, Adana, Samsun gibi illere yapılan iç göçler söz konusu olmuştur (Yıldırım 2014: 27). Bu illerin nüfusları hızlı biçimde artmıştır.

Tablo 1.1: Türkiye’de 2011-2016 arası bölgelerin net göç hızı (%)

BÖLGE	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
BATI MARMARA	7,7	5,9	14,0	6,1	10,9
DOĞU MARMARA	5,3	6,6	7,7	9,7	10,2
BATI ANADOLU	3,6	3,8	5,2	6,6	2,4
EGE	2,6	1,6	4,6	3,2	4,2
AKDENİZ	-1,1	-0,7	0,3	0,01	-0,02
BATI KARADENİZ	-3,2	-5,7	-7,7	-4,4	1,4
ORTA ANADOLU	-4,1	-4,8	-6,6	-6,5	-0,1
DOĞU KARADENİZ	7,3	-3,6	-1,8	-5,9	15,0
KUZEYDOĞU ANADOLU	-15,3	-19,2	-19,3	-21,0	-11,9
ORTADOĞU ANADOLU	-7,2	-7,1	-12,2	-12,6	-13,1
GÜNEYDOĞU ANADOLU	-7,6	-5,7	-6,1	-8,4	-8,7
İSTANBUL	2,2	4,7	1,0	3,5	-4,8

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göç İstatistikleri, 2011-2016.

Tablo 1.1’de bölgelerin aldığı ve verdiği göçler sonucu net göç hızları verilmektedir. Buna göre iç göçlerin Marmara ve Batı Anadolu bölgelerine gerçekleştiği görülmektedir. 2011-2016 yılları arasında en fazla göç veren bölgeler Kuzeydoğu, Ortadoğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir. İstanbul’un 2015-2016 yılında net göç hızı aşağı yönlü değişmiştir. Bunun sebebi iç göçlerin İstanbul’dan ziyade İstanbul’a yakın Kocaeli ve Tekirdağ gibi çevre sanayi kentlerine gerçekleşmiş olduğudur. İstanbul’un verdiği göç, aldığı göçten yüksek çıktığından net göç hızı -4,8 olarak belirlenmiştir. Tablo 1.1’e göre, net göç hızının en durağan olduğu bölge Akdeniz bölgesidir. İç göçlerin ağırlıklı olarak büyükşehirlere yönelik gerçekleştiği yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 2000’li yıllarda büyükşehir sayısında artış görülmüş ve nüfusu 750.000’i bulmuş kentler, yasa ile büyükşehir statüsü kazanmıştır.

2000’li yıllardan sonra sermayenin yoğunlaştığı kentler, iç göçleri çeken yerler olmuştur. Büyüyen kentlerde metropolitenleşme ve beraberinde getirdiği çevre sorunları artmaya başlamıştır. Kentsel nüfus hızla yükselmeye devam etmiştir. Kırlar neredeyse boş kalmıştır. Emek yoğun ve sermaye yoğun kentler ayrımı belirginleşmiştir. Kentlerin bulunduğu coğrafi bölgeler arasında gelişmişlik farkları açığa çıkmıştır. Kalkınma ajansları ve köylere hizmet götürme birlikleri gibi oluşumlarla kırsal kalkınma politikalarına öncelik verilmiştir. Uygulanan politikalar neticesinde göç etmeye meyilli nüfusun köylerde kalması hedeflenmiştir. Bu hedeflense de kentlere yönelen göçler devam etmiştir. Kentten kente ve özellikle büyükşehirlere doğru yönelen iç göçler metropolleşmeyi arttırmıştır. Metropolleşme, küreselleşmenin bir zorlaması olarak belirmiştir (Keleş 2012: 59). Nitekim küreselleşme, göçlerin kentsel gelişmişlik bakımından iyi olduğu alanlara yönelmesini sağlamıştır. Küreselleşme ve iç göçler arasındaki ilişki, İstanbul gibi metropollere akın eden nüfusun buraların küresel kent olma niteliğini kazanmasına yardımcı olması açısından değerlendirilebilir (Akpınar 2012: 16).

Grafik 1.3: Türkiye geneli il-ilçe ve belde-köy ikamet etme oranları (%)

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçları, 2016.

Grafik 1.3'te 2016 yılı itibariyle Türkiye'de il ve ilçe merkezleri ile belde ve köylerde ikamet eden nüfusun oranları verilmektedir. Bu grafikten anlaşılacağı üzere, Türkiye nüfusunun %92,3'ü il ve ilçe merkezlerinde, %7,7'si belde ve köylerde yaşamaktadır. Dolayısıyla kırsal ve kentsel nüfus hakkında bilgi ve fikir edinebilme imkânı yaratan bu oranlar Türkiye açısından kentleşme olgusunu araştırmaya sevk etmektedir.

Kentlere yönelen göçlerin düzensiz, kontrolsüz ve plansız olduğu söylenebilir. Herhangi bir kamu politikasının iç göç düzeyinde ele alınmaması buna örnek verilebilir. Kırdan kente göç olgusunun geç fark edilmesi kararlı bir göç politikasının işleyişini de geciktirmiştir. Toplumsal, ekonomik ve siyasal nedenlerden kaynaklanan iç göç hareketleri daha çok ülkenin geri kalmış bölge ve kentlerinden daha gelişmiş bölge ve kentlerine doğru hızlı biçimde görülmeye başlanmıştır. Türkiye'de iç göçün yarattığı temel sorunlar da yine kentsel alanlarda görülmeye başlanmıştır. Yetersiz konut arzı, gecekondulaşma, kentte işsizlik, çevre kirliliği gibi birçok temel sorunlar da iç göçlerin sonuçları arasında gösterilmektedir (Başel 2006: 294).

Tarihsel süreç içerisinde Türkiye'de iç göçler kent mekânına gerçekleşmiştir. Yani iç göçlerin yönü genel anlamda kırdan kente yöneliktir. Buna kentten kente iç göçlerin eklendiği varsayılabilir. Dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de iç göçlerin ana temasını ekonomik nedenlerin oluşturduğu söylenebilir. İç göçlerin mevsimlik göç ile arasındaki temel fark, mevsimlik göçlerin kalıcı yerleşme amaçlı olmadığıdır.

Mevsimlik göçler daha çok tarımsal hasat veya inşaat işçiliği dönemlerinde gerçekleşmektedir. Terör, kan davaları, sosyal baskı gibi nedenlerden dolayı yapılan zorunlu göçleri de iç göçlerden ayrı tutmak gerekmektedir. Çünkü zorunlu göç, bir anlamda iç göçün siyasal biçimini oluşturmaktadır.

Türkiye’de iç göçlerin temel nedenleri, kırın itici ve kentin çekici nedenleri üzerinde durularak açıklanabilir. Kırın itici nedenlerinden kast edilen kırdan başlayan çözülme ve kırdan kopuş sürecidir. Kentin çekici nedenleri ise kırdan kente göçe zemin hazırlayan kentin çekici özellikleridir. İtici ve çekici nedenlerin yanında iletici nedenler de iç göçü oluşturan nedenler arasında yer alır. Ulaşım ve haberleşme olanaklarının varlığı iletici nedenleri oluşturmaktadır. (Keleş 2012: 67).

Kırın itici nedenleri arasında sayılan ilk etmen tarımda makineleşmedir. Tarımda makineleşme durumu Türkiye’de iç göçlerin temel nedenlerindedir (Sağlam 2006: 36). Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu’da dağınık yerleşmelerin ve engebeli arazilerin varlığı bu alanlarda makineleşmenin coğrafi şartlara uygun düşmediği gerçeğini vurgulamamızı gerektirmektedir. Bu bölgelerde tarımda makineleşmenin iç göçlere etki eden güçlü bir etmen olmadığı savunulabilir. Diğer bölgelerde ise durum tam tersidir. Özellikle traktörün devreye girmesiyle toprakları işleyen beden gücünün yerini makine gücü almıştır. Örnekle; tek başına bir traktörün 20 kişinin yapabileceği bir işi yapmasıyla kırdan işgücü işsiz kalmıştır. Yine el emeğine dayalı tarım ve gelir getirmeyen hayvancılık kırdan çözümlere neden olan bir gerçeklik olmuştur (Tekeli 1975: 161). Bir diğer itici neden, iklimsel etkenlerin topraklarda verimsizliğe ve toprakların işlenemez olmasına yol açmasıdır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde feodal toprak ağalığı, aşiretler arası kan davaları gibi itici nedenler de iç göçlere neden olmuştur. Türkiye’de geleneksel toplum ve aile yapısının bir niteliği olan miras yoluyla toprakların bölüşülmesi de iç göçleri hızlandıran ve kırdan iten bir diğer etmendir (Tekeli 2008: 49).

Kentin çekici nedenleri arasında sayılan ilk etmen ise kentin ekonomik üretim alanları olmasıdır. Hayat standardının daha iyi olduğu kentler insanları kendine çeken bir niteliktedir. Kırdan açığa çıkan işgücünün kentlerde nitelikli işgücü olanağını yakalama

isteği ve kentlerde sigortalı çalışma olanaklarının varlığı kentin çekici nedenleri arasında yer almaktadır. Kentlerde marjinal faaliyetlerin varlığı da bu noktada sayılabilir. Kentin çekici yönleri bağlamında marjinal faaliyetlerin ve enformel sektörlerin varlığı, kentte iş bulma düşüncesini kolaylaştıran bir durum olarak görülmektedir. Bu nedenle kentte serbest yaşam ve özgür olma düşüncesi de bu ilişkinin kentin çekici yönlerine dâhil edilmesini gerektirir. Kentte yerel idare hizmetinin tek tip yürütülme ve bu hizmetlere erişilebilirlik olanağının varlığı ise iletici nedenlerdendir. Kentte kültürel ve sosyal olanaklarının fazlalığı, eğitim ve sağlık hizmetlerinin varlığı, ulaşım olanaklarının çeşitliliği kentin çekici ve iletici nedenlerini oluşturmaktadır (Yılmaz ve Çitçi 2011: 261). Kırsal kesimde özellikle belirli bölgelerde kan davası ve terör olayları kentlerin daha güvenli olduğu kanaatinin taşınmasına neden olmaktadır. Bu kanaatin taşınması da kentin çekici yönü ile iç göçe ortam hazırladığı gerçeğini desteklemektedir.

Türkiye’de iç göçlerin nedenleri özetle ekonomik, siyasal ve toplumsal ölçütlere dayanmıştır. Kentlerde sanayileşme ve tarım dışı sektörlerin gelişmişliği, hizmet sektöründe çeşitlilik, bireysel özgürlük düşüncesi vb. nedenler bu ölçütlerin alt başlıklarıdır. Kır-kent arasındaki sosyoekonomik imkân farklılıkları, kırdan çözülmeyi ve kente yönelmeyi kapsayan iç göçlere zemin hazırlamıştır. Türkiye’de iç göçlerin nedenlerinin bölgeden bölgeye değiştiğini unutmamak gerekir. Ayrıca gerçekleşen göçlerin iç göç biçiminde olup bazı bölgelerde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde zorunlu göç biçiminde geliştiğini belirtmekte yarar vardır.

1.6.1. Türkiye’de İç Göçün Sonuçları

İç göçün sonuçları kentlerde oluşan sorunlar ve kırdan yaşanan değişimlerle ilgilidir. Kent ve kır arasındaki farkların belirginleşmesi iç göçün sonuçlarını analiz etmede yardımcı olabilmektedir. Türkiye’de iç göçün sonuçları kentlerin toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel ve fiziksel değişimleri ile yakından ilişkilidir. Kırdan meydana gelen değişimler de sosyal ve ekonomik unsurlarla ilişkilidir. Aile yapısından bağımlı nüfus sayısına, sendikal örgütlenmeden oy verme alışkanlıklarına birçok sonuç ortaya çıkmaktadır. Türkiye’nin kendine özgü niteliklerine göre bu sonuçlar

şekillenmiştir. Üretim ve bölüşüm mekanizmaları, artı değer ticaretine yönelik ihtiyaç duyulan iç pazarlar, katma değer üretiminde kentten kente farklılıklar ve yıllık dalgalanmalar iç göçün birer belirleyici sonuçlarıdır (İçduygu ve Ünal 1998: 42).

İç göçler sonucunda nüfus dağılımında dengesizlik oluşmaktadır. Göçlerin belli kentlere ve bölgelere yoğunlaşması bölgelerarası gelişmişlik farkını ortaya çıkarmaktadır (Çelik 2007: 102). Kırsal kalkınmaya dair politikaların yetersizliği kır nüfusunun daha çok yaşlılar, çocuklar ve kadınlardan oluşması gibi sonuçlar doğurmaktadır (Taşcı 2009: 189). Önceden kentin dışında kalan sanayi tesisleri iç göçlerle birlikte yerleşim alanını genişletmiş ve kentin içinde kalan fabrikalar hava kirliliğine yol açmıştır (Başel 2006: 294). Kentlerin ekonomik yapısı nüfus artışına bağlı olarak değişmiştir. İş istihdamındaki yetersizlikler göç edenlerin marjinal sektörlere eğilimini arttırmıştır. Kentlerde işsizlik artmıştır. Yoğun kentsel nüfus artışı marjinal işlerde çalışan sayıyı arttırmıştır. Suç işlemeye eğilim ve suç oranları yükselmiştir (Sağlam 2006: 43). Kentte güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır. Kentlerin kültürel yapısının değişmesi, kente iç göçle gelenlerin kente entegre olamaması, psikolojik yabancılaşma ve anomiyi beraberinde getirmiştir (Özdemir 2012: 13). Kırdan kente veya kentten kente yapılan iç göçler sonucunda ekonomik, politik ve toplumsal sonuçlar açığa çıkmıştır. Çevre sorunlarında artış görülmüştür. Eğitim, sağlık, adalet gibi kamusal hizmetlerin sunumunda zorluklar yaşanmıştır. Alt yapı hizmetleri yetersiz kalmıştır. Kontrolsüz göç hızlı kentleşmeye neden olmuştur. İç göçün en önemli sonuçlarından biri, konut politikası gerçekleştirilemeyen devletin tutumuna karşı, göç edenlerin kentlerde gecekondu inşa etmeleridir. İnsanlar tarihsel süreç içerisinde kendi emeklerini kullanarak inşa ettikleri gecekonduları özel firma yoluyla inşaya yönelmişlerdir (Sarı 2008: 16). Konut sorunu olarak bilinen bu gelişme ekonomik, sosyal ve toplumsal dönüşümleri beraberinde getirmektedir. Arsa fiyatlarında piyasanın etkisi, kaçak yapılaşma ve önlenemeyen imar rantları bu duruma örnek verilebilir. İdari tasarruf olarak karar vericilerin imar aflarını gündeme getirdiği dönemler, siyasal oy verme tercihlerinde belirleyici olmaktadır. Kentlerde kültür çatışmaları ortaya çıkmaktadır (Es ve Ateş 2004: 222). Kentleşme, kent bilinci, kentsel yaşam tarzı gibi olgular önem kazanmaktadır. İç göçün sonuçları bağlamında kentlerde yerleşme ve barınma sorunları ortaya çıkmaktadır. Kente uyum noktasında değişime kapalı olanlar,

kente yabancılaşarak kentlileşememe sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır (Apan 2006: 30). Kırdan kente göç edenler, kentin olanaklarından yeterli düzeyde faydalanamamıştır. Bu da kente uyumda sorunlar yarattı ve göçerlerin bazıları kentin yerlisi sayılamamıştır (Özer 2000: 65). Devletin konut politikalarını gerçekleştiremediği yerlerde konut sıkıntısı baş göstermiş ve gecekondulaşma yaşanmıştır. Kentsel dönüşüm atılımlarıyla bu sorunun üstesinden gelinme çabaları mevcuttur. Göç edenlerin barınma sorunları, arsa spekülasyonuna neden olmaktadır. Arsanın gelir elde edici bir meta olarak görülmesine doğrudan etki etmektedir. Kentsel arazilerde rant ve yerel idarelerde imar rantları açığa çıkmaktadır. Yerel yönetimler, kentsel altyapı hizmetlerini gerçekleştirme noktasında aksaklıklar yaşayabilmektedir (Yenigül 2005: 283). Nüfus yoğunluğu, ulaşım hizmetleri bağlamında trafik sorununu ortaya çıkarmaktadır. İstanbul başta olmak üzere Ankara ve İzmir gibi büyükşehirlerde trafik sorununun yanında gecekondulaşma da görülmektedir (Özdemir 2012: 12).

Kültürel çeşitlilikler bakımından da iç göçlerin kentleşmeye etkisi olduğu bir gerçektir (Yenigül 2005: 281). Adana, Mersin gibi şehirlerde farklı yerlerden ve bölgelerden göç eden nüfusun kültürel farklılıkları birer zenginlik olarak karşımıza çıkar (İçduygu ve Ünalın 1998: 44). Bu şehirlerin kozmopolit yapısı, kültürel etkileşimi de beraberinde getirir. Her sokağın ve mahallenin kendine has bir özelliği oluşmaya başlamıştır. Hemşehrilik anlayışının kentlerde etkinlik kazanmaya başladığı bu süreçte, iç göçlerle kentin kalabalık yığınlarından uzak kalma isteği artmıştır. Sokak aralarında kahvehaneler, lokaller, memleket dernekleri gibi oluşumlar görülmüştür (Çakır 2011: 140).

Genelde Türkiye’de kırdan kente biçiminde görülen iç göçün, işgücü piyasasına etkileri vardır. Tarım sektöründen sanayi sektörüne emek transferi sağlayan iç göç ekonomik gelişmenin de önemli bir parçası olmuştur. Sanayi ve hizmet sektörünün talep ettiği emek gücü bu sektörlerde kodlanarak istihdam fırsatlarını yakalamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde bu sürecin devam ettiği görülmektedir (Bahar ve Bingöl 2010: 56).

1.6.2. Türkiye’de Kentleşme Politikaları Bağlamında İç Göçler

1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra Başkent Ankara’da kentsel altyapı hizmetleri yoğunlaştırılmıştır. Diğer kentlerde özellikle İstanbul’da nüfus düşüktür ve o dönemde nüfusun neredeyse tamamı kırlarda yaşamaktadır. 1950’lerden itibaren başlayan iç göçler, nüfusu kentlerde biriktirmiştir. Konut, çevre ve güvenlik sorunları ortaya çıkmıştır. (Başel 2006: 289-290).

Kırdan kente göçün kontrol edilebilirliği ve stratejik yönetimi ancak uygulamaya konulan kamu politikalarıyla mümkün olabilirdi. Nitekim bu politikaların iç göçü engellemediği, kentlerde beliren sorunların olumsuz etkilerini minimum düzeye indirmesi için yürütüldüğü söylenebilir (Özdemir 2012: 2). Türkiye genelinde iç göçlerin öznesi olan insanlar, kırdan tarımsal etkinlikte uğraşırken iç göç sonucunda kentte sanayi veya hizmet sektöründe çalışmaya başlamıştır (Es ve Ateş 2004: 208). Kentlerde istihdam yetersizliği, seyrek sanayileşme işsizliğe neden olmuştur. Bu durumda kente göç eden işgücü açıkta kalmıştır. İşte bu noktada iç göçün kamu politikalarıyla yönetimine gereksinim duyulmaktadır. Bu kamu politikaları, bölgesel kalkınma politikalarıdır. Bölgesel kalkınma politikalarıyla göç etme eğilimi olanların kırdan kalarak modern ve verimli tarım tekniklerine geçişi hedeflenmektedir. Bu politikalarla kırdan küçük ölçekli ticari işletmelerin teşviki ya da gelir getirici tarım dışı etkinlikler yaygınlaştırılmaktadır. Hayvancılık, arıcılık, ormancılık gibi uğraşlar teşvik kapsamına alınmaktadır. Bölgesel kalkınma politikaları ekonomik yatırım ve sektörel teşvik politikaları ile desteklendiğinde kırdaki itici güçlerin etkisini azaltmaktadır. Bu politikalar bölgesel planlamayı da zorunlu kılmaktadır (Çelik 2012: 29).

Türkiye’de bölgesel planlama çalışmalarının birincil amacı, bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmaktır. Kentleşmeye bağlı ortaya çıkan beklentiler neticesinde gelişen bölgesel planlama çalışmaları, belirli bir koordinasyon içerisinde yürütüldüğü takdirde başarılı olabilmektedir. Kimi planlama çalışmaları taslak niteliğinde ve kağıt üzerinde bir proje olarak kalmıştır (Bülbül ve Köse 2010: 77). Devlet Planlama Teşkilatı idari bir birim olarak bu planları yürütmüştür. Günümüzde Kalkınma Bakanlığı adını alan bu birim kalkınma ve refah düzeyini arttırıcı yatırımların

yapılmasını kolaylaştıran ve olgunlaştıran işlerle ilgilenmiştir. Karar vericiler tarafından devlet eliyle yürütülen planlamalar ilk olarak 1959 yılında Antalya bölgesinde başlatılmıştır. Ardından Doğu Marmara Projesi ve Zonguldak Projesi hazırlanmıştır. 1963 yılında tamamlanarak ilgili kuruluşlara sunulan Zonguldak Projesi, Türkiye’de hazırlanan ilk çok yönlü bölgesel plan niteliğindedir (Çelik 2012: 30). Doğu Marmara bölgesel planlaması ise birtakım öneriler içermiştir. Bu planlamada su, kanalizasyon ve enerji hizmetlerinin maliyetinin düşürülmesi görüşü vurgulanmıştır. Doğal, tarihi, kültürel varlıkların korunması, içme suyu temini, üretim sektörünün optimum düzeyde ele alınmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. 1970’li yılların sonunda başlayıp 1980 darbesinden sonra gerçekleştirilen Güneydoğu Anadolu Projesi, Türkiye’de en kapsamlı ve çok amaçlı ekonomik kalkınma projesidir. Bunun yanında Çukurova Bölge Projesi, Doğu Karadeniz Gelişme Projesi, Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi Türkiye’de kalkınmada öncelikli yerler arasında bulunarak yürürlüğe konan projelerdir (Keleş 2012: 343-345).

Bölgesel planlama ve kalkınma çalışmaları; özel sektörü özendirme, teşvik politikaları, ekolojiyi koruma, su kaynakları ve enerjinin verimli kullanımı gibi hususlar göz önünde bulundurularak başlatılmıştır (Keleş 2012: 311). 2000’li yıllarda kişi başına düşen gelirin yükseltilmesi temel hedef olmuştur. Kırdan kente göçü belli miktarda tutmuş olsa da kentten kente göçü durduramayan fakat bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmaya yardımcı olması bakımından bu çalışmaların iç göç ve kentleşme ilişkisini dolaylı da olsa etkilediği varsayılabilir. Ancak iç göç politikaları ile belli bölgelere yoğunlaşan göç akınlarının engellendiği söylenemez. Dolayısıyla kırdan itici güçleri azaltan veya ortadan kaldıran tedbir ve uygulamaların gerçekleşmesi önem arz etmektedir. Kırdan kente olduğu gibi kentten kente göç de nüfusun belli bir bölgede aşırı birikmesine neden olabilmektedir. Bu durumun getirdiği sıkıntılar ve problemlerin üstesinden gelmek büyük çaba gerektirir (Kızılkaya 2014: 25).

Hukuki düzenlemeler ve mevzuatlar çerçevesinde somutlaşan iç göç politikaları dolaylı yoldan iç göçün yönetimini gerektirir. Bölgesel kalkınma planları dışında köylere hizmet götürme birlikleri de iç göç politikalarının bir aracı olmuştur. Nitekim bu birlikler kanunla kurulmuştur. 1964 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın

faaliyetleri doğrultusunda kurulan birlikler, köylerde su, kanalizasyon, elektrik gibi hizmetlerin görülmesinde rol almıştır. İl özel idareleri ve mahalli ilçe belediyelerinin katkılarıyla sunulan hizmetlerle, köylerde özellikle ulaşım ve temel ihtiyaçların karşılanması ve tarımda sulama imkânlarının genişletilmesi amacı güdülmüştür (Keleş 2012: 307). Bu birliklerin iç göç politikalarıyla ilişkisi, iç göçleri caydırıcı bir noktaya taşınması ile ölçülebilir.

Türkiye’de uygulanan iç göç politikalarının amaçları, göç edilen yerlerde ulaşım hizmetlerini iyileştirmek, köylerde su ve kanalizasyon ile elektrik hizmetlerini yaygınlaştırmak, bölgelerarası gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmaktır. Bunun yanında dengeli kalkınmayı sağlamak, yatırımlarla birlikte iç göçlerin oranını azaltmak, alternatif geçim kaynakları oluşturmak da iç göç politikalarının hedefleri arasındadır. Verimli ve sulamalı tarımı gerçekleştirmek, kamusal hizmetlere erişilebilirliği sağlamak, gelir elde edici hayvancılık yöntemlerini özendirmek de diğer hedefler arasında sayılabilir (Keleş 2012: 352).

1.7. Türkiye’de İç Göçün Ekonomi-Politiğine Dair Tespitler

Türkiye’de iç göçlerin ağırlıklı olarak kırdan kente ve kentten kente gerçekleştiği görülmüştür. 1950’li yıllardan itibaren hızlanan kırdan kente göç, 2000’li yıllarda daha çok kentlerarası iç göç biçiminde gerçekleşmiştir. İç göçlerin önemli bir boyutu olan kırdaki çözümler ve kentteki ekonomik fırsatlar, iç göçleri neden-sonuç ilişkisiyle ele almayı zorunlu kılmaktadır (İçduygu ve Ünalın 1998: 43).

İç göçün ekonomi-politiği incelenirken ülkeden ülkeye farklı unsurlar dikkate alınmalıdır. Ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimlere yön veren iç göçler, kent mekânını oluşturan unsurları kendi içinde karmaşık bir yapıya büründürmektedir (Tekeli 2011: 18). Kente göç edenlerin, kentle bütünleşme ve kente uyum, barınma ve konut gereksinimi, işsizlik, yerel idari birimlerin bölünüşü gibi birçok konuda yeni karar alma süreçlerini hızlandırdığı savunulabilir. Bu gelişmeler, kentlerin fiziki ve kültürel yapılarında da değişime neden olmaktadır. Kente gelenlerin konut ihtiyacı

karşılanamadığı takdirde gecekondu yapıları ortaya çıkmaktadır (Tekeli 2011: 43). Başlangıçta kentin dışında ya da yakınında yer alan sanayi tesisleri, kentin büyümesi ve genişlemesiyle kent içinde kalmaktadır. Türkiye’de büyük ve orta ölçekte sanayi işletmelerinin kentin belli bir bölgesinde yoğunlaşması, arazi fiyatlarını arttırmakta ve gecekondulaşmaya ivme kazandırmaktadır (Tekeli 2011: 86). Sanayi tesisleri aynı zamanda hava ve su kirliliği gibi çevre sorunlarına neden olmaktadır.

Sınıfsal oluşum ve toplumsal tabakalaşma kent kimliğinin kültürel unsurlarını dönüştürmüştür. Kente yerleşenlerin bireyci düşünce ve özgürlükçü ideolojilere yakınlaşma durumu, siyasal karar verme tercihlerine de yön vermiştir (Coşkun 2013: 21). Kırdan daha tutucu ve geleneksel anlayışlar hâkim iken kentte dışarıya açık ve evrensel anlayışlar benimsenmeye başlamıştır. Şüphesiz bu duruma etki eden bir diğer önemli faktör kitle iletişim araçlarına erişilebilirlik ve teknolojik gelişmeyi takip etme olanağının kentlerde kolay ve rahat olmasıdır.

Modernleşme kuramı çerçevesinde iç göç, geleneksel tarım toplumundan modern sanayi toplumuna dönüşmenin yani modernleşmenin bir aracı olarak görülmüştür. Ancak Türkiye’de, iç göçlerle kente gelenlerin kent köylüsü olarak ayrıma tabi tutulduğu söylenebilir. Kentleşme ve modernleşme arasındaki ilişki kentlileşebilme sorununu beraberinde getirdiğinden modernist asimilasyondan söz edilebilir (Tekeli 2011: 5). Köylerinden kopmuş köylü ve kabullenilmeyen kentli olan göçmenlerin kente uyum çabaları sürecinde karşılaştıkları engeller birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Tarımdan kopmuş oldukları ve kentteki işlerden gelir sağlamaya çalıştıkları için kentlileşen köylüler, köy kültürünü özellikle gecekondularda yeniden yansıttıkları için köylü sayılmıştır (Tekeli 2008: 173).

Kentleşme sürecinde sosyal kontrol açısından toplumdaki temel değişiklikler aile, din ve devlet kurumlarında yaşanmıştır. Türkiye kırsal kesiminde, geniş aile kavramı güçlü bir sosyal kontrol işlevi görmüştür. Çünkü aile üyelerinin davranışlarını kendi sistemi içinde düzenlemekte ve denetlemektedir. Akrabalık ilişkileri çok güçlüdür (Tümtaş 2007: 57). Kentleşmeyle birlikte aile yapısı çekirdek aile yapısına dönüşmüştür. Çekirdek ailenin sosyal kontrol işlevi azalmıştır. Kırsal kesimde din,

toplumda önemli bir etkisi olan kurumdur. Saygın din adamları, dini semboller hayatın işleyişinde her zaman dikkate alınmıştır. Din, ortak bir özellik olma niteliğine sahiptir. Kentleşmeyle birlikte dinin sosyal hayattaki etkisi de azalmaktadır. Dini inançlar bireyselleşmekte, dinsel algılar çeşitlenmektedir. Resmi ilişkiler ve hukuksal yapılar güçlenmektedir (Taşcı 2009: 193). Türkiye, siyasal tarih açısından Orta Asya'dan Selçuklu'ya, Selçuklu'dan Osmanlı'ya, Osmanlı'dan Cumhuriyete katı merkezîyetçi ve devletçi bir yapıya sahiptir. Devletçilik, devletin ulvi ve yüce sayılması, Türk tarihinde önemlidir (Durgun 2010: 32).

İç göçün kent mekânı üzerindeki etkileri küreselleşme olgusundan bağımsız ele alınamaz. Küreselleşme olgusu devletlerin egemenlik haklarının zayıflamasına neden olmaktadır. Küresel sermayenin yatırımlarını gerçekleştirmek üzere örgütlendiği kurumlar, ülkelerin finans sektörünü kontrol altına almaktadır (Tümtaş 2007: 26). Bağımlı ekonomisi olan ülkeler, küresel ekonomik krizlerde kırılğan ekonomik yapı nedeniyle istikrarsızlıklara maruz kalmaktadır. Küreselleşme, kentin fiziksel mekânı, yönetim sistemi ve sosyal yaşamı üzerinde etkili olmaktadır (Akpınar 2012: 16). Metropollerde yabancı sermayenin iş merkezleri ve tüketim toplumunu özendirici yüksek katlı finans/ticaret merkezleri ile alışveriş merkezleri dikey yapılaşmayı ortaya çıkarmaktadır. Kent mekânında da zengin-yoksul ayrımı ve kent yoksulluğu ortaya çıkmaktadır (Duru 2014: 113). Kent yoksulluğunun beraberinde getirdiği suç işleme paradigması, küreselleşmenin yarattığı güvenlik boşluğundan beslenmektedir. Yerel yönetimlerin belediyeçilik faaliyetleri ve kamusal hizmet sunumları neo-liberal politikalar çerçevesinde özelleştirme politikalarına evrilmektedir. Yerel hizmetlerin özel sektör tarafından icra edilmesi, kent yönetiminde katılımcılık ve çoğulculuktan uzak şirketçilik yaklaşımının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kaygalak 2001: 128). Sosyal yaşam açısından üretimin düşmesiyle tüketim toplumu oluşmaktadır. İnşaat holdinglerinin dikey yapılaşmanın aktörü haline gelmesiyle gökdelenler ve alışveriş merkezleri yapımı hız kazanmaktadır. Tüketim ihtiyacının artması, düşük gelir gruplarına mensup kişileri kentten uzaklaşmaya ve kente yabancılaşma noktasına getirmektedir (Kaygalak 2001: 130).

1982 Anayasası'na göre Türkiye'de kentsel hizmetlerin sağlanmasında hem merkezi yönetim hem de yerel birimler sorumluluk sahibidir. Anayasa'nın 57. maddesinde düzenlenen konut hakkı, devlete, kentin özelliklerini ve çevre şartlarını gözetilen bir planlama çerçevesinde konut ihtiyacını karşılama görevi yüklemektedir. İç göçlerle kente gelen bireylerin barınma ihtiyaçlarını devletin karşılama zorunluluğu hukuki bir dayanakla düzenlenmektedir. Devlet olanaklarının yetmediği durumlarda özel firmaların teşviki mevcuttur. Her iki halde de boşluğun olması, insanları gecekondu yapımına sevk etmekte ya da müteahhitler aracılığıyla apartman inşa edilmesine yöneltmektedir. Bu da göçün kent mekânı üzerindeki sosyal ve fiziksel etkileridir (Yenigül 2005: 284).

Türkiye'de iç göçleri ekonomi-politik çerçeveye oturtmak için iç göçlerin nedenlerini gözlemlemekte yarar vardır. Türkiye'deki iç göç hareketlerinin temel nedeni "tarımsal yapıdaki değişimler"dir. Bu değişme, kırsal kesimdeki nüfusun kendine yetemez hale gelmesine yol açmıştır (Makal 2001: 113). Ekonomik açıdan geri kalan bölgelerde iş imkânlarının yetersiz oluşu, bu bölgelerden yoğun biçimde iç göçlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentlerde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yerleşmiş bir düzen içerisinde yürütülmesi, kentlere yönelen iç göçlerin nedenleri arasında yer almıştır. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki ilerlemelerden kopuk bir hayatın var olduğu kırsal kesimde yaşam kalitesini artırma ihtiyacının karşılandığı yerler kentler olduğu için göç hareketleri kentlere yönelmiştir (Aydemir 2013: 134).

İşgücü piyasası ve istihdam düzeyi bakımından kentlerin yetersiz kaldığı bilinen bir gerçektir. Kırdan iş bulma ümidiyle kente gelenlerin işgücüne katılımını gerileyen nedenlerin başında istihdam yetersizliği gelmektedir. İstihdam düzeyinin yetemediği durumda marjinal çalışma ve kayıt dışı istihdam artar ya da işsizlik yükselmektedir (Bahar ve Bingöl 2010: 53). İşgücü ve sermaye transferi olarak nitelendirilebilen iç göçler, katma değer üretimini artırıcı etki yaratmaktadır. Fakat iç göçlerin yarattığı yüksek işgücü ve ucuz emek, ücret dengelerini aşağıya çekmektedir (Sarı 2008: 16). Oysa üretime katılma, insanın çevresinde bir iş aracılığıyla özneleşebilmesiyle doğru orantılıdır. Türkiye'de işgücü ve istihdam verileri, genç nüfusta işsizliğin hızla arttığını ve hanehalkında bağımlı nüfusun giderek arttığını göstermektedir (Başel 2006: 316).

Sermaye ve emek arasındaki belirgin çelişki, iç göçlerin taşıdığı nüfusun kentlerde istihdam edilebilirliğini zorlaştıran bir sorunsaldır. Dolayısıyla iç göçün iş gücü piyasalarını çeşitlendirmesi ve zenginleştirmesi beklenirken devletin kamusal politikaları yetersiz kaldığı için kentlerde işsizlik büyüyen bir sorun haline gelmektedir. Türkiye pratiğinde iç göçler, kentte gelir getirici işlerin varlığı ve kırdaki tarım dışı işlerin yokluğundan kaynaklanmaktadır (Başel 2006: 312). Fakat kentlere gelen nüfusun beraberinde getirdiği birikimin kentte hızlı emilimi ve kentte sektörel gelişmişliğin gerilemesi, kent mekânını iç göç ve kentleşme arasındaki etkileşimden doğan ekonomik ve siyasal sorunlara cevap üretebilmekten uzak tutmaktadır.

Kentlerde uzmanlaşma ve işbölümü ile ilgili emek-yoğun ve sermaye-yoğun sektörlerde ilerlemelerin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücü göç eden nüfusun emilimini hedeflemiştir. Böylece vasıflı/vasıfsız emek, üretken/üretken olmayan emek gibi emeğin yeniden üretimini şekillendiren ayrımlar oluşmuştur (Güllüpinar 2012b: 57). Üretim mekanizmalarının artı ürünü devlet eliyle istikrarsızlık ve eşitsizlik yaratan politikalarla dağıtımı ve bölüşümü kent iktisadının yeni bir disiplin olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kent iktisadı, kentte katma değer üretiminin ve onun getirdiği sermaye birikiminin öznesi olarak sanayi ve ticareti merkeze koymuştur. İş yerlerindeki mavi yaka/beyaz yaka ayrımına kadar ulaşan bu süreçte gelir dağılımı noktasında farklılıklar ve adaletsizlikler meydana gelmiştir (Öngen 2014: 197). Tüm bu unsurlar iç göçlerle sanayi ve ticaret bakımından gelişme göstermiş yerlere göç eden nüfusun kentsel bütünleşmeye yabancı kalmasına etki eden nedenler arasında yer almıştır (Es ve Ateş 2004: 223).

Kentsel bütünleşmeyi az gelişmişlik ve gelişmişlik üzerinden ele alan yaklaşımlarda fırsat eşitsizliklerine vurgu yapılmaktadır. Kapitalist sistemin kriz ve bunalımlara gebe kaldığı dönemlerde piyasa durgunluğundan istifade eden küresel sermaye kuruluşları diğer tabirle çok uluslu şirketler ulus devletlerin düzenleyici ve denetleyici özelliğini gasp ederek uluslararası düzeyde bağımlı ekonomiler yaratmaktadır. Kaynakların kıtlığı ve finansman açıkları ulus devletleri borçlanmaya mecbur bırakmaktadır. Bu ekonomik çözümler de gelişmişliği geriletmektedir. Az gelişmiş ülkelerde bölgesel gelişmişlik farklarını ve azgelişmişliği ortadan kaldırmak

amaçlı gizli işsizlerin harekete geçirilmesi hedeflenmektedir. Yeniden üretilebilen ve sermaye kullanan kapitalist sektörün gelişmesi için kırsal kesimdeki emek fazlasının kentlere çekilmesi hedeflenmektedir. Ancak bu kırdan kente göç edenlerin refah düzeyinde sıçrama yaratacak ölçüde olmamaktadır. Sadece geçimlerini sağlamayı kolaylaştırabilecek bir geçim sektörü kurularak sermaye akışı üzerinde durulmaktadır (Ersoy 1985: 9). İktisadi kalkınma ve büyümeyi amaçlayan bu durum, bir ülkede iç göçlerle oluşabilecek bölgelerarası nüfus boşluğunu ve ücret farklılıklarını dengeleme politikası olarak düzenlenmektedir.

Türkiye’de gerçekleşen iç göçler, kırdan kente göç edenler için belirsizlikleri beraberinde getiren bir olgu olarak düşünülmektedir. Nitekim kente gelen göçmenler, ilk etapta kentte barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağını sorun etmektedir. 1960-1965 arası devletin gecekondulara göz yumduğu dönemdir (Çavuşoğlu 2014: 176). Halbuki bu sorunun giderilmesinde devletin sosyal devlet ilkesi gereğince konut politikasını devreye sokması beklenmektedir. Fakat bu politikaların gerçekleşemediği ve tabanda göçmenlerin oranına göre dağıtılmadığı görülmektedir. Bu nedenle kente yeni gelen göçmenler, kırdaki mülklerinin bir bölümünü elinde tutmayı tercih ederek kentlere göç etmektedir. Dolayısıyla kırdan kente aynı gelir transferi gerçekleşmektedir (Işık ve Pınarcıoğlu 2002: 114). Kırdaki mülklerini satarak kente gelenler, kendilerine korunaklı biçimde inşa edilen plansız ve kaçak gecekondularda yaşamayı tercih ederler. Kente geldiklerinde kentle bütünleşmeyi yakalayabilmek adına büyük apartmanların yakınları yer olarak seçilebilmektedir. 1970’li yıllar apartmanlaşma ve yap-satçılık yıllarıdır (Çavuşoğlu 2014: 178). Bu noktada marjinal ve marjinal olmayan kesim gözle görülür bir hal almaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu 2002: 103). Kırdaki mülklerini elinde bulunduran yeni göçmenler edindikleri deneyimlere göre kısa süre içinde köylerine geri dönebilmektedir (Işık ve Pınarcıoğlu 2002: 115). Tüm bu gelişmeler, Türkiye’de iç göçlerin aşamalı olarak gerçekleştiğini ve kent köylü ya da yarı mevsimlik göçmen gibi kavramların varlığını göstermektedir. Kentte kalış süresi de göçmenlerin ekonomik ve sosyal yapısında değişimlere yön vermektedir.

1980 sonrası Türkiye kentleşmesinin niteliği, gergin ve dışlayıcı kentleşmedir. İthal ikameci politikalar süreci son bulmuştur. 1980'lerde kent mekanı yeniden dağıtım nesnesi olmuştur (Çavuşoğlu 2014: 179). Bu bağlamda Harvey'in kent toprağını spekülâtif rant aracı olarak çözümleme yaklaşımı Türkiye pratiğinde doğrudur denilebilir. Büyük sermayenin küçük yerli sermayeyi dışladığı ve rekabetten uzaklaştırdığı bu dönemde, yüksek gelirli ücretli kesim ortaya çıkmıştır (Işık ve Pınarcıoğlu 2002: 127-128). Hizmet kesiminin yükseldiği, büyük holdinglerin piyasaya hâkim olduğu ve apartmanlaşmanın artarak içe kapalı bir hayat tarzına sahip kentli kesimin yükseldiği görülmüştür (Işık ve Pınarcıoğlu 2002: 138-139). Boratav'a göre ise 1980 sonrası dönem 2'ye ayrılır ve özünde Türk ekonomik sisteminin neoliberal politikalara evrildiği dönemdir. 1980-1988 arası sermayenin karşı saldırısı ve neoliberal politikaların ayak sesleri, 1989-1997 arası ise finansal kapitalist sistemin kısılcasına girme dönemidir (Boratav 2014: 145-171).

2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de, küçük burjuvazinin girişimci niteliği ile örtüşen bir ekonomi-politik varlığından söz edilebilir. Küreselleşme ile birlikte ulus devletlerin sınırlarını ortadan kaldıran küresel sermayeci ekonomik politikalar ülkelerin egemenlik haklarını tartışmaya açmıştır. Türkiye ekonomisinin ve toplumunun az gelişmiş olarak nitelendirilmesi tartışma konusu olmuştur (Boratav 2014: 241). Sermayenin kent yağmasını hızlandırdığı 2000'li yıllar yeni zengin müteahhitleri ortaya çıkarmıştır. 2000 ve sonrasında TOKİ'nin ürettiği konutların piyasa fırsatlarıyla eş güdümlü sunulduğu üzerinde durulabilir. (Çavuşoğlu 2014: 221).

Özetle Türkiye'de iç göçlerin ekonomi politiği, *konut ve barınma, arsa spekülasyonu, işsizlik, kayıt dışı istihdam, sektörlerarası dengesizlik, bölgelerarası gelişmişlik farkı, kente uyum ve kentlileşme, ücret politikaları* gibi sosyal ve ekonomik faktörlerle açıklanabilir. 1980'lerden sonra bu faktörlerin her birinin sermaye lehine neoliberal politikalarla sonuçlandırıldığı savunulabilir.

II. BÖLÜM

2. SANAYİ VE NÜFUS İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA EREĞLİ

Ereğli'nin kentleşme süreci üzerinden irdelemelerin yapılabilmesi için Ereğli'nin ekonomik ve sosyal yapısını incelemek zorunludur. İç göçün Ereğli özelinde kentleşme ile nasıl bir ilişkisinin olduğunu anlamlandırmak ve temellendirmek, Ereğli hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir. Katma değer üretiminin ve sanayi istihdamının bulunduğu Ereğli'de, ekonomik ve sosyal değişimlerin getirileri hususunda çıkarımda bulunmak için Ereğli'ye genel bakış yeterli olacaktır. Mübeccel Kıray'ın çizdiği sosyolojik çerçeveden hareketle Ereğli'de 1980'lerden günümüze ve ağırlıklı olarak 2000'li yıllarda ne gibi değişimlerin yaşandığı incelenecektir. Ereğli, sanayileşmeye koşut biçimde kentleşme deneyimini sürdürmüştür. Bu bölümde nüfus hareketleri kent-kır, idari bölünüş çerçevesinde ele alınmış ve Ereğli'nin ekonomik ve sosyal yapısı hakkında genel bilgiler aktarılmıştır.

2.1. Ereğli'nin Coğrafi Konumu, Bitki Örtüsü ve İklimi

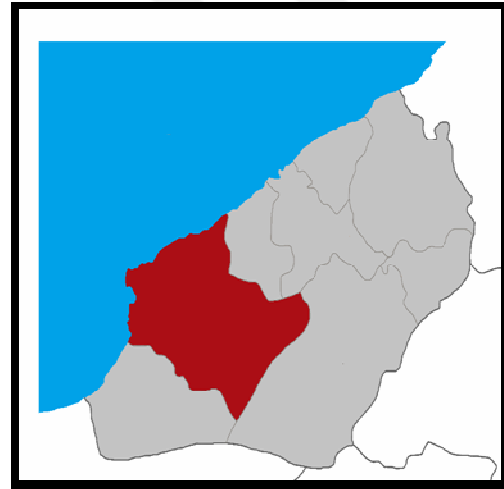
Ereğli, Türkiye'nin Batı Karadeniz kıyısında yer alan bir sahil kentidir. Denize dik inen tepeler üzerinde kuruludur. Akçakoca dağlarının kuzeydoğu uzantısında yer alan Ereğli, bir Karadeniz kıyı kentidir. Kuzeybatıda Keştepe ve Maltepe, kuzeyde Kaletepe, kuzeydoğuda Örencik Tepesi, doğuda Göztepe ile çevrilidir. Bu tepelerin arasından Han, Kemer ve Tabakhane dereleri akarak denize ulaşır. Tepeler yüksek değildir. Fakat tepeler dik bir şekilde denize indiğinden eğim fazladır, düzlükler çok azdır. Demir-Çelik Fabrikası Göztepe'nin doğusundan Gülüç ırmağına kadar uzanan alanı kaplar. Kentin en işlek caddesi iskele civarından limana uzanan Yalı Caddesi'dir.

Topografik olarak Ereğli yüksek sahilli ve eğimli bir kıyıya sahiptir. Kıyıda doğal plaj oluşumları vardır. Ereğli'nin kuzeyinde Baba Burnu bulunur (Kıray 2000: 31).

Karadeniz, ilçenin kuzey ve kuzeybatısındadır. İlçenin doğusunda Zonguldak merkez ilçe ile Devrek ilçesi, güneyinde ise Düzce ilinin Akçakoca ve Yığılca ile Zonguldak'ın Alaplı ilçesi bulunur. Ereğli, yaklaşık 782 km² (73.008 hektar) yüzölçümü ile Zonguldak'ın en büyük ilçesidir. Batı Karadeniz'in sahile dik yamaçlarla inen doğal yapısı, Ereğli'ye hâkimdir. Yükseklikleri 200-250 metre arasında değişen tepeler, ilçenin genel görüntüsü içinde öne çıkar. Ereğli-Alaplı arasındaki kesintisiz tepeler Ereğli'nin önemli bir özelliğidir. Arazi, genel olarak, dağlık ve engebeldir. Kısmen derin vadilerle kesilen arazi, Zonguldak'a doğru yükselmeye başlar. İl sınırları içindeki yükselti, 2000 metreyi geçmez. İlçede büyük ova ve yayla yoktur. Ereğli, il genelinin aksine % 0-10 eğimi ile sanayileşmeye elverişli bir yapıdadır. Ereğli'nin matematiksel konum itibarıyla özel koordinatları 41°16'K enlemi ve 31°25'D boylamıdır (Kdz. Ereğli Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan: 3).

Harita 2.1: Zonguldak ili yerel konumu

Harita 2.2: Ereğli ilçesi il konumu

Bitki örtüsü, Karadeniz'in hâkim bitki örtüsü olan ormandır. Ereğli topraklarının % 56'sı karışık ormanlarla kaplıdır. Ormanlık alanların, yükseltisi 1000 metreye kadar olan yerlerinde, ağırlıklı olarak meşe, köknar, gürgen ve ıhlamur ağaçları vardır. 1000 metreden yükseklerde ise kayın, köknar, çam gibi ağaçlar çoğunluktadır. Ormanlık alanların alt örtüsü hayli zengindir. Funda, ormangülü, çobanpüskülü, ayıüzümü,

kocayemiş, kiraz, böğürtlen, pırnal meşesi ile çayır otları bunlar arasında sayılabilir (Kdz. Ereğli Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan: 4).

İklimi, tipik Karadeniz iklimidir. Her mevsim yağışlı olup, Sonbahar ayları en fazla yağış düşen aylardır. Nemli bir havaya sahip olması, yaz aylarında hissedilen sıcaklığı artırır. Hâkim rüzgârlar, Yıldız, Poyraz ve Karayel'dir. Ocak, Şubat ve Mart aylarında genellikle Kuzey rüzgârları hâkimdir. Sadece geceleri karadan denize Keşişleme denen hafif rüzgâr eser. İlçede ortalama rüzgar hızı 8.8 m/sn.dir. Nisan ve Mayıs aylarında hava çok durgundur. Bu aylar en rüzgârsız aylardır. Kış aylarında cephesel yağışlar etkilidir. Kar yağışları, özellikle deniz suyu sıcaklığının en az seviyeye indiği Şubat ayında görülür. En kurak aylarda bile yağışlar görülür. Yıllık ortalama yağış miktarı 1048 mm'dir. Yıllık ortalama sıcaklık 13,5 derecedir. Don olayı pek görülmez. Yılda 22 gün don olayı gözlenmektedir. Don olayının gözlendiği aylar, Ocak ve Şubat'tır. Yılın en soğuk ayları bu aylardır. En soğuk ay olan Ocak ayının ısı ortalaması 6 derecedir. Kar devamlı yağmaz. Ereğli'nin yıllık ortalama karlı gün sayısı 6,5 gündür. Gündüz ve gece arasındaki sıcaklık farkı ortalama 5 derecedir. Yıllık ortalama nem oranı ise % 75 dolayındadır (Kıray 2000: 32). Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları ilçenin en sıcak aylarıdır. En sıcak ay olan Temmuz ayı ortalaması 21 derecedir. Bu aylar aynı zamanda ilçenin en kurak aylarıdır. Eylül ayında Karayel, Poyraz, Lodos gibi değişik rüzgârlar eser. Ekim-Kasım aylarında ilçeye Karayel ve Lodos hâkim olur. Bu aylarda çok yağmur yağar. Batı rüzgârları; Karayel ve Lodos yağmur, Kuzey rüzgârları; Yıldız ve Poyraz kar getirir. Mart sonunda yağış biter. İlçede yılda ortalama açık gün sayısı 62, ortalama sisli gün sayısı 12, ortalama bulutlu gün sayısı 207, ortalama kapalı gün sayısı 95, ortalama dolulu gün sayısı 0.5, ortalama kırağılı gün sayısı 10, ortalama toprak sıcaklığı 16 derece, yerel ortalama yaygın basınç 1015 mb. dolayındadır (Kdz. Ereğli Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan: 5).

2.2. Ereğli'nin Tarihçesi

Ereğli'nin tarihi MÖ 20. yüzyıl ve öncesine dayanmaktadır. O dönemde Ereğli, "Maryandinliler" olarak bilinen Frigyalıların oturduğu bir köydür. MÖ 6. yüzyılda

Yunan kolonisi haline gelmiş, sonra Roma ve Bizans devirlerini yaşamıştır. Tarihi kalıntılardan biri olan Kilise mağarası Cehennem mağzı ve savaş korunağı Kız Kapısı bu dönemlere işaret etmektedir. MS 13. yüzyılın sonlarında Ereğli, bir Ceneviz kolonisidir. Osmanlı'nın ilk dönemlerinde Orhan Gazi bu yöreye Türk dervişleri göndermiştir. İmparatorluğun siyasi sorumluluğu Türkleştirmektir. Türk dervişleri tarım, hayvancılık gibi işlerde grupları örgütleyerek yerleşik olma durumunu desteklemiştir. 1923'ten sonra Lozan Antlaşması ile Ereğli kasabasındaki Rumlar mübadele edilerek Ereğli tamamen Türkleşmiştir. 19. yüzyılın başlarında ayanlık ile idare edilmiştir. Bolu Sancağına bağlı kaza olarak Osmanlı'nın önemli bir liman kıyısı olmuştur. 1829 yılında Ereğli yakınında ilk defa kömür bulunmuş ve 1848 yılında kömür işletilmeye başlanmıştır. İlerleyen tarihte kömür işletmelerinin sayısı artmıştır. Gelişen ekonomik yapının idari yapı ile bütünleşmesi için 1869'da Kaymakamlık örgütü kurulmuştur (Kıray 2000: 32-33).

İlk yerleşmelerin hangi dönemde olduğu kesin olarak bilinmese ve çözümlenmese de gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda MÖ 2500' lü yıllarda Karadeniz Ereğli'de bazı kabilelerin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla arkeolojik buluntuların ışığında değerlendirme yapıldığında, Karadeniz Ereğli'de ilk yerleşmenin MÖ 550 yılında başlamadığı, MÖ 2500-2200 yılları arasında bölgede yaşayan yerli halkların bulunduğu şeklindedir. Bu tarih Anadolu tarihi içinde Tunç çağının ilk dönemine ve Hitit öncesi döneme rastlamaktadır. Ereğli'nin Yunan kolonisi olduğu tarih MÖ 6. yüzyıla denk gelmektedir. Daha sonra Roma ve Bizans dönemleri yaşanmıştır (Kıray 2000: 32).

Ereğli'nin Roma dönemindeki adı Heracleia'dır. Heracleia, Romalıların bir eyaleti konumunda gelişimini sürdürmüştür. Heracleia'da MS 100' den itibaren Hz. İsa'nın 12 Havarisinden biri olan Aziz Andreas'ın girişimiyle Hristiyanlık gelişmeye başlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun MS 395 yılında Bizans ve Roma olarak ikiye ayrılmasıyla Heracleia'da Bizans hâkimiyeti başlamıştır. Bu tarihlerde kentin büyük bir deprem yaşadığı ve Bizans İmparatoru II. Theodosios'un kente gelerek yeniden inşası konusunda gerekli desteği verdiği bilinmektedir. MS 8. yüzyılda Arap akınları İznik'e ulaşmış ancak Heracleia bu akınların dışında kalmıştır. Türklerin 1071 yılından itibaren

Anadolu'ya girmesiyle Heracleia Türk kuşatmalarına sahne olmuş ancak Türkler başarılı olamamışlardır (www.karadenizeregli.gov.tr., 23 Mart 2016'da erişildi).

Ereğli'nin Türk tarihindeki yerine bakmak için Osmanlıların yükselişine bakmak gerekir. Bizans egemenliğindeki Heracleia'nın da bağlı olduğu İznik kenti, 1337 yılında Türk hâkimiyetine girmiştir. Orhan Gazi döneminde Osmanlıların eline geçtikten kısa bir süre sonra yeniden Cenevizlilerin kontrolüne geçen Ereğli 60 yıla yakın bir süre Ceneviz hâkimiyetinde kalmıştır. Bu süreçte Ereğli, bir koloni ve Ceneviz kalesi olarak anılmıştır (Kıray 2000: 32). 1654 yılında Karadeniz kıyıları Don Kazakları'nın yağmalamasına maruz kalmış ve Ereğli de bundan nasibini almıştır. Kazakların yağmasından kurtulmak isteyen Osmanlı Devleti, yeniçerileri Ereğli'ye göndermiştir. Ancak Ereğli bu defa yeniçeriler tarafından yağmalanmıştır. 1703 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nda gemi yapım merkezi olarak belirlenen bir kaç bölgeden biri de Ereğli'dir. 1800'lü yılların başına kadar ayanlıkla yönetilmiştir. Bartın ve Devrek, Ereğli'ye bağlanmış, 1839'da Safranbolu ve Bartın, Karadeniz Ereğli'den ayrılmıştır (Kıray 2000: 33). 1838 yılında şehre gelen gezgin Eduard Bore, 3 gün Ereğli'de kalmış ve Cehennem mağzı Mağaraları'nı bulmuştur. Bunu 1840 yılında seyahat notlarını anlattığı kitabında dile getirmiştir. Hristiyanlık tarihinin kritik bir dönemini yansıtan bu mağaralar Ortodoks-Katolik ayrışmasını da ortaya koymaktadır. Mağaradaki resimler, duvar yazıları ve semboller bu ayrışmanın varlığını doğrulamaktadır. Aynı zamanda mağarada bulunan doğal göl ve su birikintileri ile amfi tiyatro bir yer altı şehri olduğunu göstermektedir (www.kdzeregli.bel.tr., 22 Mart 2016'da erişildi). Bu bağlamda Cehennem mağzı Mağaraları'nın Anadolu'da bulunan ilk kilise mağarası niteliği taşıdığı savunulabilir. Osmanlı akınlarından etkilenmemek ve İslam boyunduruğuna girmemek için dini ritüellerin gizli yapılması nedeniyle bu mağaralara inildiği düşünülmektedir.

1860-1890 yılları arasında Rumlar ve Ermeniler, Ereğli ticaretinde aktif olmuştur. Karadeniz Ereğli'de 1880 yılında Belediye teşkilatı kurulmuştur. Böylece yerel idari birim örgütlenmesi oluşmuştur. 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte kömür ocaklarının işletim hakkı Almanlara verilmiştir. I. Dünya Savaşı'nın ardından Anadolu'nun İtilaf devletleri tarafından işgal edilip paylaşılmasıyla Fransızlar Karadeniz Ereğli'ye gelmiş fakat Karadeniz Ereğli'yi işgal etmeyi başaramamıştır.

Kurtuluş Savaşı sırasında işgal altındaki İstanbul'dan vatanseverler tarafından kaçırılan Alemdar isimli küçük bir savaş gemisi, Zonguldak'a ve Karadeniz'e hâkim olan Fransızlar tarafından ele geçirilmek istenmiştir. 9 Şubat 1921 günü Alemdar'ı Karadeniz Ereğli limanına getiren vatanseverler gemiyi karaya oturtarak kent Fransızlarca teslim alınmasına engel olmuştur. 1920-1923 yılları arasında Ereğli, Kurtuluş Savaşı'na stratejik katkı sağlamıştır (www.kdzeregli.bel.tr. 22 Mart 2016'da erişildi). 1923'ten sonra Lozan Antlaşması gereği kasabadaki 1200 civarı Rum mübadele edilmiş ve Ereğli tamamen Türkleşmiştir (Kıray 2000: 33).

2.3. Ereğli'nin İdari Bölünüş Yapısı ve Demografik Göstergeleri

Ereğli, Zonguldak ilinin bir ilçesidir. Belediye teşkilatı, 1880 yılında, Kaymakamlık teşkilatı 1869 yılında kurulmuştur. Ereğli ilçesine bağlı 3 belde vardır. Bunlar; Güllüç, Kandilli, Ormanlı beldeleridir. Nüfus kriteri yönünden belde belediyesi statüleri bulunmaktadır. Zonguldak ili, bir büyükşehir olmadığından bu ilin bir ilçesi olan Ereğli'de de belde belediyelerinin tüzelkişilikleri devam etmektedir. Yani son kanun değişikliklerine göre herhangi bir statü kayıpları yoktur. Ereğli'ye bağlı toplam köy sayısı 94'tür. Ereğli belediye sınırları içinde 31 mahalle vardır.

Tablo 2.1: Ereğli belediye sınırları içinde yer alan mahalleler

1	AKARCA MAHALLESİ	17	KIYICAK MAHALLESİ
2	BAĞLIK MAHALLESİ	18	KIRMANLI MAHALLESİ
3	BALI MAHALLESİ	19	KOCAALİ MAHALLESİ
4	BELEN MAHALLESİ	20	KORUBAŞI MAHALLESİ
5	BELEN YENİ MAHALLESİ	21	KÖSELER MAHALLESİ
6	BÖLÜCEK MAHALLESİ	22	MURTAZA MAHALLESİ
7	DAĞLAR MAHALLESİ	23	MÜFTÜ MAHALLESİ
8	ELMATEPE MAHALLESİ	24	ORHANLAR MAHALLESİ
9	GÖKTEPE MAHALLESİ	25	ÖMERLİ MAHALLESİ
10	GÜLDERE MAHALLESİ	26	ÖREN MAHALLESİ
11	HAMZAFAKILI MAHALLESİ	27	SARIKORKMAZ MAHALLESİ
12	KAVAKLIK MAHALLESİ	28	SÜLEYMANLAR MAHALLESİ
13	KEPEZ MAHALLESİ	29	TOPÇALI MAHALLESİ
14	KESTANECİ MAHALLESİ	30	UZUNMEHMET MAHALLESİ
15	KIŞLA MAHALLESİ	31	UZUNÇAYIR MAHALLESİ
16	KIRMACI MAHALLESİ		

Kaynak: www.kdzeregli.bel.tr., (10 Nisan 2016'da erişildi).

Ereğli’de yer alan bu mahallelerin tamamı belediye sınırları içindedir. Önceden köy olup daha sonra mahalle statüsüne kavuşan köyler bulunmaktadır. Ören, Hamzafakılı, Güldere, Göktepe, Dağlar, Balı bunlar arasındadır. Ereğli belediye sınırları içinde yer alan mahallelerin son kayıtlı listesi yukarıdaki gibidir. Bu mahallelerin sınırları EK-1 birleştirilmiş haritada gösterilmiştir.

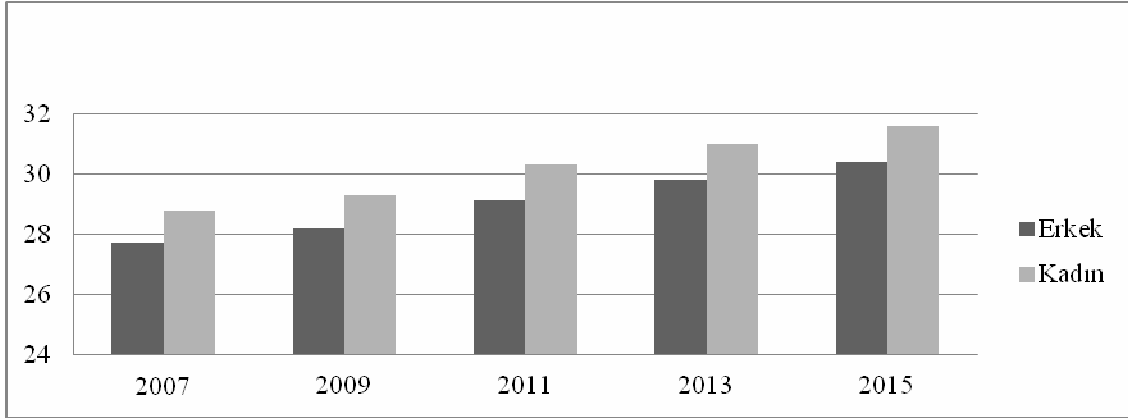
Tablo 2.2: Zonguldak ilinin yıllara göre aldığı, verdiği göç ve net göç hızı

Yıllar	Aldığı	Verdiği	Net Göç Hızı
2009-2010	15.712	23.267	- 12.1
2010-2011	15.822	23.658	- 12.7
2011-2012	14.729	22.687	- 13.8
2012-2013	17.006	25.571	- 14.1
2013-2014	18.115	24.783	- 11.1
2014-2015	18.244	25.340	- 11.8

Kaynak: TÜİK, Göç İstatistikleri, 2009-2015.

Ereğli’nin bağlı olduğu Zonguldak ilinin nüfus verileri incelendiğinde göç veren bir il olduğu görülür. Tablo 2.2’ye bakıldığında, Zonguldak’ın çok hızlı göç verdiği sonucuna ulaşılır. Zonguldak’ın istihdam çeşitliliği bakımından fakir oluşu ve bölgedeki taşkömürü işletmelerinin özelleştirme politikalarının hedefinde yer alması, Zonguldak’ın göç veren bir il konumuna gelmesine neden olmuştur. En fazla göç verdiği yıllar 2012-2013 arası olup kentten toplam 25.571 kişi göç etmiştir. Tablodan anlaşılacağı üzere Zonguldak, göç veren bir kenttir ve göç vermeye devam etmektedir.

Zonguldak göç verdiği için ortalama yaş düzeyi yükselen bir kenttir. Kentten göç edenlerin yaş ortalaması dikkate alındığında genç nüfusun işsizlik nedeniyle göç ettiği görülmektedir. Bu durum Zonguldak’ı bir emekli kenti yapmaktadır. Kentte kalanların ortalama yaş seviyesini arttırdığı anlaşılmaktadır.

Grafik 2.1: Cinsiyete göre belirli yıllarda Zonguldak ilinde ortalama yaş

Kaynak: TÜİK, ADNKS sonuçları ve illere göre ortalama yaş verileri, 2007-2015.

Grafik 2.1'e göre, erkeklerde ortalama yaş, kadınlara göre daha düşüktür. Bu verilere göre, 2015 yılında ortalama yaş erkeklerde 30.4, kadınlarda 31.5 olmuştur.

Tablo 2.3: Ereğli'de geçmiş yıllara göre köy ve şehir nüfusu

Yıllar	Köy	Şehir	Toplam
1965	77.769	18.978	96.747
1970	82.394	28.904	111.298
1975	95.092	45.992	141.084
1980	112.748	50.105	162.853
1985	126.711	54.837	181.548
1990	88.723	63.987	152.710
2000	80.322	79.486	159.808

Kaynak: TÜİK, GNS sonuçları, 1965-2000.

Tablo 2.3'e bakıldığında Ereğli barındırdığı nüfus bakımından sayısal olarak 100 bin üzerinde bir nüfusa sahiptir. Nüfus verileri incelendiğinde 2000 yılında kırsal nüfus oranı %50,5 kentsel nüfus oranı ise %49,5'tur. 2000 yılına gelindiğinde kırsal ve kentsel nüfus neredeyse eşitlenmiştir. 1985-1990 arası kırdan kente yoğun göç yaşanmış ve bu göçler çoğunlukla Ereğli dışına olmuştur. Ereğli'de geçmiş yıllara göre köy ve şehir merkezi nüfusu incelendiğinde 200 yılında toplam nüfusun 150 binin üzerine çıktığı görülür. 1990 yılı hariç 5'er yıllık ortalama 20 bin toplam nüfus artışı görülmüştür.

Tablo 2.4: Ereğli belediye sınırları içerisinde yer alan nüfus

Yıllar	Nüfus
2010	100.075
2011	101.485
2012	102.828
2013	111.449
2014	113.063
2015	114.274
2016	115.987

Kaynak: TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2010-2016.

Tablo 2.4'te, adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre yapılan nüfus sayımlarında Ereğli'nin belediye sınırları içinde kalan nüfusu, 2016 yılı itibariyle 115.987'dir. 2010 yılından itibaren her yıl ortalama % 1 oranında nüfusun arttığı söylenebilir. 2012-2013 arası hızlı artışın nedeni, mahalle sınırlarında yapılan değişiklikler sonucunda bazı mahallelerin sınırlarının genişletilmesidir.

Tablo 2.5: 2013 ve 2016 yılları Ereğli ilçe geneli nüfus bilgileri

	TOPLAM		ERKEK		KADIN	
	2013	2016	2013	2016	2013	2016
GENEL	174.185	174.619	86.644	86.734	87.541	87.885
İLÇE MERKEZİ	111.449	115.987	55.430	57.594	56.019	58.393
KANDİLLİ	4.057	3.264	2.035	1.632	2.022	1.632
ORMANLI	2.451	2.330	1.227	1.166	1.224	1.164
GÜLÜÇ	7.640	8.230	3.789	4.072	3.851	4.158
KÖYLER	48.588	44.808	24.163	22.270	24.425	22.538

Kaynak: www.zonguldak.gov.tr/kdzeregli, (19 Mart 2016'da erişildi) .

Tablo 2.5'te 2013 yılı Ereğli geneli nüfus verileri mevcuttur. Belde ve köylerin toplam nüfusu 62.736'dır. Bu da yaklaşık olarak Ereğli ilçe merkezi nüfusunun yarısı kadardır. 2013 yılı itibariyle Ereğli'de kentsel nüfus, kırsal nüfusu geçmiş olup şehir merkezi nüfusu sonraki yıllarda gelen göçlerle artmaya devam etmiştir. Köylerin toplam nüfusu 2013 yılında 48.588'e gerilemiştir. Tablo 2.5'e bakıldığında, 2016 yılında Ereğli nüfusu artmaya devam etmiştir. İlçe merkezi ve Güllüç belde nüfusları artarken Ereğli'ye bağlı diğer beldeler ve köylerin nüfusları azalmıştır. Ereğli'de de Türkiye geneline benzer biçimde kır nüfusu azalmaktadır. İlçe merkezi nüfusunun artması, Ereğli'de köylerden göç edenler ile gerçekleşmiştir sonucuna varabilmek için kesin bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Ancak görünen o ki, Ereğli köylerinde nüfus azalmaya, ilçe merkezinde ise artmaya devam etmektedir.

2.4. Ereğli Kömür İşletmesi

İlkel jeolojik devirde oluşan Ereğli-Amasra bölgesinde zengin taşkömürü yatakları bulunmaktadır. Zonguldak bölgesi Türkiye'nin taşkömürü rezervi bakımından en zengin ve tek bölgesidir. Taşkömürünün demir cevherini çeliğe dönüştürmede yüksek ısıya duyulan ihtiyacı karşılaması, Ereğli Demir Çelik işletmesine hammadde olmasını sağlamıştır. Ereğli'nin demir çelik sektörü için seçilme nedeni de hammaddeye yakınlığıdır.

1829 yılında Karadeniz Ereğli'de yeni bir dönem başlamıştır. Kesin olmamakla birlikte, Karadeniz Ereğli'nin Kestaneci Köyü'nden Uzun Mehmet adlı bir köylü gezinti yaptığı sırada taş kömürünü bulmuş ve Osmanlı sarayını bu buluştan haberdar etmiştir. 1848 yılında Sultan Abdülmecit zamanında kömür ocakları işletmeye açılmıştır. 1853 yılında Kırım Savaşı sırasında kömür işletme hakkı İngiliz ve Fransızlara devredilmiştir. Kömür işletmelerinin çalışmaları nedeniyle bölgeye yoğun biçimde insan göçü başlamıştır (<http://www.taskomuru.gov.tr.>, 15 Kasım 2017'de erişildi).

1929'da Ereğli'nin Alacağzı ve Subaşı bölgelerindeki kömür ocaklarının Societe General des Minerale et Metallurgie Şirketince 60 yıl işletilmesine izin verilmiştir (Güler vd. 2007: 90). Ereğli Kömür Havzası'nın Kozlu sahasındaki Taşkesen kömür Ocağının yüzde seksen hissesi Abdülkadir Paşa'dan M.Leon For namına geçmiştir (Kara 2009: 66).

1896 yılında kömür ocaklarını ilgilendiren "Ereğli Şirketi Osmaniyesi" kurulmuştur. 8 Mart 1919'da Fransızların bir taburu, Ereğli Şirketi'ni korumak amacıyla Zonguldak'a gelmiş, Ereğli halkının direnişi ve Büyük Millet Meclisi'nin girişimi sonucu Fransızlar 18 Haziran 1920'de Ereğli'yi terk etmek zorunda kalmıştır. Milli ve bağımsız ekonomi anlayışıyla Cumhuriyet rejiminin ilk kurumsallaşma deneyimleri de bu bölgede gerçekleşmiştir. Ereğli Şirketi'nin tüm mal varlığı 1937 yılında Etibank'a devredilerek 1926'da Kozlu Kömür İşleri TAŞ (Kömüriş) ise İş Bankası tarafından kurulmuştur (Kara, 2009: 58). 1930'da Ereğli Havzası Kozlu mevkiinde bulunan Ereğli Şirketine ait 2 kıta kömür ocağının tesisat ve müstemilatıyla

birlikte Kozlu Kömür İşleri TAŞ'a devri İcra Vekilleri Heyeti'nce uygun bulunmuştur (Güler vd. 2007: 130).

1930 yılında Ereğli Madenleri Müdürlüğü; Havza-i Fahmiye Müdürlüğüne (Kömür Havzası Müdürlüğü) dönüştürülerek, İktisat Vekaleti Maden Umum Müdürlüğüne bağlanmıştır. 1937 yılında ise Etibank, Ereğli Kömürleri İşletmesi T.A.Ş.'ı (EKİTAŞ) kurmuştur. 3146 sayılı yasa ile Ereğli Şirketi'nin sahip olduğu tüm mal varlıkları Etibank'a devredilmiştir (www.taskomuru.gov.tr, 15 Kasım 2017'de erişildi).

Zamanla kömür ocaklarının çevresinde demiryolu bağlantıları inşa edilmiş ve kömürün sevk ve idaresine yönelik kamusal hizmetler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda 1933 yılında Filyos-Ereğli Demiryolu hattıyla Ereğli Limanı'nın İnşasına Dair 2214 sayılı Kanun yayımlanmıştır. Bununla kömür ihracatı yapılarak Türk ekonomisine katkı sunması hedeflenmiştir (Güler vd. 2007: 465).

Yine 1936 yılında Ereğli Kömür Havzası'ndaki işçilerin Amele Birliğine %2 aidat kesilmesine karar verilmiştir (Güler vd. 2007: 741). 1938 yılında Etibank'a bağlı EKİ Müessesesi kurulmuştur (Kara 2009: 71). 1939 yılında ise madenler kamulaştırılmıştır (Güler vd. 2007: 986). 1949'da Ereğli havzasında kömür üretimini arttırmak ve nakliyatını daha verimli yapabilmek için gerekli olan modern malzeme ve makineleri İngilizler bir liste halinde ilgili makamlara bildirmişlerdir. İhtiyaç gösterilen malzeme ve makinelerin kullanılacağı yeri görmek ve incelemek üzere Marshall Planı tatbikatı ile ilgili iki Amerikan uzmanı ile EKİ Genel Müdürü yapımı süren liman inşaatını yerinde incelemişlerdir (Güler vd. 2009: 1098). 1940 yılında ise 3867 sayılı "Ereğli Kömür Havzasındaki Ocakların Devletçe İşlettirilmesi Hakkında Kanun" Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (<http://www.maden.org.tr/mevzuat.>, 15 Kasım 2017'de erişildi).

2.5. Ereğli'nin Genel Ekonomik Durumu ve Ereğli Demir Çelik İşletmesi

Ereğli, geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan küçük bir sahil kasabası iken 1829 yılında kömürün bulunması ve 1848 yılında işletilmeye başlanması ile birlikte gelişmeye başlamıştır. 1962 yılında kurulmaya başlanan Ereğli Demir ve Çelik İşletmesi (ERDEMİR) 1965 yılında faaliyete geçmiştir. ERDEMİR 1960 tarihinde kabul edilen 7462 sayılı bir özel kanunla Bakanlar Kurulu'nun yetkisiyle kurucular anlaşması imzalanarak kurulmuştur (www.erdemir.com.tr. 22 Mart 2016'da erişildi).

Aldığı yoğun göçlerle hızla büyüyen Ereğli bir sanayi ve ticaret merkezi konumuna yükselmiştir. Kentin yerlileri arasında Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda çalışanlar vardır. Hatta emekliler de oldukça fazladır. ERDEMİR fabrikası, yassı çelik üretimi yapmaktadır. Ağır sanayinin yan kuruluşları yeni istihdam olanakları sağlamıştır. 2005 yılında kuruluşuna başlanan yeni tersaneler bölgesi kentin hinterlandı içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Ancak 2008 yılında yaşanan küresel mali krizden etkilenen tersane bölgesindeki firmalar kapanmıştır. Metal sektörüne yönelik yan sanayi atılımları birer girişim olarak başlamış fakat devamı gelmemiştir. Ereğli'de 1.OSB'nin de üretim ve istihdama önemli katkı sağladığı görülmektedir. Yassı çelik ürünü, dış ticarete gelir getirici bir katma değerdir. ERDEMİR ürünlerinin deniz ve karayolu ile taşınması kenti taşıma sektörü için de çekici bir konuma getirmiştir. Ancak hinterlandın hem dar oluşu hem de 1.OSB'deki firma sayılarının az oluşu ekonomide yeterli iyileşme kaydedememiştir. Karayolu ve limanlar yeterli düzey ve kapasitede değildir. Nüfus artışıyla birlikte potansiyel işgücünün istihdamı için 2.OSB'ye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Ereğli'de yüksek gelir düzeyi ve refah, otomotiv sektörünü kendine çekmiştir. Otomotiv sektörünün gelişimine bağlı 20'ye yakın bayisiyle Ereğli bölgenin önemli bir pazarı olmuştur. Ereğli, bankacılık sektöründe de gelişmiş bir noktadadır. Gelir düzeyindeki yükseliş Ereğli'de sendika, vakıf, dernek gibi sivil toplum oluşumlarının sosyal yaşam açısından önünü açmıştır (Kdz. Ereğli Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan: 6).

Tablo 2.6: Organize Sanayi Bölgesindeki Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı ve İstihdam Sayısı

SEKTÖR	FİRMA SAYISI	DAĞILIMI(%)	İSTİHDAM SAYISI
METAL	21	91,4	698
KİMYA	1	4,3	18
ÇİMENTO	1	4,3	17
Toplam	23	100	733

Kaynak: Kdz. Ereğli TSO Stratejik Plan 2014-2017, s. 41.

Türkiye'nin yassı çelik ihtiyacının % 40'ını karşılayan ERDEMİR, 4 km² alana yerleşik 4.000.000 ton/yıl kapasiteli, 5.600 çalışanı ile Ereğli ekonomisinin bel kemiğini oluşturan bir ağır sanayi işletmesidir. 244.620 ton/yıl üretimi ve 1220 çalışanı ile TTK Armutçuk İşletmesi, Kandilli Taşkömürü İşletmesi, alt yapısı tamamlanarak 50 sanayi kuruluşu ile 4000 kişi istihdam edilecek olan OSB, Ereğli'nin ekonomik yapısını teşkil eden diğer sanayi kuruluşlarıdır. 2 küçük sanayi sitesindeki 1550 bağımsız bölüm ve TSO'na kayıtlı kapasite raporlu 116 sanayi ve imalatçı kuruluşu Ereğli'de ekonomik hayatın temelini oluşturan diğer işgücü piyasasıdır. Bununla birlikte tarımsal faaliyet olarak 11.000 ton/yıl fındık, 400 ton/yıl çilek üretilmektedir. Yaklaşık olarak ilçede kayıtlı 19 adet trol-gırgır, 256 adet ağ, olta vb. (12 m altı) olmak üzere toplam 275 adet balıkçı teknesi ile balıkçılık yapılmaktadır. Ereğli'de 2 sendika şubesi, 9'u memur sendikası olmak üzere 11 sendika temsilciliği, aralarında uluslararası kuruluşlarla irtibatlı sivil toplum kuruluşlarının yer aldığı 200'ün üzerinde dernek bulunmaktadır. Bununla birlikte kültürel birçok yerel gazete ve dergi, 3 radyo, 2 TV kanalı, 2 sinema salonu vardır. Sosyal aktivite imkânları gelişmiş olan Ereğli'de gerek spor kulüpleri ve gerekse okullarda atletizm, futbol, basketbol, voleybol, tenis, satranç, tekvando, bisiklet, bilardo, güreş, karate, yelken ve yüzme dalında spor faaliyetleri yürütülmektedir. Tiyatro, kurtuluş günü ve yılda iki kez yapılan festival etkinlikleri Ereğli'nin sosyal yaşantısına katkı yapan diğer faaliyetlerdir. İlçe Halk Kütüphanesi 24.515 kitap kapasitesiyle hizmet vermekte olup, 20 kitapevi faaliyet göstermektedir. 50 kapasiteli kız yetiştirme yurdunda 13-18 yaş ve üstü kız çocuğuna, 55 yatak kapasiteli huzurevinde ise yaşlılara hizmet verilmektedir (Kdz. Ereğli Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan: 6).

ERDEMİR’de toplam çalışan sayısı 5.600 kişidir. Mavi yaka-beyaz yaka çalışan sayısı saat ücretli ve aylık ücretli çalışan sayısına göre belirlenmiştir. Buna göre, saat ücretli yani mavi yaka çalışan sayısı 4.400 iken aylık ücretli çalışan beyaz yaka sayısı 1.200’dür. Çalışanların %0.21’i sözleşmeli personel olup mavi yaka işçi sayısına dâhildir. Çalışanların şirkette çalışma süresi ortalama 13 yıldır. Toplam çalışan sayısı içinde 0-10 yıl arası çalışan oranı % 35,6, 11-20 yıl arası çalışan oranı %59,3’tür. Yine yaş ortalamalarına bakılırsa, çalışanların toplamı içerisinde 30-55 yaş arası çalışan oranı, %91’dir (www.erdemir.com.tr. 22 Mart 2016’da erişildi).

ERDEMİR’in çıkarılmış toplam sermayesi 487,872 milyar TL’dir. Pazar payı %36’dır. 9 bağlı ortaklığı ve 4 iştiraki bulunur. ERDEMİR sermayesindeki % 46,12 oranındaki hissesinin satış yöntemi ile blok olarak satılmak suretiyle özelleştirilmesi hedeflendi. 24 Mayıs 2005 tarihinde başlatılan ihale sürecinde son teklif verme tarihi olan 26 Eylül 2005 gününe kadar 6 yatırımcı tarafından teklif verildi. 4 Ekim 2005 tarihinde yapılan nihai pazarlık görüşmelerinde en yüksek teklifi 2 milyar 770 milyon dolarla OYAK verdi. ERDEMİR’ in satışı, Özelleştirme Yüksek Kurulu’nun 1 Aralık 2005 tarihli kararı ile onaylandı. 27 Şubat 2006 tarihinde OYAK yönetim kurulu ile hisse satış sözleşmesi imzalanarak ERDEMİR özelleştirilmiş oldu (www.oib.gov.tr. 23 Mart 2016’da erişildi).

Genel ekonomik yapı içerisinde, ERDEMİR tarafından üretilmekte olan levha ve gemi sacları bölge tersanelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyededir. Ereğli ve Alaplı ilçelerinde şanzıman imalatı ve motor-merdane bakım hizmetleri haricinde atölye hizmetleri, boru-profil makinesi imalatı, kesme-dilme hattı imalatı ve mühendislik hizmetleri alanlarında ticaret yapılır. ERDEMİR’in art yan sanayi alanları olarak tanımlanan bu imalat ve ticari gelişmenin sağlanmasında Erdemir büyük ölçüde katkı sunar. İki ilçede de metal sektörüne yönelik parça imalatı yapabilen atölyeler vardır. Bu atölyeler uzun yıllardır ERDEMİR’e parça imalat hizmeti sunmalarından dolayı donanım ve tecrübelerini ciddi oranda geliştirmiş oldu (www.bakka.gov.tr. 23 Mart 2016’da erişildi). Bu ekonomik yapı, Ereğli’de katma değer üretimi ve sermaye birikiminin gelişmişliğini gösterir. Sanayi ve ticaret merkezi niteliği baskın olan Ereğli’de kentleşmenin ekonomik ve sosyal unsurları belirleyicidir.

Resim 2.1: Ereğli Demir-Çelik fabrikasından bir görünüm (Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?q=erdemir..>, 19 Nisan 2016'da erişildi).

2008 ekonomik krizi ERDEMİR firmasını da etkilemiştir. 2005 yılında özelleştirilen fabrika henüz özelleştirmenin etkilerini çözümleyememişti. 2008 yılında gerçekleşen küresel mali kriz ise ERDEMİR firmasında maliyetleri azaltmak için işçi maaşlarının düşmesine neden olmuştur. Bu gelişmelere ilaveten gemi tersaneleri bölgesindeki ekonomik kırılganlıklar da Ereğli'nin genel ekonomik yapısını olumsuz etkilemiştir. Demir çelik yan sanayi yatırımlarının yetersizliği ve piyasadaki durgunluk Ereğli'den göçe zemin hazırlamıştır. Kocaeli, Dilovası, Çayırova, Tuzla, Yalova ve Bursa gibi gelişmiş sanayi bölgelerine göçler olmuştur. Bir sonraki bölümde bu durum alan araştırması ile doğrulanmış bulunmaktadır.

2014 yılında ise Kandilli beldesinde faaliyet gösteren, Türkiye Taşkömürü Kurumu'ndan devraldığı maden ocağında üretim yapan HEMA Endüstri A.Ş. çalışmalarını durdurma kararı almıştır. Bu karar neticesinde 850 işçisi bulunan firma üretimi durdurmuş ve krize neden olmuştur. Geçimini madencilikten sağlayan belde halkı zor duruma düşmüştür. Ancak HEMA'nın işlettiği maden ocaklarındaki kazalar ve bunun sonucundaki ölümler, denetimsizliğin kanıtı olmuştur. Bu olayla ilgili haberler yerel basında sıkça gündeme getirilmiştir. Bir gazetede çıkan haber şöyledir:

“Zonguldak'ın Ereğli ilçesine bağlı Kandilli beldesinde Türkiye Taşkömürü Kurumu'ndan (TTK) devraldığı maden ocağında yaklaşık 850 işçi ile üretim

yapan Hattat Holding'e bağılı HEMA Endüstri A.Ş., çalışmalarını durdurma kararı aldı. Kararda, Soma faciasının ardından TTK'nın bazı eksiklikler olduğu yönündeki rapor gerekçe gösterildi. Firmanın, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Başkanlığı müfettişlerinin olumlu "teşekkür" edilen raporuna karşın kapatma kararında kararlı olduğu belirtiliyor. Maden ocağının, zaman zaman iş kazalarının yaşandığı riskli ocaklardan biri olmasının da kararda etkili olduğu ileri sürülüyor. Buradaki çalışanları geçen yıl sendikalı yapan Genel Maden İşçileri Sendikası (GMİS) yetkilileri de gelişmeleri medyadan öğrendi. Gelişmelerden bihaber oldukları öğrenilen GMİS yönetimi, Kandilli'ye giderek, çalışanlarla ve firma yetkilileri ile görüşecek. Firmanın, Bartın-Amasra'da devam eden madencilik yatırımlarıyla ilgili de benzer bir karar alıp almayacağı merak ediliyor. HEMA, TTK ve GMİS yetkililerinin kamuoyuna yönelik bir açıklama yapması bekleniyor. Firma tarafından maden işçilerine yapılan tebligatta, TTK'nın yaptığı denetimler sonucunda kendilerine gönderdiği yazılar hatırlatılarak, ihbar tazminatlarının yasal süre içerisinde ödeneceği bildirildi. HEMA'da yaşanan bu gelişmelerin ardından yıllardır ciddi yatırımlar yapan firmanın gerçekte çekilmek gibi bir niyetinin olmadığı, ancak gerek TTK yönetimi ile gerekse hükümetle pazarlık yapmak istediği de iddialar arasında." (http://www.pusulagazetesi.com.tr/arsiv_42077/hema-kapatiyor-850-madenci-issiz/, 21 Mart 2017'de erişildi).

Ereğli'de ekonomik ve sosyal yapıya bakıldığında Ereğli'nin kendi kendine büyüyen, gelişmeye açık olduğu fakat yeterli istihdamı sağlayamadığı görülebilir. Bunun yanında Ereğli'de meslek devinimi ve mobilitesi, mesleklere karşı alınan tavırlar neticesinde şekillenmeye devam etmektedir. Kıray'ın eserinde bahsettiği Ereğli'nin feodal sosyoekonomik düzenden uzaklaştığı, şehirleşme, örgütleşme ve yerellikten kurtulmaya başladığı çıkarımı günümüzde gerçekleşmiştir (Kıray 2000: 116).

Göç bağlamında ise Ereğli'de hatırlatmamız gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Diğer kentlere göç verme durumu, özellikle yaşanan 2008 ekonomik krizi neticesinde meydana gelmiştir. Bunun yanında ERDEMİR'de çalışan bir işçinin emekli olduktan sonra yerine "takas usulü" ile varsa oğlunun çalışma olanağı

bulunmaktadır. Dolayısıyla başka kente göç edildiğinde iş bulamama kaygısı ve endişesi genç bireyler üzerinde etkili olduğundan ERDEMİR’de istihdam edilme kimi bireylere cazip gelebilmektedir.

Aile kararları doğrultusunda babadan oğla geçen bir işçilik transferi bulunmaktadır. Esnaf-tüccar kesimi de ailesinden bir erkek evladının işlerinin başına geçmesini beklemektedir (Kıray 2000: 139). Bu iki sosyal gerçekliğin üzerinde durmamızın nedeni, Kıray’ın çalışmasında vurguladığı gibi halen yaygın bir düşünce olarak devam etmesidir.

Ereğli’nin ekonomik ve sosyal yapısı, meslek çeşitliliği ve sınıfsal tabakalaşma sonucunda şekillenmiştir. Sahil kasabası Ereğli’de mühendis, hakim, öğretmen gibi mesleklerin yanında zanaatkar ve tüccarlık da özel bir yer tutmuştur (Kıray 2000: 95). 1980’lerden itibaren ise Ereğli’ye göçü çeken ana etmen ERDEMİR’de işe girmek olduğu için işçi ve kalifiye işçi ile yan sanayinin ihtiyaç duyduğu ara eleman meslekleri önemli bir yer tutmuştur. Bunun yanında Ereğli’nin köylerinde yaşayan ve kısmen tarımsal uğraşlarla geçinen köylüler, Ereğli’nin merkezine yerleşerek esnaflık yapmaya başlamıştır. Esnaf ve tüccar kesimini ağırlıkla Ereğli’nin köylerinden göç edenler oluşturmuştur. Devlet memurluğu da Ereğli’de hayatı kontrol etmeye yarayan bir meslek olarak algılanmıştır (Kıray 2000: 98). 1980’lerden günümüze Ereğli’de doğup büyüyen bir burjuvazi ve ağır sanayide çalışan yeni bir işçi sınıfı oluşumundan söz edilebilir. Ereğli Kömür İşletmesi’nde çalışan emekçi-madenci sınıfının çoğunluğu bugün emekli konumundadır.

Toplumsal ve ekonomik yapı, siyasal yapının değişmesinde rol oynamıştır. Nitekim siyasal oy verme tercihleri ve alışkanlıkları Ereğli’de çeşitlenmiştir. Farklı siyasi partilerin yerel seçimleri kazandığı görülmüştür. Demokratik hayatın kurumsallaşmış unsurları olan siyasi partiler, sağ-sol tandanslı olarak Ereğli’de seçimlerde faaliyet göstermiştir. Belediye idaresinin siyasal partilere göre başkan ve meclis üyeleri bağlamında gösterilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda Ereğli’de 1980 sonrası belediye seçimleri ve belediye meclis üyelerinin siyasal partilere göre dağılımına bakmakta yarar vardır.

2.6. Ereğli’de 1980 Sonrası Belediye Seçimleri

Sanayileşmeye koşut biçimde gelişen Ereğli, aldığı-verdiği göçler ve nüfusun niteliği bakımından farklılaşarak sosyalizasyon evresini sürdürmüştür. Sosyalizasyonun bir unsuru olarak ön plana çıkan siyasi yapı, yerel idare çerçevesinde belediye seçimlerini de belirleyen sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Türkiye genelinde yaşanan sürecin benzeri Ereğli’de de yaşanmıştır. Kente gelen ve kentten giden nüfus dünya görüşünü de beraberinde getirmiş ya da yenileyerek değiştirmiştir. Belediye seçimlerinde başkanlık adayına bağlı veya hizmet memnuniyetine göre değişkenlik gösteren oy verme alışkanlıkları bulunur. Burada bu alışkanlıkların neden ve sonuçlarından bahsedilmeyecektir. Bu başlık altında 1980 yılından sonraki belediye seçimlerinde Ereğli’de belediye başkanlığını kazanan parti ve partilere göre belediye meclis üyesi dağılımı ile ilgili bazı yılların verileri kullanılacaktır.

Türkiye genelinde yapılan 1989 yerel seçimlerinde Ereğli’de toplam seçmen sayısı 31.467 olup seçime katılım oranı %80,7 olmuştur. Bu seçimde 9.209 oyla Sosyal Demokrat Halkçı Parti adayını belediye başkanlığını kazanmıştır. Buna göre Sosyal Demokrat Halkçı Parti %37, Anavatan Partisi %26,2, Demokratik Sol Parti %17,5, Doğru Yol Partisi %14 oranında oy almıştır. 1994 yerel seçimlerinde ise Ereğli’de seçime katılım oranı %93,2, toplam seçmen sayısı 38.401’dir. Bu seçimde belediye başkanlığını 10.404 oy ve %30,7 oy oranı ile Anavatan Partisi kazanmıştır. Seçimi %28,5 oy oranı ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti 2. olarak tamamlamıştır. 3.sıradaki parti %15,9 ile Refah Partisi olmuştur (secim.iha.com.tr, 24 Kasım 2017’de erişildi).

1999 yerel seçimlerinde ise Ereğli’de toplam seçmen 46.856, seçime katılım oranı %87’dir. Anavatan Partisi %52,1, Demokratik Sol Parti %14,2, Cumhuriyet Halk Partisi %9,9, Doğru Yol Partisi ise %9,4 oranında oy almıştır. Belediye meclis üyeliğinde Anavatan Partisi %44 oy oranıyla 1.olmuştur. 2004 yerel seçimlerinde katılım oranı %78 olmuştur. Toplam seçmen sayısı 52.571’dir. Anavatan Partisi oyların %64,1’ini alarak belediye başkanlığını kazanan parti olmuştur. En yakın takipçisi Adalet ve Kalkınma Partisi %24,7 oy almıştır. Belediye meclis üyesi seçiminde de Anavatan Partisi %55,5 oyla 1. parti olmuştur (www.yerelnet.org.tr, 24 Kasım 2017’de

erişildi). 2009 ve 2014 yerel seçimleri yakın geçmişte gerçekleştiği için sonuçları ayrıntılı biçimde gösterilmiş olup aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.7: 2009 ve 2014 yerel seçimleri partilere göre Ereğli belediyesi siyasi dağılımı

2009 Yerel Seçimi		2014 Yerel Seçimi	
Katılım Oranı: %85,29 Kayıtlı Seçmen: 68.483		Katılım Oranı: %89,63 Kayıtlı Seçmen: 79.148	
<i>Belediye Başkanlığı</i>	<i>Belediye Meclis Üyeliği</i>	<i>Belediye Başkanlığı</i>	<i>Belediye Meclis Üyeliği</i>
CHP %53,1	CHP %49	AKP %44,2	AKP %42,4
AKP %31,9	AKP %30,7	CHP %43,6	CHP %42
DSP % 7,7	DSP %9,4	MHP %7,2	MHP %8,7
SP %2,7	MHP %4,3	DSP %3,2	DSP %3,7
MHP %2,6	SP %4	SP %0,8	SP % 1

Kaynak: Tablodaki veriler, Yüksek Seçim Kurulu'nun Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi (SEÇSİS) üzerinden elde edilmiştir (<https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkranı.jsf>, 24 Kasım 2017'de erişildi).

Resmi sonuçlara göre, 2009 yerel seçimlerinde Ereğli'de 29.742 oy ile Cumhuriyet Halk Partisi adayı Halil Posbıyık belediye başkanlığını kazanmıştır. Yine resmi sonuçlara göre, 2014 yerel seçimlerinde ise 30.159 oy ile Adalet ve Kalkınma Partisi adayı Hüseyin Uysal belediye başkanlığını kazanmıştır. 2014 yerel seçimleri sonuçlarında ise 31 belediye meclis üyesi yarışmıştır. Ereğli belediye meclis üyelerinin partilere göre dağılımı, 17 Adalet ve Kalkınma Partisi, 14 Cumhuriyet Halk Partisi şeklindedir.

III. BÖLÜM

3. 1980 SONRASI EREĞLİ’NİN KENTLEŞME SÜRECİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Bu bölüm, Ereğli ilçe merkezinin belediye sınırları içerisinde yapılan alan araştırmasını kapsamaktadır. Ereğli’nin aldığı ve verdiği göçün kentleşme üzerindeki etkisini, mahalle muhtarları ve diğer yetkililerle yapılan derinlemesine mülakat sonucunda ortaya koymaktadır. Göç ve kentleşme ilişkisi bağlamında Ereğli’nin sosyo-ekonomik yapısındaki değişimler analiz edilmektedir.

3.1. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği

Ereğli özelinde gerçekleştirilen alan araştırmasında nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Ereğli belediye sınırları içerisinde kalan 19 mahalle muhtarı ile yüzyüze görüşme yapılmıştır. Araştırmada Ereğli’nin sosyoekonomik yapısı hakkında sorular sorulmuş ve cevaplar alınmıştır. Sorular araştırma konusunun özüne ve ruhuna uygun olarak belirlenmiştir. Mahalle muhtarları dışında 2 Belediye Meclis üyesiyle de yüzyüze görüşülmüştür. Bunun yanında kaymakamlık ve belediye yetkililerinin görüşlerine başvurulmuştur. Ereğli hakkında yaptığımız ayrıntılı çalışmanın soruları, kuramsal çerçeveye ile bağlantılı biçimde hazırlanmıştır. Araştırmada muhtarlara yöneltilen sorular şunlardır:

- Kendinizi tanıtır mısınız? Kaç yıldır muhtarlık yapıyorsunuz?
- Muhtarlık yaptığınız mahallenin tarihi hakkında bilgi verir misiniz?
- Mahalle statüsüne ne zaman ve nasıl kavuşuldu? Avantaj ve dezavantajları nelerdir?
- Mahallenin nüfusu kaçtır? Göç hangi boyutta ve ne şekilde gerçekleşmiştir?

- Mahalle ve belediye arasındaki ilişkiler nasıl? Belediye hizmetlerinden yararlanabilme derecesi hangi boyuttadır?
- Mahallenin sosyoekonomik yapısı nedir? Hangi gelir grubu/sınıf yaşamaktadır? (Burada işçi, memur, emekli, madenci, esnaf vb. kesimlerin kast edildiği belirtilmiştir).
- Mahallenin yerleşim alanı/sahası ve konut/yapılaşması hakkında bilgi verir misiniz? (Burada devletin TOKİ aracılığıyla yürüttüğü herhangi bir konut politikası mı yoksa özel teşebbüs/müteahhit mi ön plandadır şeklinde detaylandırılmıştır).
- Mahallenizde cami ve okul sayısı kaçtır?

Belediye ve kaymakamlık yetkilileri ile yapılan görüşmelerde de Ereğli'nin belediye sınırları dikkate alınarak sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda yöneltilen sorular şunlardır:

- Tarihsel süreç bağlamında Ereğli'nin idari/belediye sınırlarında ne gibi değişimler olmuştur?
- Köy statüsündeki yerleşimler neden mahalle yapılmıştır?
- Ereğli göç mü almaktadır göç mü vermektedir? Nedenlerini belirtir misiniz?
- Ereğli'de genel olarak hangi sosyoekonomik kesim yaşamaktadır?
- Ereğli nüfusunda meydana gelen değişimler ve sonuçları nelerdir?
- Yerel idarecilerle/muhtarlarla ilişkiler hangi düzeydedir?
- Konut ve yerleşme bağlamında Ereğli'de yaşanan gelişmeler nelerdir? Gecekondu var mıdır?
- Eğitim olanakları ve hemşerilik ilişkileri göç edenler için belirleyici bir etken midir?
- Üretim, istihdam, işsizlik ve diğer ekonomik sorunlar açısından Ereğli'yi nasıl açıklarsınız?

Yarı yapılandırılmış görüşme sürecinde muhtarlar ve belediye meclis üyelerinden birkaçının mobil cihaz kullanılarak ses kaydı alınmıştır. Muhtarların tamamı ve belediye meclis üyelerinin cevapları dinlenirken yazılı notlar hazırlanmıştır. Görüşmelerin bitiminde yazılı, görsel ve işitsel kayıtlar gruplandırılarak bir plan

çerçevesinde ana metne yazılı olarak dâhil edilmiştir. Sorular öznel ve teknik olarak 2'ye ayrılmaktadır. Muhtarlar ve belediye meclis üyelerine yaş ve meslek deneyimi gibi sorular sorulmakla birlikte araştırmanın temel konusunu ilgilendiren sorular yöneltmiştir.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Ereğli belediye sınırları içinde kalan toplam 31 mahalledir. Örneklem ise 19 mahalle muhtarı, 2 belediye meclis üyesi olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda örneklem seçiminde her ne kadar fiziki yakınlık ve maliyet dikkate alınmış olsa da görüşmeler evrendeki yerel idarecilerin tamamı ile yapılmamıştır. Dolayısıyla örneklem seçimi, küme (çok aşamalı) örneklem tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada evren ve örneklem, bilimsel bir araştırmanın ilkelerine uygun biçimde temellendirilmiştir. Hipotezlerin belirlenmesinde dayanak noktası, evren ve örneklemidir. Evreni temsil eden örneklerden oluşan örneklem grubu, araştırmanın konusunu ilgilendirecek ve karşılayacak biçimde seçilmiştir.

3.3. Araştırmanın Problemi

Araştırmanın problemi, 1980 sonrası Ereğli kentleşmesine sosyoekonomik bir bakış getirilip getirilmediğidir. Ağırlıklı olarak 2000'li yıllar ele alınmıştır. Ereğli belediye sınırları içinde yer alan mahallelerin muhtarları ve Ereğli belediye meclis üyeleri ile yapılan görüşmelerde cevaplanması gereken sorular deneklere aktarılmıştır. Problemin çözümü için üzerinde çalışılan sorun, sanayi ve nüfus ilişkisi bağlamında Ereğli'de 1980 sonrası nasıl bir kentleşme süreci yaşandığıdır. Bu sürecin beraberinde getirdiği değişim ve dönüşümleri anlayabilme girişimi, araştırma yönteminin belirlenmesiyle etüt edilmiştir.

3.4. 1980 Sonrası Ereğli’de Kentleşme Süreci

1962 yılında kurulmaya başlanan ve 1965’te üretime başlayarak faaliyete geçen ERDEMİR ile Ereğli, bir ağır sanayi bölgesi niteliği kazanmıştır. Ağır sanayi bölgesi niteliğine kavuşmanın iyi ve kötü sonuçları olmuştur. Ereğli’nin kentleşme deneyimi, kendi kendine yetebilen bir beceri ve özveri ile sentezlenen dengeli sosyal değişiminin oluşumuna denk düşen bir deneyimdir. Kıray’ın eserinde bahsettiği ve aktarmaya çalıştığı Ereğli’nin özeti budur (Kıray 2000: 269). 1965’te üretime başlayan ERDEMİR işletmesinin kente ağır sanayi olma niteliği kazandırmasıyla birlikte Ereğli, sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel, idari ve fiziksel yönlerden değişmeye başlamıştır.

1980’lerden itibaren ağır sanayiye uyum sağlayan iş sahalarının oluşması ekonomik ve sosyal yapının ticaret, konut, mahalli idare ve nüfus gibi belirleyicilerini değiştirmiştir. Bu değişim kente özgü uğraş ve davranışların içselleştirilmesi ile paralel yürümüştür. 1990’lı yıllarda devam eden göçlerle nüfusu hızla artan Ereğli’nin yerel kalkınma hızı yükselmiştir. 2000’li yıllara gelindiğinde Ereğli için yeni istihdam alanlarının kurulması hedeflenmiş bunun için adımlar atılmış ancak işsizlik kaçınılmaz olmuştur. 2005 yılında yapılan özelleştirme ve 2008 yılında tüm Dünyada yaşanan küresel mali krizin etkileri Ereğli’de kendini hissettirmiştir. Ereğli’ye göç edenlerin iş bulduğu ERDEMİR artık bir şirket olduğu için işgücü piyasasına cevap üretebilen konumundan uzaklaşmıştır.

Ereğli’nin civar köyler ve beldelerden göç aldığını vurgulamak gerekir. Köylerde ve beldelerde yaşayan yerlilerin zamanla Ereğli kent merkezinden ev satın alarak buraya yerleşmeye başladığı görülmektedir. Dışarıya göç veren Ereğli, çevresindeki köy ve beldelerden göç almaktadır. Emeklilik olgusunun son derece yaygın görüldüğü bu kentte ERDEMİR ve TTK emeklilerinin kalıcı yerleşim olarak Ereğli’yi seçtiği anlaşılmaktadır.

Belediye faaliyetleri, eğitim ve sağlık hizmetleri, yapılaşma, mahallelerin yapısı gibi birçok konuda düşünceleri alınan muhtarlar, mahalleler hakkında genel bilgiler

verdi. Sorulan sorulara alınan cevaplar Ereğli’de sosyokültürel gelişmenin varlığını desteklemektedir.

Akın Ateş (Müftü Mahallesi muhtarı, 49 yaşında, 2009’dan bu yana 1-2 yıl vekaleten yapmakla birlikte muhtar, 18.07.2017’de görüşüldü)

Kurucu en eski mahallelerden biri. Bu mahallenin 7500 civarı nüfusu var. 10 yıldır aşağı yukarı aynı. Yani nüfus pek değişmiyor. Çünkü hem göç alıp hem de göç veriyor. Yani gidenlerin yerine gelen oluyor. Bağlık, Kavaklık ve Orhanlar mahalleleri ile sınırlı. Burada orta gelir grubu yaşıyor genelde. Emekliler de bulunmakta. Kentin tam merkezi sayılan bir mahalle. Erdemir tesisleri bu mahallenin içinde. 2 tane özel hastane var. Orman İşletme Müdürlüğü ve İlçe Emniyet Müdürlüğü binası burada. Müftülük ve ticaret odası bu mahallede. Daha önce adliye ve belediye binası buradaydı ama taşındı. Yine 2 tane alışveriş merkezi ve şehir terminali bu mahallede. Cumartesi pazarı, açık pazarlar burada. Mahallemizde 3 tane özel okul ve 2 cami var. Bağlık Mahallesi hududunda 1 adet devlet okulu var. Eğitim imkânları çok iyi. Zaten merkezde bulunduğumuz için ulaşım sıkıntısı yaşanmıyor. Bu mahallede üniversite çağındaki çocuğu dışarıda okuyan aile sayısı çok fazla. Toplamda 1100 işyeri ve 1400 daire var. Yeni yapılaşma yok. Kentsel yenileme faaliyeti var. Metal Kooperatifi’nin konutları hududumuz içerisinde. Bu mahallede tesislerin karşısında 1 tane gecekondular var. Orada Roman vatandaşlar kira karşılığında oturuyor. Ama boşaltılarak yerine müteahhidin bina yenileme çalışması mevcut. Sahibi firmayla anlaşılıp yeni bina yapılacak. Binalar hep apartman tipinde. 6-7 katlı yeri geldiğinde 8-9 katlı bina da var. Belediye ile ilişkilerimiz iyi. Merkezde olduğumuz için hizmetlerden yararlanma olanağımız çok iyi. Yetkililer ilgileniyor.

Görüldüğü üzere Ereğli’de yok denecek kadar az sayıda gecekondular vardır. Bu gecekondular şahıs mülkü olmakla birlikte başka kişi ve ailelere kira karşılığı verilmiştir. Roman vatandaşların yaşadığı bu gecekondular Erdemir tesislerinin karşısında yer almaktadır. Bu gecekondular, kentsel yenileme kapsamında yıkılarak yerine müteahhit firmanın apartman tipi bina inşası sonucunda sahiplerine teslim

edilecektir. Bu anlamda Ereğli’de emlakçılık sektörünün de gelişmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Yaşanan sosyokültürel değişimler, Ereğli’nin idari bölünüş değişiklikleriyle de bağlantılıdır. Nitekim bazı mahalleler önceden birleşik iken nüfusun artmasıyla 2 mahalleye bölünmüştür. Kentin en işlek cadde ve sokakları, ticari yaşamın canlı olduğu yerleridir. Sahil bandına yakın mahalleler, okul sayısı yüksek mahallelerdir. Bu mahalleler aynı zamanda yerleşim olarak yamaçlara kurulu bir düzeni ihtiva etmektedir.

Hüseyin Soyarslan (Süleymanlar Mahallesi muhtarı, TTK emeklisi, 18 yıldır muhtar, 19.07.2017’de görüşüldü)

Yerleşim olarak Süleymanlar, Ereğli’nin en eski 2. mahallesi. 20 sene önce bu mahalle küçültülmüş, sınırları daraltılmış. Önceden 2 mahalle iken Orhanlar ve Süleymanlar diye ayrılmış. Orhanlar’ın alanı daha geniş bırakılmış. Nüfus olarak 6800 civarındayız. Bu nüfusun 5000’i seçmen. Mahallemizde daha çok memur kesimi yaşıyor. Adliye ve Vergi Dairesi binaları bu mahallede. Orta sınıf da yaşıyor. Erdemir ve TTK emekli sayısı da çok fazla. Son zamanlarda emekli olup buraya yerleşenlerin sayısı artmaya başladı. Sahile yakın olduğu için cazip geliyor. Mahallede ticaret ile uğraşan pek yok. Emlak firmaları için çekim alanı burası. Yapılaşma devam ediyor. Eğitim düzeyi yüksek. Okul olarak Turgut Reis Ortaokulu ve Kadri Yılmaz Lisesi burada. Mahalle muhtarı olarak Osmanlı çileğini ekonomiye kazandırmaya çalıştık. Patent almak için uğraştık. Mersin Üniversitesi’nden toprak analizi için geldiler. Patent için belli bir para yatırılması gerekiyordu. Belediye ile ortak hareket edildi. Ama Osmanlı çileğinin ömrü çok kısa. Bu yüzden yetiştirilmiyor. Artık yok denecek kadar az. Köylerde yetiştiriliyor. Belediye yer tahsisi istedi ama bazı bürokratik engeller olunca sonu gelmedi. Ereğlililer ve Çilek Sevenler Derneği var. Fide yetiştiriciliğinde etkililer. Belediye ile ilişkiler iyi. Ancak bazı mağduriyetler var. Eski devlet hastanesi Ömerli’ye taşındı. Buraya uzak bir yer. Şu anda mahallede acil iğne yaptıracak, ilaç aldıracak bir sağlık merkezi yok.

Mahalle olarak geniş alanı kapsayan yerler kentin işlek cadde ve sokaklarının bulunduğu mahallelerdir. 1990'lı yılların başından itibaren mahalle olarak Bağlık, Müftü ve Sarıkorkmaz mahallelerinin nüfus artışı hızlanmıştır. Kentte sanayi tesisine yakınlık bakımından elverişli olacağı düşünülen işçi lojmanları da Bağlık Mahallesiinde inşa edilmiştir.

Muhsin Aydın (Bağlık Mahallesi muhtarı, 51 yaşında, 2009'dan beri muhtar, 19.07.2017'de görüşüldü)

2009'dan beri muhtarım. 1962 yılında mahalle olmuş. Eskiden burada kaynak suyu, içme suyu varmış. İnsanlar nerede bu su diye sorduklarında bağlık diyorlarmış. Adını buradan almış. En büyük mahalle burası. Yüzölçümü en geniş yer. Ereğli'de ilk yerleşimin buradaymış, daha sonra genişlemeye başlamış. Şu anda 25 bin civarı nüfus var. Okkalı Halil'ler ve Asım Pehlivan'lar aileleri ilk yerleşenler olarak biliniyor. 1965'te Erdemir kurulduktan sonra insan sayısı artmış. Daha çok Ereğli'nin köylerinden gelen aileler yerleşmiş. Şu anda yarısından fazlası aktif çalışan kesim. Erdemir çalışanı ve az miktarda TTK çalışanı var. Emekliler daha çok Erdemir emeklisi. Aileler genelde 2-3 çocuklu. Sakindere ve Erdemir caddelerinde yoğun olarak Gümelililer yaşamakta. Kentin merkezi olduğu için ticaret burada hep canlıymış. 1968'de burası mahalle statüsü kazanmış. Yamaçta bulunan, eskiden kestane ve çam ağaçlarının olduğu bir yermiş. Kuruluşundan bu yana mahallemizin sınırları değişmemiş. Yapılaşma devam ediyor. Özel müteahhit firmalar aracılığıyla yürütülüyor. 1990'lı yıllarda Ereğli yoğun göç aldığı için bu mahallede yoğun bir yapılaşma görülmüş. Şu anda çok katlı binalar yapılıyor. Erdemir işçi lojmanları burada. 1973'te bu lojmanlar yapılmaya başlanmış. 1 oda 1 mutfak şeklinde yapılmış. Şu anda emlak sektörü için cazip bir mahalleyiz. Çünkü merkezde ve her türlü olanak kolay olduğu için insanlar buradan daire satın alıyor. Müftü ve Sarıkorkmaz ile huduttayız. 2 tane gecekondumuz var. Bu gecekonduların 1985'te yapıldığı söyleniyor. Bunlar şahıs mülkü. Ama yıkılıp yerine şahsın ricası ile bina yapılacak. Yani kentsel yenileme dahilinde. Arsa fiyatları semte göre değişiyor. Lüks konutlar inşa ediliyor. Sakindere bölgesi için kentsel yenileme şart. Çünkü orada eski yapılar çok var. Belediyeden hizmet

memnuniyeti açısından memnunuz. Vatandaşlar talep ve şikayetleri bize bildiriyor, biz de belediyeye aktarıyoruz. Osmanlı çileği konusunda biraz geri kaldık. Yeterince örgütlü değiliz. Devlet teşvik verse, maddi olanaklar genişlese bu çileğimiz de hak ettiği konuma gelecek. İnsanlar yetiştirmek isteyecek ama işte olmuyor. 5 cami ve 8 okul var. Eğitim olanakları olsun, mahallenin eğitim düzeyi olsun çok iyi. Üniversite tahsillilerin oranı yüksek. HEMA'nın ve tersanelerin kapatılması iyi olmadı. Mahallemizden yaklaşık 50 ailemiz göç etti bu nedenle. Farklı mahallelerden göç alıyoruz. Hem eğitim hem de sağlık merkezleri bulunduğu için yerleşenler oluyor. Ereğli'nin beldelerinden göç edenler genelde Bağlık'a yerleşiyor. Emekliler de kalıcı olarak buraya yerleşiyor. Çok eskiden köylerden gelip yerleşip de burada bağı bahçesi olanlar küçük çapta sebze-meyve yetiştiriyor. Hatta hayvancılık çok az düzeyde olsa da yapılıyor.

Ereğli açısından asıl değişim ve dönüşümlerin yaşandığı yıllar ekonomik ve sosyal yapıyı etkileyen varlıkların oluşmasıyla yaşanmıştır. ERDEMİR'in kuruluşu bu bakımdan önemlidir. Çünkü tesisin açılışı ve fiilen üretime geçmesiyle kente çevre yerleşimlerden gelen işgücünün Ereğli'de istihdamı sağlanmaya başlamıştır. Küçük bir sahil kasabası özelliğinden koparak ağır sanayi kenti olma niteliğine kavuşan Ereğli'de, göçlerin etkisiyle ticaretten aileye, haberleşmeden ulaşıma her şey değişmiştir, değişime adapte olabilecek kurumlar oluşmuştur. Kente özgü uğraşlar ve gündelik hayatta kültürel ve siyasi tavır alışlar şekillenmiştir. Köylerinden kopmayanların da yaşadığı Ereğli; Trabzon, Kars, Gümüşhane gibi illerden göç almıştır. Bunun yanında Kastamonu ve Düzcce gibi komşu illerden de göç almıştır. 1980'lerde idari yapısında değişiklikler ve belediye sınırlarının genişlemesi sonucunda yerleşim seçiminde farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Kente gelen aileler ilk etapta geldikleri köy ya da kent ile bağlarını tamamen koparmamıştır. Bu bağ halen devam etmekte olup memleketine seyahat etme veya memleketini ziyaret etme şeklinde gerçekleşmektedir.

Ali Kocatürk (Sarıkorkmaz Mahallesi muhtarı, 49 yaşında, 13 yıldır muhtar, 19.07.2017'de görüşüldü)

13 yıllık bir muhtarlık deneyimim var. 2004 yılından bu yana muhtarım. Sarıkorkmaz ismi eskiden burada yaşayan insanların bahçelerinde yetiştirdiği sarı renkli çiçeklerden geliyor. 1972 yılında mahalle statüsüne kavuşmuş. Mahalle muhtarlarının işi belediyelerdir. Hızlı gelişen, nüfusu artan mahallelerden biriyiz. 3-5 yıl sonra seçmen sayısı olarak Bağlık ve Kepez'den sonra en fazla mahalle olacak. Nüfusu şimdilik 9870. Yapılaşma yoğun biçimde devam ediyor. Müteahhit firmalar, emlakçılar için elverişli bir mahalle. İnşaat yapı firmalarından birkaçı da bu mahallede. Mahallemizde ağırlıklı olarak işçi kesimi yaşıyor. Sonra memur kesimi ve emekliler var. Erdemir ve TTK emeklileri oturuyor. Molla Ahmet ve Hürriyet Sokak'ta ikamet edenlerin bir kısmı küçük çapta bağ-bahçe işleriyle de uğraşmaktadır. HEMA kapandı, TTK'nun alımları neredeyse bitti. Ereğli gemi tersaneleri kapandı. 2008 krizinden çok etkilenen oldu. Ekonomiyi canlandırmak için OSB kuruldu ama faaliyete geçişi hemen olmadı. Tüm bunlar ekonomik zarara neden oldu. Mahalleden dışarıya göçler oldu ama sonra toparladı. Belediye ile ilişkiler iyi. Belediyenin hizmetlerinden faydalanabiliyoruz. Muhtarlar olarak biz de uğraşıyoruz, diyalog kuruyoruz. Talep ve şikayetleri iletiyoruz. Zaten belediye halkın seçtiğiyle çalışır. Mahalle muhtarları kendini geliştirmek zorunda. Siyasetçi muhtarlarla iyi geçinirse oyunu arttırır. Muhtarlar insanlara eşit gözle bakmak zorunda. Şu anda Eski Bağlık'ın oraya 14 dönümlük araziye belediye tarafından park yapılıyor. Mahallenin eğitim düzeyi orta düzeyde. Yaşlılardan okur-yazar olmayan bulunmakta. Ama eğitim düzeyi genel anlamda lise ve üniversite mezunu düzeyinde. Sarıkorkmaz mahalle hudutlarında 8 cami var. 1 de ilkokul bulunmakta. Dikmen İlkokulu bizim hudutlarımız içinde.

Kentleşmenin bir ürünü ve sorunu olarak beliren işsizlik Ereğli özelinde etkisini hissettirmektedir. Yerli sermaye şirketlerinin bulunduğu OSB'de yer alan fabrikalar da işsizliğe çare olamamıştır. Her ne kadar çalışan sayısı fazla olsa da OSB'nin kuruluşundaki gecikmeler ve aynı yıllarda yaşanan ekonomik kriz Ereğli'den göçe neden olmuştur. Bu olumsuz durumun yansımaları potansiyel işgücünün büyük şehirlere göç etmesine yol açmıştır.

Ereğli’de Ticaret ve Sanayi Odası’na kayıtlı üye sayısı 2014 Mayıs ayı itibariyle 3368 olarak açıklanmıştır. Bu şirketlerin 1708 tanesi şahıs işletmesidir. Yine kayıtlı üyelerin 1932’si faal durumda belirlenmiştir. Faal üye oranı, krizin olumsuz etkilerinin nispeten azaldığı bir dönemde %57,3 olmuştur.

Tablo 3.1: Kdz. Ereğli’de kayıtlı şirket tipi ve sayıları

ŞİRKET TİPİ	ADET
Anonim Ş.	186
Kolektif Ş.	14
Limited Ş.	1382
Kooperatif	71
Şahıs İşl.	1708
TOPLAM	3368

Kaynak: Kdz. Ereğli Ticaret ve Sanayi Odası 2014-2107 Stratejik Plan, s.21.

Ereğli’de krizin etkilerinin azalmasından sonra bir toparlanma süreci olmuştur. Bu süreçte yeniden yapılandırılan ticari ve endüstriyel birikim kentin ekonomik canlılığını yeniden kazanmasına ivme kazandırmıştır. Ancak yine de beklenen sonuçların alınmadığı, mahalle muhtarlarıyla ve belediye meclis üyeleriyle yapılan görüşmeler sonucunda doğrulanmıştır. Erdemir’in yan sanayi kuruluşlarının yetersizliği ve yeni yan sanayinin yokluğu ile 2005’te özelleştirme, 2008’de ise ekonomik kriz, Ereğli’de tersaneler bölgesinde üretim yapan firmaların iflasına ve kenti terk etmelerine zemin hazırlamıştır.

Tablo 3.2: Ereğli’de 2014-2016 arası İş-Kur istihdama yönelik kurslardan yararlanan kişi sayısı

KURS VEYA PROGRAM TÜRÜ	KİŞİ SAYISI		
	2014	2015	2016
Girişimcilik programı	100	78	50
Toplum yararına program	170	167	171
İşbaşı eğitim programı	322	356	375
İstihdam garantili kurs	193	102	15
Engellilere yönelik kurs	10	33	40

Not: Kdz. Ereğli İş-kur Şube Müdürlüğü’nün yerel basına verdiği açıklamalar irdelenerek ve dayanak noktası alınarak tablo haline getirilmiştir.

2014’te İş-Kur’a kayıtlı işgücü sayısı 17 bin 422, 2015’te 16 bin 894, 2016’da 16 bin 590 olarak açıklanmıştır. Kuruma kayıtlı işsiz sayısı Ereğli’de 2014 yılında 6 bin 389, 2015 yılında 6 bin 912, 2016 yılında ise 7 bin 757 olarak belirlenmiştir (Kdz.Ereğli

İş-Kur Şube Müdürü Ayfer Yavuz'un yerel basına verdiği demeçten, 19 Haziran 2017'de erişildi).

İş-kur kapsamında kentte yaşayanların herhangi bir işe rekor düzeyde başvuru yaptığı saptanmış, bu duruma ilişkin yerel basında bazı haberler bulunmuştur. Hükümet, işsizliğe karşı Ereğli'de istihdamın gelişimine katkı sunulmasına dair bazı adımlar atmıştır. İşte bu noktada OSB politikası devreye girmiştir. Daha önce küçük çapta üretim ve ticaret yapan işletmeler büyüyerek, kredi ve teşvikler alarak işgücü piyasasına istihdam sağlama gayretinde olmuşlardır. Fakat OSB'deki fabrikaların yeterli katkı sağlayamadığı ve faaliyete geç başlanmasından dolayı ekonomiyi düzeltmediği görülmüştür.

Tablo 3.3: 2009-2013 yılları arası Ereğli'nin İş-Kur verileri

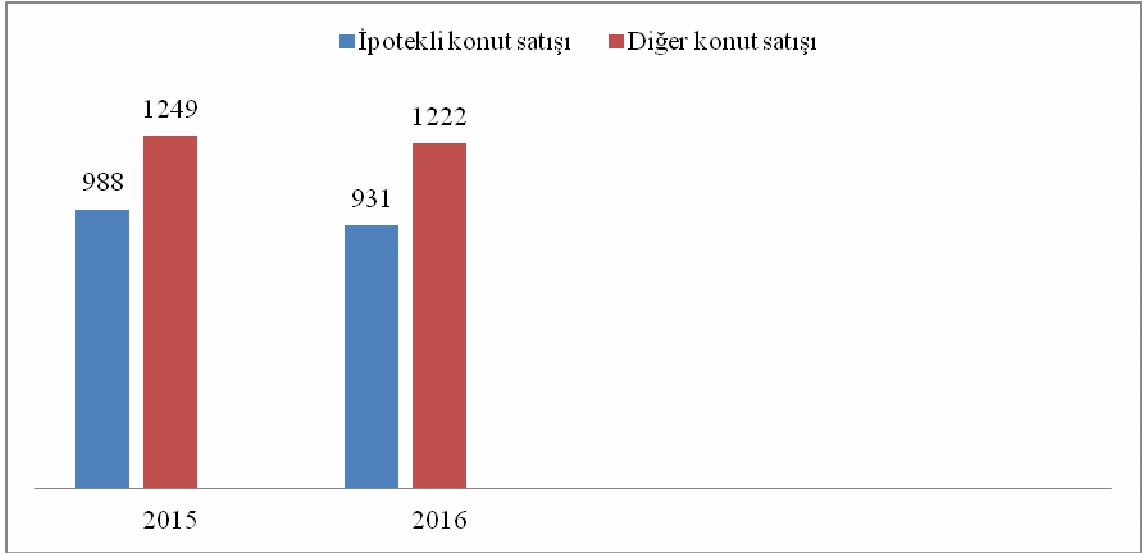
	2009	2010	2011	2012	2013
Toplam kayıtlı işsiz sayısı	-	-	-	5816	7249
Özel sektörde işe yerleştirme	88	298	411	732	2679
Kısa çalışma ödeneği bulunan	2073	1199	1423	1067	1098
İşsizlik maaşı bulunan	1019	164	161	0	0
Düzenlenen kurs sayısı	15	30	22	37	30
Kurs eğitimi alan kişi sayısı	252	568	457	746	356

Kaynak: Kdz. Ereğli Ticaret ve Sanayi Odası Stratejik Plan 2014-2017, s.35.

Bir yerel gazetede yer alan haberde Ereğli'de işsizliğin boyutu ve aktif çalışan sayısı yer almıştır. Habere göre, 2016 yılı sonu itibariyle ilçede kuruma kayıtlı işgücü sayısı 16 bin 590, kayıtlı işsiz sayısı ise 7 bin 757 kişidir. 2 bin 237 kişi ise toplamda 7 milyon 650 bin 503 lira işsizlik sigortası kapsamında maaş almıştır. Ereğli'de kamu ve özel olmak üzere 1524 işyerinde toplam çalışan kişi sayısı ise 22 bin 850'dir (Ereğli Önder Gazetesi; 28 Ocak 2017). Bu haberden de anlaşılacağı üzere, Ereğli'de toplam nüfus 110 bin üzerindeyken aktif çalışan sayısının toplam nüfusun ancak %20'si olduğu görülmektedir.

Ereğli'de konut sektöründe nispeten dalgalanmalar olmakla birlikte hareketlilik devam etmektedir. 1980'den itibaren hızlı bir yapılaşma başlamış olup, konut sayısında ve satış miktarında artış yaşanmıştır. 2000'li yıllarda tamamen özel girişimcilerin kontrolünde yürüyen inşaat sektörü ile apartman tipi binalar yaygınlaşmıştır.

2008’de patlayan emlak balonu ile küresel çapta oluşan krizden etkilenen sektör 2010-2016 yılları arasında yeniden toparlanma sürecine girmiştir. İpotekli satışlarda yaşanan dalgalanmalar küçük boyutlu olmuştur. Ereğli’nin konut göstergeleri açısından ipotekli ve diğer konut satışlarına bakmakta yarar vardır.

Grafik 3.1: Ereğli’de 2015-2016 yılları konut satış sayıları

Kaynak: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü’nden alınan TÜİK ilçelere göre 2015-2016 konut satış verileri kullanılarak grafik haline getirilmiştir.

Devletin TOKİ aracılığıyla yürüttüğü konut politikası cılız kalmıştır. Ömerli Mahallesi’nde yer alan çok katlı 2 konut ve Kırmacı Mahallesi’nde yapılan 4 konut dışında devletin herhangi bir konut arzı bulunmamaktadır. Kentin en büyük mahallesi Bağlık’ta bulunan işçi lojmanları da dikkate alınmalıdır. Tesislerin faaliyete geçmesiyle birlikte kente göç edenlerin barınma ihtiyacını karşılamak üzere 1967’de apartman şekline dönüştürülen lojmanlar indirimli kira bedeli karşılığında tesiste çalışanlara tahsis edilmiştir. Bu lojmanların yapımı 1946’da başlamış olup, Türkiye’nin konut üretiminde ilk prefabrikasyon uygulaması olarak kayda geçmiştir.

Kentte katma değer üretimi, yassı çelik ile özdeşleşmektedir. Üretilen değer, kent ekonomisini geliştirmektedir. Demir-çelik sektörünün ithalat ve ihracatı kentin ekonomik hayatına canlılık kazandırmaktadır. Sadece Ereğli ile sınırlı kalmayıp, ülke ekonomisine katkı sunmaktadır. Ereğli’nin doğal limanınının hinterlandı dardır. Yapılan dış ticaret fabrikaya ait limandan gerçekleşmektedir.

İş olanakları bakımından kentte genç nüfusun istihdamında sorunlar bulunmaktadır. Bu nedenle Ereğli'den daha gelişmiş Bursa, Yalova, Gebze ve İstanbul-Tuzla gibi bölgelere göçler olmaktadır. Bu konu ile ilgili muhtarlarla yaptığımız görüşmeler de Ereğli'den göçün varlığını doğrulamaktadır. Göç edenler maddi olanaklarını arttırdıktan ve emekli olduktan sonra memleketleri Ereğli'ye dönmekte ve yerleşmektedirler. Bu konuyla ilgili olarak Ereğli Belediye Meclis üyelerinden Fevzi Ekşi ile görüşüldü.

Fevzi Ekşi (Karadeniz Ereğli AKP Belediye Meclis üyesi, 58 yaşında, esnaf-tüccar, 26.07.2017'de görüşüldü)

Önceden TTK'da 50.000 kişi çalışıyordu. Kandilli bölgesine 1980'lerin sonunda Ereğli'nin Paris'i deniyordu. Erdemir bile bu kadar konuşulmuyordu. Ama önce orası yavaşladı yani. Sonra Ereğli. Ekonomik durum Erdemir özelleştirilmeden önce çok iyiydi. Hiçbir krizden etkilenmemiştik. 2001 krizinin bile etkisi çok kısa sürmüştü. Ama özelleştirmeden sonra 2008'deki kriz çok olumsuz etkiledi. Bir de tersaneler kapandı. Çin ile yaşanan krizler sonucunda firmalar battı. Devlet tekrar teşvik vermedi. Ereğli zengin bir ilçe gibi algılanıyor ama öyle değil aslında. Kurumlar vergisi çok yüksek. Bundan muzdarip olanlar var. Bir de şu var Ereğli'nin elit kesiminin bankalarda çok parası var ama bunu ekonomiye yansıtıyorlar.

Tablo 3.4: Ereğli'de istihdam ve sektörel çeşitlilik

İSTİHDAM	SEKTÖR	AÇIKLAMA
ERDEMİR	Metal-Çelik	1965'te üretim başladı. 2006'da özelleştirilerek OYAK'a devredildi. 5600 çalışanı var.
OSB	Makine, Gıda, Kimya, Tekstil	1. si, 1997'de kuruldu. Zamanla yeni firmalar açıldı. Faaliyete başladı. 23 firma var.
TTK	Madencilik	Kandilli bölgesinde çalışanlar ağırlıkta. Emekli sayısı fazla. Ereğli'de yaşayan da var.
DİĞER	Bankacılık, Otomotiv vb.	Ticari hayatta aktif olan diğer sektörler. 14 banka şubesi, 20 otomobil satış bayi var.

Yeni istihdam olanakları, devlet teşviklerinin yetersiz kalması nedeniyle yaratılamamıştır. Bir diğer neden, teknolojinin ilerlemesi sonucunda teknoloji yoğun üretime geçişin henüz yatırım düzeyinde ele alınamamasıdır. Yukarıda gösterilen tabloda, Ereğli'de üretim ve istihdama katkı sunan sektörler gösterilmiş ve bu

sektörlerle ilgili bazı bilgiler verilmiştir. Bu tablo, bir önceki bölümde yer alan Tablo 2.6' ya dayanak oluşturmaktadır.

Ereğli'nin kentleşme sürecinde idari sınırlarındaki değişimler de önemli bir yer tutmaktadır. Daha önce köy statüsü bulunan bazı yerler daha sonradan mahalle olmuştur ve belediye sınırları içerisine dâhil edilmiştir. Nüfus bakımından seyrek olan bu mahalleler köy statüsünden mahalle statüsüne geçişte belediye hizmetlerinden yararlanma istekleri dikkate alınarak mahalle yapılmıştır. Ekşi'nin vermiş olduğu bilgiye göre:

“Göktepe, Hamzafakılı, Kıyıcak, Topçalı, Balı, Ören 2007'ye kadar köy statüsündeyken 2007'de mahalle olmuştur. Buradakiler aslında mesafe olarak Ereğli'ye yakın ama köydü. Belediye hizmetlerinden yararlanmak istediler. O yüzden mahalle yapıldı. Tabi bir de Ereğli açısından nüfus olarak. Nüfusun 100 bini aşması için uğraşıldı. 2004-2007 arası Zonguldak il belediye başkanı ile Ereğli belediye başkanı arasında bir çekişme vardı. Nüfus olarak Zonguldak merkezi yakaladı Ereğli. Bir de Ereğli'nin il olma hayali var eskiden beri. Zonguldak'tan daha gelişmiş olduğu kanaati yaygın yani”.

Mahalle olan bu köylerde geçimini tarım ve hayvancılık yaparak sağlayan hatırı sayılır bir nüfus yaşamaktaydı. Bununla birlikte ERDEMİR işçisi ve TTK'da madenci olarak çalışan yerli halk bulunmaktaydı. Homojen bir nüfus yapısına sahip olan bu yerler, köy statüsünden mahalle statüsüne geçirilerek belediye sınırlarının içerisinde kalmıştır. Böylece Ereğli'nin toplam mahalle sayısı 31'e yükselmiştir. Bu mahallelerden biri olan Balı Mahallesi muhtarı ile bu süreç ve mahallenin durumu görüşülmüştür.

Hüseyin Yılmaz (Balı Mahallesi muhtarı, 62 yaşında, TTK emeklisi, 26.07.2017'de görüşüldü)

Ben çocukluğumdan beri burada yaşıyorum. Önceden köydük sonra mahalle olduk. Yaklaşık nüfus 1200. Hane sayısı 285. Kömür ilk burada bulunmuş. TTK'nın adı EKİ'ymiş. Yani Ereğli Kömür İşletmesi. Mesafe olarak Armutçuk müessesesine yakın bir yerdeyiz. Hemen arkası Kandilli-Armutçuk beldesi. Ereğli Demir Çelik'ten kalkan trenlerle demiryolu vasıtasıyla buradan oraya

maden işçileri gidiyordu. Kömür madeni üretimi buranın geçim kaynağıydı. Mükellefiyetten etkilenmişler büyüklerimiz. Burada demir çelikte çalışan çok az. Nerdeyse hiç yok. Zaten orda çalışanlar burada oturmuyor merkeze taşıyor. 1980'e kadar geçim kaynağı Ereğli Kömür Kurumu. Eskiden köyde balıkçılık yapanlar vardı artık yok. Şimdi dışarıda çalışanlar yaz aylarında doğup büyüdükları buraya geliyorlar. Üniversite okuyan gençlerimiz var. Gençler ya çalışıyor ya da okuyor. Hepsi dışarıda. Mahalleden göç edenler oluyor. Daha çok Bursa tarafına gidiyorlar. Orta yaşta olanlar ya da emeklilerden de bir kısmı yine çalışmak için gidenler var yani. Hatta ailelerini bırakmayıp hep beraber gidiyorlar. Mahalle olduk ama köy gibiyiz aslında. Emeklilerin yaşadığı bir yerdesiniz. Eğitim olarak güç bela okuyanlar olmuş. Şimdi iyi ama. Gençlerimiz hep üniversite mezunu. Yaklaşık 10 kişi seralarında sebze yetiştiriyor, Ereğli'deki pazarda satıyorlar.

Tarım dışı uğraşların yapıldığı mekânlar olarak bilinen kentler, Ereğli özelinde köy-kent karşıtlığını irdelemeyi zorunlu kılmaktadır. Ereğli'nin mahallelerinde küçük toprak sahibi köylülerin yaşadığı sonucuna varılabilir. Tarım köylüsü bu insanlar, kent merkezinde kurulan pazarda, yetiştirdikleri sebze meyveyi satmaktadırlar. Osmanlı çileği yetiştiriciliği her ne kadar azalsa da devam etmektedir. Bu alışkanlık Ereğli'de kırsal alana yakın çeperlerde etkisini sürdürmektedir. Ancak Ereğli özelinde araştırmanın konusu, belediye sınırları içerisinde kalan mahalleler olduğundan, burada detaylara girilmemiş yalnızca bazı hatırlatmaların yapılması uygun görülmüştür.

Kent, birden fazla gelir grubunun bulunduğu, sektörel çeşitliliğin var olduğu ve yüzeysel ilişkilerin hâkim olduğu mekânlar olarak tanımlanırsa Ereğli, kentleşme süreci açısından özgün bir mekân olmaktadır. İdari ve kültürel fonksiyonları ile bütünleşmiş, heterojen bir yapının olduğu Ereğli, kent olma statüsünü idari, fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yönden tamamlamıştır. Ancak kentleşme olgusu, devam eden bir süreç olduğundan Ereğli özelinde de kentleşme, getirilileri ve ortaya çıkardığı sorunları ile bir devinim yaratmayı sürdürmektedir.

Alaaddin Oktay (Belen Mahallesi muhtarı, ERDEMİR emeklisi, 28.07.2017'de görüşüldü)

Belen, Ereğli'nin en eski köylerinden biri olarak anılırdı. 2003'te köy olarak halkoylaması yaptık belediye sınırlarına katıldık. Daha iyi hizmet alabilmek ve belediye hizmetlerinden yararlanmak için mahalle olduk. Nüfusumuz 2016 itibariyle 918, 2013'te 1100 idi. Toplamda 5 sokağımız vardır. Göç veren bir mahalleyiz. Ereğli'nin farklı mahallelerine yerleşen de oluyor. Ereğli'nin dışına göç eden de.

Ereğli'nin mahallelerinin 27'si yamaçlara kurulu, engebeli bir arazi üzerindedir. Kent içi ulaşım, belediye kontrolünde özel halk otobüsleri aracılığıyla yerine getirilmektedir. Belediye hizmetlerinden memnuniyet ortalamanın biraz üzerindedir. Araştırmanın amacı belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyini ölçmek olmadığından burada üzerinde durulmamıştır. Fakat görüşülen muhtarların belediye hizmetleri ile mahalle sakinlerinin talepleri konusunda bazı görüşlerine yer verilmiştir.

İlknur Güleri (Akarca Mahallesi muhtarı, 29.07.2017'de görüşüldü)

Akarca, Ereğli'nin çok eski bir mahallesi. Burada yaklaşık 2500 hane var. Nüfusumuz 5500 civarı. Gelişme gösteren bir mahalle. Nüfus yönünden mahallemiz en son 2013'ten bu yana 500 kişi daha geldi. Yani göç alan bir mahalleyiz. Ereğli'nin tarihi yapıları ve kent müzesi burada. Doktor, avukat, öğretmen ve işçi her kesimden insan yaşamakta.

Ereğli'de göç ve kentleşme süreci, salt kente gelen ve kentten gidenler üzerinden analiz edildiğinde eksik olur. Bu nedenle; kentte sermaye birikimi, istihdam ve üretim, katma değer üretimi, ücret dengesi vb. ekonomik göstergeler ile eğitim ve sağlık, kültürel faaliyetler, yerel hizmetler gibi sosyal unsurlar da dikkate alınmalıdır. Kente gelenlerin mahalle seçimi ve mahallenin büyüklüğü, sunduğu konut olanakları da bu anlamda önemlidir.

Nurettin Yaman (Kirmanlı Mahallesi, 2009'dan beri mahalle muhtarı, 30.07.2017'de görüşüldü)

2002 yılında resmi olarak mahalle statüsüne kavuşmuş. Ereğli'nin kendi yerlileri bulunuyor. 13 cadde ve sokak var burada. Sınırlarımız içinde Kaletepe gibi tarihi yerler mevcut. Göç alan bir mahalle değiliz. Göç de vermiyoruz. Ama gençler okumaya veya iş bulmaya dışarı gidiyor. 6000 nüfus, 1500 seçmen var en son sayıma göre. Emekliler yaşıyor genelde. Çok az TTK çalışanı var. Daha çok Erdemir işçi kesiminin bulunduğu bir mahalle. Emekliler de Erdemir'den emekli olmuşlar. Esnaf-tüccar kesimi de ikamet ediyor. Yerleşim dağınık değil, iç içe. Yapılaşma diğer mahallelere nazaran az. Ama eski yapılar yıkılıp yerine yenilerinin yapıldığı oluyor müteahhit aracılığıyla. Arsa yok zaten. Çarşı içine 5 dakika mesafedeyiz. O yüzden insanlar merkezdeki rutin işlerini kolay yürütüyorlar. Mahallemizde 1 ilkokul, 1 ortaokul, 4 cami var.

Ereğli ile ilgili hatırlamamız gereken önemli bir nokta vardır. Ereğli, demir çelik tesislerinin kuruluşundan önce başlayan ve devam eden bir kentleşme süreci yaşamıştır. Ereğli'nin kentleşme deneyimi, kömür havzasının ikinci derecede merkezi olması, demiryolu ve haberleşmenin varlığı ile 1860'lardan itibaren başlamıştır. Dolayısıyla Ereğli diğer feodal Anadolu kasabalarından farklı görünümüne sahip ve dışa açık bir kentsel gelişmenin öznesi olmuştur (Kıray 2000: 22). 2. bölümde vurgulanan nokta bu bölümde de yapılan görüşmelerle desteklenmiştir.

Şaban Özcan (Uzunçayır Mahallesi muhtarı, 53 yaşında, ERDEMİR emeklisi, 31.07.2017'de görüşüldü)

Bu mahallede toplam 1250 civarı bir nüfus yaşıyor. Diğer mahallelere göre az. Karışık bir yer. Sonradan yerleşenlerin oluşturduğu bir mahalle. 2004 yerel seçimlerinden sonra Kocaali Mahallesi'nden ayrılarak 2005'te mahalle olduk. Göç vermiyor da almıyor da. Emekli, asgari ücretli, Erdemir işçi kesimi bulunmakta. Ben de Erdemir'den emekliyim. Belirli yerlerde küçük fındık bahçeleri var. O yüzden tarım yapılıyor diyebiliriz ama o bahçelerin sahipleri de emekli. Önceden buralar hep fındık bahçesiymiş zaten. Mahallemizde 6 işyeri var. 430 hane bulunmakta. Kocaali Mahallesi'nde sel felaketinden dolayı buraya göç edenler oldu. Evleri yıkılan aileler için devletimiz konut yaptı.

Afetevleri denilen bu konutlar devlet tarafından yapılarak afetzede ailelere verildi.

Ereğli’de bazı mahallelerin kuruluşunda, sınırlarının çizilmesinde halkoylamasına başvurulmuştur. Bu değişiklikler, Ereğli merkez nüfusunda dalgalanmalara etki etmiştir. Bu dalgalanma, bir önceki bölümde yer alan Tablo 2.5’ten anlaşılabilir. Askeri komutanlıkların yer aldığı Ereğli’de Sahil Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleri bölge komutanlıkları bulunmaktadır.

Hazım Sevinç (Kırmacı Mahallesi muhtarı, 59 yaşında, 2004’ten beri muhtar, 01.08.2017’de görüşüldü)

Şu anda 3200 toplam nüfus, 1920 seçmen nüfusu var. 1992’de belediye sınırlarına katılarak mahalle oldu. Ereğli’nin yerlileri oturur burada. Erdemir çalışanı sayımız fazla. Erdemir emeklisi de fazla. 1978’de çalışmaya gelip buraya yerleşen çok fazla. Zamanında köylerden gelmişler. Kendi evlerinin önünde küçük bağı bahçesi olanlar sebze yetiştiriyor, bunlar emekli kesimi. Eskiden hayvancılık yapan vardı burada. Artık pek yok. Kırmacı mahallesinde 2 tane TOKİ konutu var. 2011’de yapıldı. TOKİ bu konutları askeri lojman olarak asker personele tahsis etti. Deniz Kuvvetleri Çeştepe Askeri Bölge Komutanlığı burada. Toplam 2 bina. 50 daire bulunmakta. Yapılaşma son zamanlarda arttı. Emeklilerin tercihleri arasında yer alan bir mahalle olduğu için müteahhitler eski yapıyı yıkıp yerine yeni bina inşa ediyor. Ereğli Fizik ve Rehabilitasyon merkezi burada. Eski bir kurum orası. 1 ilkokul, 1 ortaokul var. Bir de yeni yapılan 2014’te fen lisesi var. Plajımız var. Eskiden beri gözde bir plaj. Yaz aylarında günübirlik çok gelen giden oluyor. Kıyı Emniyeti’ne bağlı Ölücü Feneri adlı tarihi bir yapı bulunmakta. Cenevizliler döneminden. Göç noktasında bir nüfus hareketliliği yok. Belediye ile ilişkilerimiz iyi. Hizmetlerden yararlanıyoruz.

Ereğli’nin mahallelerinin bir kısmı Osmanlı dönemine kadar tarihi uzanan mahallelerdir. Orhanlar, Murtaza, Bağlık gibi mahalleler bunlardan bazılarıdır. Bu mahallelerde yapılaşmanın yoğun olduğu ve devam ettiği görülmektedir. İlk yerleşim

bölgelerinden itibaren genişlemek suretiyle mahallelerin çevre alanlarında yeni yapılar meydana gelmiştir. Emekli kesimi Ereğli’de kalmayı tercih ettiğinden Ereğli’nin nüfusunda çok sert iniş çıkışlar yoktur. Daha genç yaştakilerin eğitim veya iş icabı Ereğli’den göç ettikleri sonucuna varılmıştır. Kente göçle gelenleri çeken neden ERDEMİR veya yan sanayide iş bulabilme olanaklarıdır. Nitekim bu etkinin artık yavaşça ortadan kalktığı savunulabilir. Çünkü bu iş sahaları doğal kapasitesini doldurmuştur. Yeni iş alanları ve istihdam yaratılmadığı takdirde, Ereğli’nin ekonomisini canlandıran ve kentte kalan emekli kesimi ile az miktarda çalışan kesim artık Ereğli’nin göç veren bir kent olduğu gerçeğini değiştiremeyecektir.

Ahmet Özkan Gökalp (Orhanlar mahallesi muhtarı, 50 yaşında, 8 yıllık muhtar, 02.08.2017’de görüşüldü)

Orhanlar’ın ismi Osmanlı’dan geliyor. Ereğli’de belediye teşkilatı kurulduğunda burası mahalle imiş. Kurucu ilk mahallelerden yani. Ereğli bu mahalleden başlamış genişlemeye. Zamanla farklı mahalleler oluşmuş. Çalışan sayısı çok az. Erdemir çalışanı burada da fazla ama emekli olan daha çok. Doktor, avukat emeklisi de fazla. Elit kesim yaşıyor. Bazıları son zamanlarda Ereğli dışında Ege, Akdeniz taraflarında evleri var. Ama Ereğli’yi tamamen terk etmiyorlar. Buraya da gelip bir süre duruyorlar evlerinde. Ereğli’nin yerlileri bulunmakla birlikte daha çok dışarıdan göç edenlerin oluşturduğu bir mahalle. Artık göç almıyor hatta az da olsa göç veriyor. Yerleşim olarak oturmuş durumda. Yapılaşma cılız. 1-2 inşaat var. Çünkü boş arazi yok pek. 1 meslek lisesi, 1 erkek sanat okulu var. Cami sayısı 3. Belediye ile diyalogumuz iyi. Yerleşik bir mahalle olduğu için pek sorunumuz olmuyor. Şu anda 3893 nüfusumuz var. 2400 civarı da seçmen. Emekliler olduğu için yaş düzeyi ortalaması yüksek. 45-50 ve üzeri. Kentsel yenileme yok burada. Gecekondu bulunmuyor. Gelir düzeyi olarak orta gelir grubu ve üst orta diyebileceğimiz insanlar yaşıyor. Geçmişten bu yana Ereğli’nin okumuş elit kesiminin yaşadığı mahalle olarak bilinir. Öyle çok zengin değil yaşayanlar. Yoksul da değil. Dediğim gibi orta sınıf mı desek artık.

Kent makroformunun biçimlenişine etki eden unsurların başında ekonomik kaynaklı unsurlar gelmektedir. Kentin merkezinden uzaklaşan çeperlerde emekli olanların kentte kalarak yeni konutlarında yaşadığı görülmektedir. Aynı zamanda Zonguldak'a bağlı bir ilçe olan Ereğli'de İş-kur tarafından 2016 yılı itibariyle toplam çalışan sayısı 22 bin 850, özel sektör tarafından talep edilen işgücü sayısı 2 bin 319 olarak açıklanmıştır. Bu veriler Ereğli'de işgücünün azaldığı, işsiz sayısının arttığına kanıttır. Zonguldak ve Ereğli bu anlamda aynı kaderi paylaşmaktadır. Ereğli'de görülen bu durumun Zonguldak ilinde de görülmesinin nedeni, hem kamu hem de özel kesimin yatırım yapmaması ve işgücü alımı gerçekleştirilmemesidir. Özelleştirilen maden ocaklarının son yıllardaki durumu da bunu desteklemektedir.

Zonguldak genelinde ise Sosyal Güvenlik Kurumu iş yeri sayısını 11 bin 120 olarak göstermiştir. Sigortalılık açısından Sosyal Güvenlik Kurumu 2017 Nisan ayında Zonguldak genelinde sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışan kişi sayısını bildirmiştir. Zonguldak ilinin nüfusu TÜİK 2016 ADNKS'ye göre 597 bin 524'tür. Sosyal Güvenlik Kurumu, SGK kapsamında aktif çalışanların toplam il nüfusuna oranını %22,3 olarak belirlemiştir. Tablo 3.5'te buna dair bazı veriler gösterilmiştir:

Tablo 3.5: Zonguldak il geneli sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışan kişi sayısı verileri

Emekli Sandığı (4/c)	22.416
Bağ-Kur (4/b)	12.771
SSK (4/a)	98.154
Toplam	133.341

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından Nisan 2017'de açıklanan illere göre istatistik verilerinden yararlanılarak tablo olarak gösterilmiştir.

Nihat Eken (Murtaza mahallesi muhtarı, 53 yaşında, 1991 ara seçimlerinden bu yana 26 yıldır muhtar, 02.08.2017'de görüşüldü)

Murtaza mahallesi de Erdemir çalışanının yoğun olduğu bir mahalle. Esnaf, memur kesimi de yaşıyor burada. Yine Erdemir emeklisi ve TTK emeklisi de bulunmakta. Senin diğer mahallelerle yaptığın örnekte olduğu gibi emekli olanların Ereğli'yi terk etmeyip yerleştikleri bir mahalle. Zaten Ereğli'nin köylerinden gelenler buraları iyi biliyor. Çalışıp emekli olduktan sonra köyüne yakın olmak için burada yaşıyorlar. Ama köylerine nadir gider buranın yerlileri.

Artık merkezde çalışıp işini büyütmiş dükkân açmışlar vs... Şu an 4800 nüfusu var. Bu sayı pek değişmedi. 1990'ların başında 3500'dü. Öyle büyük bir artış yok. Bazı yıllarda 2008'de azalmış mesela. Şimdi site halinde yeni yapılar başladı. Müteahhit firma kat karşılığı yeni binalar yapıyor. 1 cami bulunmakta. Mahallemizin sınırları içinde okul yok.

Mahalleler, kent merkezindeki sosyal ve kültürel olanaklara erişebilme ve yararlanabilme açısından herhangi bir engelle karşılaşmamaktadır. Belediye hizmetlerinden memnuniyetin iyi olduğu ifade edilmiştir. Ereğli kendi toplam nüfusuna oranla hem göç alan hem göç veren bir konumdadır. Köylerden çok göç almaktadır aynı zamanda göç de vermektedir. Kent merkezi ise emeklilerin yerleşmesiyle göç veren bir yer konumunda olsa da Ereğli'nin göç veren bir yer olarak algılanmasına zemin hazırlamaktadır. Yine göç edenler olmakla birlikte yeni gelenlerin doldurduğu ve daha önce göç edenlerin emekli olduktan sonra yerleştiği bir yerdir. Yani tersine göçün olduğu anlaşılmaktadır. Kavaklık mahallesi de bunlardan biridir.

Nazif Kaplan (Kavaklık mahallesi muhtarı, 52 yaşında, 13 yıldır muhtar, 03.08.2017'de görüşüldü)

1984'ten sonra Kaymakamlığa başvurularak mahalle statüsü kazanmış. Sarıkorkmaz, Müftü, Kepez ve Kışla'dan ayrılmış ve sınırları oluşmuş. 5955 nüfusu var mahallemizin. Göç almaya devam ediyor. Ereğli'nin köylerinden göç alıyor. Diğer mahallelerden göç edenler de var. Şehir dışından gelip yerleşen var. Bu nedenle yapılaşma devam ediyor. Gelişmesini sürdüren bir mahalle. Şu anda Devlet Su İşleri dere ıslah çalışması başlattı. Hatırlarsın 2009'daki aşırı yağışta sel felaketi yaşandı. Zemin yapısı düz bir mahalle olduğu için dere yatağındaki evler etkilendi. Diğer mahallelere göre engebeli bir arazide bulunmuyor mahallemiz. Yine aşırı bir yağış olsa en fazla zarar burada yaşanır. Doğu Karadeniz'den göç etmişler 1970'lerde. Kars, Erzurum, Bolu, Düzce gibi illerden göç almış. Yani uzak şehirlerden de yakın şehirlerden de göç edip ikamet edenler var. Ereğli'nin köylerinden gelenler ve Bulgar göçmenleri ağırlıkta ama. Daha çok orta gelir grubu yaşıyor. Esnaf-tüccar ve serbest meslek kesiminin en çok tercih ettiği mahalle. Asgari ücretle çalışan kesim de

bulunmakta. Yine Erdemir çalışanı da var az da olsa. TTK'dan emekli olup yerleşenler bulunuyor. 1990'ların sonunda yerleşmişler. Gurbetçi ailelerin burada konutları var. Bu konutları daireleri kiralyorlar. Yani buraya geldiklerinde konuta yatırım yapıyorlar. Merkezden ayrı olarak kumaş pazarı ve halk pazarı açılır. Ama resmi değil yani. Tarım yapılmaz. Parselli arazi çok fazla. 2010'dan bu yana inşaat sahası. Belediye ile ilişkilerimiz iyi. Halk memnun. 2 cami, 1 özel okul, 1 imam hatip ve 1 Anadolu imam hatip okulu bulunmakta sınırlarımız içinde.

Göçün kentleşme ile ilişkisi noktasında, yerleşme ve kent arazilerinin imara açılması gibi gelişmeler açıklayıcı olmaktadır. Ereğli'nin Zonguldak tarafına ve Kadıtarlası mevkiine doğru genişlediği görülmektedir. Zonguldak tarafında bulunan bazı köyler mahalle statüsü kazanarak belediye sınırları içerisine alınmıştır. Bu yeni mahallelerin altyapı sorunları ve ihtiyaçları da yerel yönetim tarafından hızla yerine getirilmeye çalışılmıştır.

Nayim Kaya (Belen Yenimahalle muhtarı, ERDEMİR emeklisi, 65 yaşında, 2009'dan beri muhtar, 03.08.2017'de görüşüldü)

Belen Yenimahalle 1996'da yapılan halkoylaması ile mahalle oldu. Belen'den ayrıldı. 1373 nüfuslu bir mahalledir. Erzurum, Kars, Trabzon gibi uzak illerden gelenler yaşamaktadır. Ereğli'nin yerlileri, Zonguldak ve Devrek gibi çevre il ve ilçelerden gelenler de yaşar. Ağırlıklı olarak mahalle Erdemir emeklilerinin bulunduğu bir mahalle. TTK emeklisi de var. Esnaf emeklisi de bulunuyor. Mahallemiz göç veriyor. 2005'teki özelleştirme emekli olmayıp o zaman çalışan Erdemir işçisinin göç etmesine neden oldu. Daha sanayileşmiş Tekirdağ-Çorlu, Yalova, Bursa, Çayırova gibi yerlere göç edenler oldu. Diğer mahallelere oranla yapılaşma yok burada. Yerleşik bir mahalle. 2009'da imar değişikliği yapıldı. Zemin etütleri sağlam çıkmadığı için yapılaşmaya müsait değil. 1 okul ve 1 cami var. Belediye ile ilişkilerimiz iyi. Hizmetlerde sorun yok.

Ereğli çarşı merkezine 6 km uzaklıkta bulunan Ören Mahallesi daha önce köy statüsünde iken mahalle yapılmıştır. Köy ve mahalle tüzelkişiliği arasındaki farklar ile avantaj ve dezavantajlar Ören mahalle muhtarına sorulmuştur.

Halil Sever (Ören Mahallesi muhtarı, 8 yıldır muhtar, 52 yaşında, 06.08.2017'de görüşüldü)

Ören, önceden köydü. 2 sokağı vardı. Geliştiği için mahalle oldu. Mahalle olmasının sebebi hem göç alması hem de Ereğli belediye sınırlarına katılması. 2007 yılında halkoylaması sonucunda mahalle statüsüne kavuştu. Nüfus arttığı için ki şu anda pek bir artış veya azalış söz konusu değil, ekseriyetle 2006-2009 arası büyük bir yerleşim bölgesi haline geldi. Bu yüzden mahalle yapılmasına karar verildi. Halk da destekledi. Zonguldak, Kozlu, Devrek, Çaylıoğlu, Kandilli gibi yerlerden gelenler oldu. Gelenler arsa aldılar, ev yaptılar. Eskiden 120-180 arası hane bulunurken 870 haneye ulaştık. Göç alan bir yer yani. Nüfus 3848 bunun 2200'ü seçmen. Tabii mahalle olduktan sonra imar sıkıntıları başladı. Kurtuluş Küme evleri bölgemiz var. İl özel idarenin yerine belediyenin hizmetleri daha iyi oldu. İl özel idare yetersiz kalıyordu. Bir de köy iken su sorunumuz vardı. Belediye tarafından su, kanalizasyon yol gibi işler halloldu. İmar da yaşanan sıkıntıların kaynağı da şu. 1984-1986 arasında buradan kadastro geçti. Yol güzergâhları belliydi. Ama o dönemden bugüne plan yapılmamış. İcraata dökülmemiş. Şimdi bir karmaşıklık var. Mesela bazı alanlarda halen yol sorunumuz var. Mahalle olunca 2B orman arazilerini de devretmiş olduk. Ören'in yerlisi tarım yapıyor. Tarım yapan belli bir nüfus barındırıyor. Az da olsa çilek ve fındık yetiştiriliyor. Bunun yanında sebze meyve bağ bahçe yapan var. Çilek ve fındık ticareti yapılan ürünler. Osmanlı çileğinin en çok yetiştirildiği mahallelerden biriyiz. Ama Osmanlı çileğine gereken önem verilmiyor. Belediyeye geçtikten sonra yapılaşma durdu. Önceden arsalar uygun fiyatta olduğu için buraya yerleşen oluyordu, şimdi yok. Erdemir, TTK, esnaf çalışanlarımız var. 1 ilköğretim okul, 5 camimiz bulunmakta.

Eğitim ve sağlık olanaklarının sosyal yapı açısından Ereğli'de genel anlamda iyi olduğu söylenebilir. Bazı istisnalar dışında okul bulunmayan mahalle yok. Kültürel

anlamda hemşerilik Ereğli’de yaygındır. Yerli-yabancı ayrımı belirgin olmakla birlikte 1980’ler öncesi kadar sosyokültürel yapının bir unsuru değildir. Kaynaşmış bir toplumsal yapıdan bahsedilebilir.

Süleyman Korkmaz (Ömerli Mahallesi muhtarı, 52 yaşında, 1999 yerel seçimlerinden beri 20 yıldır muhtar, 06.08.2017’de görüşüldü)

Ömerli’nin nüfus olarak sıçrayışı, daha önce Kızılcapınar barajı nedeniyle su altında kalan Ova köyü sakinlerinin buraya iskân edilmesiyle başladı. O köy boşaltıldı ve gelenler Ömerli’ye yerleşti. 25-30 hanelik aile geldi. Aynı zamanda gelişmesi ve mücavir alan içinde kalmasıyla köyden mahalleye döndük 2007’de. Ereğli’nin içi ve köylerinden göç aldı. Hastane yapıldıktan sonra da göçle gelenler oldu. Havası temiz ve sakin bir yer olduğu için tercih ediliyor. Aynı zamanda göç de veriyor. Mesela emekli olup çalışmaya devam etmek isteyenler göç ediyor buradan. Tabi yapılaşma da arttı haliyle. Belediye müteahhit bir firma ile anlaşarak vatandaşların yerleri istimlak edilerek 2007’de Kaynarca Konurları inşa edildi. Herkes TOKİ yaptı sanar ama değil. TOKİ tarafından yapılan, devlet hastanesidir. Kemer’deki hastane buraya taşınmıştır. İmar sorunları burada da var o yüzden müteahhitler pek tercih etmiyor burayı. Genel olarak Ereğli’nin yerlileri yaşamakta. Dışarıdan pek kimse yok. Devrekli ve Çaycımaltı var. Erdemir ve TTK çalışanı ve emeklilerimiz bulunuyor. Küçük çapta seracılık yapan da var. Az da olsa fındık yetiştiren var. Hayvancılıkla uğraşan buranın yerlisi. Çalışmış, emekli olmuş ve kendine yeni bir uğraş edinmiş bu bağlamda hayvancılık yapan var yani. Köy iken sorunlarımız çoktu ve çözüm üretilemiyordu. Mahalle olduktan sonra altyapı ve su sorunumuz kalmadı. Hastane gelince merkezle bağlantımız da iyi durumda. Köy iken halkın kendi imkânlarıyla yaptığı 1 cami bulunmakta. Okul yok. Perşembe günleri halk pazarımız var. Ama vatandaş yine merkezi tercih ediyor.

Ereğli’nin 1970–1985 arasında nüfusu hızlı artmıştır. Bu artışın öznesi, Ereğli’nin ağırlıklı olarak Zonguldak, Düzce, Sinop, Kastamonu, Karabük, Bartın, Trabzon, Rize, Ordu, Erzurum, Kars, Gümüşhane, Bayburt, Çankırı, Tunceli ve Muş gibi illerden göç almasıdır. Aynı dönemde Ereğli’den yurtdışına Türkiye genelinde

olduğu gibi işçi göçü de olmuştur. Ancak köy nüfusundaki büyüklük henüz mahalle statüsü kazanmamış Sarıkorkmaz ve Kavaklık gibi yerlere gelen nüfusla açıklanabilir olsa da kısa zaman sonra mahalle yapılan bu köyler şehir nüfusuna yansımıştır. Ayrıca henüz belde statüsü kazanmamış yerlerin de köy nüfusuna dahil edildiği unutulmamalıdır. Köy nüfusundaki bu hızlı artışın Ereğli toplam nüfus artışına etkisinin merkez nüfus artışından fazla olmasının diğer nedeni budur. 2000’li yıllarda nüfus artış hızı yavaşlamaya başlamış, bazı yıllar dalgalanmalar görölmüştür.

Doğu Karadenizlilerin yoğun olarak yaşadığı mahalleler Belen Yenimahalle, Kepez, Kışla mahalleleridir. Diğer illerden gelenler gibi farklı mahallelere dağıldıkları görölmektedir. Kıray’ın eserinde bahsettiği yerli-yabancı ayrımı Ereğli’de artık etkisini yitirmiştir. Ancak bazı mahallelerde Ömerli, Ören, Kestaneci, Balı örneğinde olduğu gibi geç mahalle olan yerler ağırlıklı olarak Ereğli’nin yerli nüfusunu barındırmaktadır. Yine Ereğli’nin civar köy ve beldelerinden göç edenler Ereğli’de yerleşim olarak bu mahalleleri tercih etmektedir.

Büyük kozmopolit mahallelerin belediye ve kaymakamlık teşkilatlarının kurulduğu 1869 ve 1880 yıllarında da Ereğli’nin ilk yerleşim bölgeleri olduğu bilinmektedir. Bu mahalleler arasında yer alan Bağlık, Sarıkorkmaz, Orhanlar, Murtaza zamanla göç ile büyümüş, nüfusu artmış, resmiyette mahalle statüsü kazanarak gelişmeye devam etmiştir.

ERDEMİR tesislerine en yakın mahalle olan Kışla, Ereğli’ye farklı illerden göç edenlerle oluşmuştur. Kışla’da yerleşim alanı oldukça dar olup Ereğli’nin diğer mahalleleri gibi engebeli bir arazi üzerine kuruludur. Ayrıca Gülüç Beldesi ile Ereğli Belediye sınırını oluşturan Gülüç Irmağı mahallenin hemen önünde yer almaktadır.

Muhammet Demir (Kışla Mahallesi muhtarı, 47 yaşında, 2009’dan beri muhtar, 07.08.2017’de görüldü)

Kışla, 1992’de mahalle oldu. Erdemir tesisi 1960’da kurulurken burada belli bir nüfus yine varmış. Erdemir kurulduktan sonra ve tesisin kurumları yani genel müdürlük, eğitim müdürlüğü gibi buraya inşa edilmiş. Bekar Lojmanları adı

verilen Erdemir'in kendi yaptığı lojmanlar var. O dönemde ulaşım ve servis zorluğu olduğu için işçilere tahsis edilmek için yapılmış. 1985 yılında Güzelyuva Siteleri, 1987'de Çilek Site konutları inşa edilmiş. Bunlar Toplu Konut olarak Erdemir'in öz sermayesi ile yapılmış. Kışla'da %55 yerli, %45 sonradan Kastamonu, Bartın, Trabzon, Ordu ve Tunceli'den göç ederek yerleşen nüfus var. Bu illerden göç edenler ağırlıkta yani. Zamanla gelişimini sürdüren mahallemiz, farklı iş kollarında çalışanların bulunduğu bir mahalle haline gelmiş. Erdemir'in yanında TTK çalışanı, Belediye'de çalışan memur, serbest meslek, az da olsa esnaflıkla uğraşan bir nüfusu barındırıyor. 5000'e yakın şu anda nüfusumuz var. Tersanelerin kapandığı dönemde 2009 yılında göç verdik. Yaklaşık 150-200 kişi göç etti. Ereğli'nin genelinde olduğu gibi işsizlik had safhada. Gençlerimiz işsiz. Sanayi sitesine yakınız. Orda dükkânı bulunanlar çocuklarına devredip oğlu işletmeye devam etmiş. Babadan oğula geçen meslek öğrenmişler. Sanayi sitesinin çok da bir katkısı yok ekonomiye. Bizim en büyük sıkıntımız Güllüç köprüsünün kapandığı yıllardı. Çevre yolu yapılıyorsa köprü geçişinin önemi kalmazdı. Bir de çilek heykeli iyi bir yerde değildi. Şimdi daha uygun bir yere nakledildi. Belediye ile ilişkilerimiz çok iyi. Bizzat gidip taleplerimizi iletiyoruz. İlgileniyorlar. Araç park yerimiz de var. Mahallemizin çehresi geliştiriliyor. Hizmetler yeterli ve memnuniyet düzeyi yüksek. Mahalle sınırlarımız içerisinde 1 ortaokul, 3 cami var.

Kışla mahallesine bitişik ve Kışla gibi ERDEMİR tesislerine en yakın diğer mahalle olan Elmatepe de adından anlaşılacağı üzere tepe üzerine kurulu bir yerleşim yeridir. Elmatepe'nin de yerleşim açısından pek elverişli olmadığı ve neredeyse boş arazinin bulunmadığını gözlemledik.

Muammer Arslan (Elmatepe Mahallesi muhtarı, esnaf-tüccar, 49 yaşında, 3 yıldır muhtar, 07.08.2017'de görüşüldü)

Ereğli'nin en eski mahallelerinden birisindesiniz. Burası ilk yerleşim bölgesinden biri. Erdemir'e gördüğünüz gibi çok yakın. 6500 nüfusu var. Trabzon, Kars, Tunceli, Ordu, Gümüşhane, Çankırı, Karabük gibi uzak yerlerden göç almış. Civar köy ve beldelerden de göç almış. Şu anda Erdemir

emeklisi ağırlıklı olarak ikamet etmekte. Bunun yanında esnaf-tüccar kesimi var. TTK emeklisi var. Yapılaşma cılız. Müteahhit yok. Burası oturmuş bir mahalle. Müstakil evi bulunan aile sayısı çok fazla. 1980'lerde başlamış göç. 1990'larda devam etmiş, hep göç almış. 1980 ve 90'larda gelip buraya yerleşen, ev yapan ve halen yaşamaya devam eden insanlarımızın oluşturduğu bir yer. 1 ilkokul, 4 cami var mahallemizde. Erdemir'e yakın olduğumuz için hava kirliliği çok fazla. Duman direkt buraya geliyor. Rüzgâr yönü bu tarafa olduğu için. İnallı sokak ile Esentepe-Doruk sokaklarında Osmanlı çileği yetiştiren var. Ama yeterli düzeyde üretilmiyor. Artık göç de almıyoruz. Boş arazi kalmadı mahallede.

Eğitim ve sağlık olanakları gelişmiş olan Ereğli, 1965'ten başlayarak Türkiye'nin dört bir tarafından göçlerle dolmuştur. Daha öncesinde Ereğli diğer Anadolu kasabalarından farklı olarak kent diyebileceğimiz bir yerleşimdir. Belediye ve kaymakamlık teşkilatlarının 1869-80 tarihlerinde kurulması bunun en net göstergesidir. Yine balıkçılıkla uğraşan bir sahil kasabası görünümünden ağır sanayi kentine geçişi hızlı olmamıştır. Göçler, 1970-80-90 yıllarında devam etmiş, 2000 yılı ve sonrasında yavaşlamış hatta son yıllarda göç veren bir yer olma durumuna gelmiştir. Bunda, daha önce bahsedilen 2006 ERDEMİR özelleştirmesi, yeterli yan sanayinin kurulamaması, Organize Sanayi Bölgesi'nin geç faaliyete geçmesi, istihdam çeşitliliğinin olmaması, 2008 krizi gibi faktörler etkili olmuştur. Kentlerde beliren kronik işsizlik sorunu Ereğli'de de baş göstermiş ve Ereğli'den göç edenler için en önemli neden olmuştur.

Tablo 3.6: Ereğli'nin mahallelerinin kuruluş tarihleri ve 2016 yılı nüfusları

MAHALLE ADI	KURULUŞ TARİHİ	NÜFUS	MAHALLE ADI	KURULUŞ TARİHİ	NÜFUS
AKARCA	*	5.446	KIYICAK	2007	580
BAĞLIK	1962	20.852	KİRMANLI	2002	1.956
BALI	2007	955	KOCAALİ	2011	657
BELEN	2003	918	KORUBAŞI	2009	1.521
BELEN YENİ	1996	1.377	KÖSELER	1995	925
BÖLÜCEK	*	985	MURTAZA	*	4.004
DAĞLAR	2011	378	MÜFTÜ		7.182
ELMATEPE	1992	4.788	ORHANLAR	1880	3.893
GÖKTEPE	2007	827	ÖMERLİ	1995	2.395
GÜLDERE	*	750	ÖREN	2007	3.058
HAMZAFAKILI	2007	1.185	SARIKORKMAZ	1972	9.792
KAVAKLIK	1984	5.602	SÜLEYMANLAR	*	6.825
KEPEZ	1990	15.612	TOPÇALI	2007	488
KESTANECİ	*	1.261	UZUNMEHMET	*	5.888
KIRMACI	1992	2.494	UZUNÇAYIR	2005	1.072
KIŞLA	1992	2.321			

Not: Tabloda * ile gösterilen mahallelerin kuruluş tarihi hakkında kesin bilgiye ulaşılamamıştır. Mahallelerin nüfusları, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2016 sonuçlarından elde edilmiştir.

Ereğli'nin işçi kesimi yerleşme bağlamında tüm mahallelere orantılı dağılmıştır. Muhtarlarla yapılan görüşme sonuçlarından ERDEMİR işçisinin her mahallede yaşadığı anlaşılmaktadır. Kentin doktor, öğretmen, avukat gibi mesleklere mensup olanlarının da bu bağlamda dengeli bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Ereğli'nin giderek bir emekli kenti olmaya başlaması ve emekli kenti olarak anılmaya başlamasının nedeni ise her mahallede ERDEMİR ve TTK emeklisinin bulunduğu gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

Baki Karaarslan (Kepez Mahallesi muhtarı, 41 yaşında, 2014'te seçildi, 07.08.2017'de görüşüldü)

Kepez, Ereğli'nin 2. büyük mahallesi. 1989'da mahalle statüsü kazanmış. 2016 verilerine göre 30 bin nüfusu vardır. Zonguldak yolu açıldıktan sonra 1990'lı yıllarda çok hızlı büyüdü. 1995'e kadar yapılaşma arttı. Halen devam ediyor. Ereğli bu tarafa doğru geliyor. Mahallemizde 32 müteahhit var. Lüks konutlar inşa ediliyor. Ekonomik anlamda çalışan kesim Erdemir, TTK, yan sanayi, memur, esnaf-tüccar, serbest meslek olmak üzere her kesimden insan var. Yine Erdemir ve TTK emekli sayısı çok bunu da vurgulamam gerek. Solak ve Mahmutpaşa sokaklarında yaşayanlar Ereğli'nin yerlileridir. Devrek, Gökçebey, Armutlucuma, Ormanlıcuma, Çaylıoğlu gibi yerlerden göç etmişler. Elmatepe mahallesi bizden kopan bir mahalle mesela. Dediğim gibi Kepez büyük bir

mahalle. 9 cami, 1 ilkokul, 1 ortaokul, 1 Anadolu lisesi, 1 Ticaret lisesi ve Denizcilik Fakültesi var. Kepez'in şöyle bir özelliği de var bunu da belirtiyim. Ereğli'de asgari ücretli kesimin yaşadığı ve tercih ettiği bir mahalle. Ama artık o da değişiyor. Buralar değerlendiriliyor. Ev kirası olsun, satın alma olsun pahalılaştı. Tabi Türkiye geneli öyle piyasa şartları gereği. Apartman tipi bina yapılıyor. Hep daire karşılığı bir yapılaşma yaygın.

Kent makroformunun biçimlenişi Ereğli'de dönemselsel olarak 1965'ten günümüze kadar olan bir tarihi kapsamıştır. Fakat burada ağırlıklı olarak 2000'li yıllar ele alınmıştır. Ereğli özelinde gerçekleştirilen alan araştırmasında edinilen bilgiler nitel ve betimsel bir özellik taşımaktadır. Bu bağlamda nüfus artışının olduğu dönemlerde ne gibi sosyal ve ekonomik değişimler yaşandığı açığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Ereğli'nin belediye sınırlarının genişleme süreci ve idari bölünüş değişikliklerine değinilmesinin nedeni budur.

Cumhur Nalcı (Karadeniz Ereğli Belediyesi CHP Meclis üyesi, 45 yaşında, esnaf-tüccar, 26.07.2017'de görüşüldü)

Ereğli'de Cumhuriyet'ten de önce belli bir birikim varmış. 1962'de Amerikan Koppers şirketi ve ismini hatırlayamadığım bir başka şirket Erdemir'i kurmuş. Özel bir kanunla kurulmuş. Erdemir tesisleri inşa edilirken yerli halk da destek vermiş, bizzat çalışmış. 1970-80-90 derken 2000'e kadar yoğun göç almış. Her yerden insan gelmiş. 2005 özelleştirme Ereğli ekonomisini sarstı. Özelleştirme devlet politikasının bitmesidir. İşçinin maaşı kısıtlandı. İşten çıkarılanlar oldu. Bu da göçe neden oldu. Özel sektör, şirket mantığı kar-zarar düşüncesi ve işçi personel alımında kısıtlama, maaşlarda düşme yani. Bunlar Ereğli ekonomisini daralttı. Asıl önemli şey şehrin sosyal dokusunu etkiledi. Önceden mesela Erdemir okul yapardı, katkısı vardı. Sosyal anlamda şu anda hiçbir katkısı yok. TED koleji buraya niye yapılmış zamanında. Çünkü Erdemir var. Demek ki Erdemir'i inşa eden adamlar buranın gelecekte gelişmesini, büyüyeceğini görmüşler buna bir altyapı oluşturmuşlar. Ama işte dediğim gibi son 15-20 yılda böyle bir şey söz konusu değil. Artık sac tüccarlığı da bitiyor. Her şey globalleşti. Teknoloji ilerledi. Erdemir'in ürün stoğu zaten internette var. Adam

girip bakıyor, siparişi veriyor. Sac tüccarına gerek kalmıyor. Yani demek istediğim Erdemir'in yan sanayisi planlı biçimde kurulmadı. Böyle bir şey oluşmamış. 2006'da Avrupa Birliği uyum yasaları çerçevesinde metal ağır sanayide devlet teşvik vermeyecek maddesi kabul edilmiş. Buna imza atılmış. Ben o dönemde meclis üyesi değildim ama milletvekillerine kadar gidip bunu sordum doğru dediler. Bunun yanında tersanecilik çok ciddi bir sektördü. Ereğli'de bunun altyapısı hazırlandı. Zaten olması gerekiyordu. 2004-2005 yılları tersaneciliğin iyi olduğu yıllardı. Ama navlun fiyatları yüksekti. Krizin geleceği belliydi. Ve 2008'de kriz gerçekleşti. Küresel bir kriz olduğu için Ereğli'nin etkilenmemesi mümkün değildi tabii. O dönemde belediyenin yapabilecekleri sınırlıydı. 2014 seçimlerinde yerel ve genel iktidar birleşsin bu iş çözülsün dedi iktidar. Ama seçimden sonra hiçbir şey yapılmadı. Ve malumunuz tersane kapandı. Zaten firmalar da batmıştı o vakte kadar. Ereğli'de yerlilik 2'ye ayrılır (tebessüm ederek). Şehirli ve köylü Ereğli. Geçmişte bu olay çok yaygın konuşulmuş. Ereğli'ye köylerinden göç edenler buralı sayılmazmış. Kız Kapısı dediğimiz o surların ötesinde kalan yerler Ereğli'nin dışı olarak algılanırmış. Ereğli'de hemşerilik olgusu pek yok. Yani halkın gündeminde işte nerden gelmiş, memleketi neresi sorulur ama bütünleşmiş Ereğli, ayrımcılık yok. Fakat şöyle bir gerçek var Ereğli'de. Siyaset ve ekonomide etkisi olanlar genelde Doğu Karadenizliler. Ereğli'nin yerlileri daha çok esnaf-tüccar kesimidir. Ereğli, Türkiye geneline bakıldığında ilk kozmopolitleşen yerlerden biri. Niye? Çünkü hızlı sanayileşme. O dönemden bugüne arsalar değerlenmiş. Eskiden tarım arazisi olan yerler yapılaşmaya açılmış.

Görüldüğü gibi Ereğli, ağır sanayi kenti olma özelliğini devam ettirmektedir. Fakat her yerin kendine özgü bir kentleşme süreci vardır. Alan araştırmasında örneklem grubuna ait kişilerin vurguladığı şey, Ereğli'nin de diğer kentlerde var olan işsizlik ve yetersiz istihdam gibi sorunlarının bulunduğuydur. Bu sorunlar, göç probleminin dayanağı olarak gösterilmiştir. Ayrıca teknolojik gelişmeler örneğin tersaneler bölgesini olumsuz etkilemiştir. Tersaneye gidecek mamulün nakliyeden doğan fiyat artışından olumsuz etkilenişi de bu bölgedeki firmaların kapanışına neden olmuş ve 2008 kriziyle artık geriye dönülmez bir duruma gelmiştir.

Muhtarlar ve belediye meclis üyeleriyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorulara verilen yanıtlar ile diğer kaymakamlık ve belediye yetkilileriyle yapılan yüzeysel görüşmelerde ulaşılan sonuçlar birbiriyle örtüşmektedir. Ereğli'nin sorunlarına atıf yapılmaktadır. Sorulara verilen cevaplar, Ereğli'de sosyoekonomik düzey ve göç arasında bir ilişkinin olduğunu doğrulamıştır.

1980'lerden itibaren Ereğli'nin Bağlık, Kepez, Sarıkorkmaz, Orhanlar, Murtaza gibi mahallelerinde nüfus hızlı biçimde artmıştır. Köylerden göç eden bu nüfusun 1990'larda da göç etmeye devam ettiği gözlemlenmiştir. 1980 yılından itibaren Zonguldak ve ilçeleri ile beldelerinden de göç alan Ereğli, bu süreci ERDEMİR'in yarattığı istihdam fırsatlarıyla yaşamıştır. Bolu, Karabük, Gümüşhane, Kars gibi illerden yoğun göç alan Ereğli, 1965'te demir çelik tesislerinin faaliyete geçmesiyle iş bulma ümidi taşıyan insanları kendine çeken bir göç dalgasıyla karşılaşmıştır. Demir çelik ile büyüyen ve gelişen Ereğli, tesisler kurulmadan önce de belli bir kentleşme düzeyi yakalamıştır. Çünkü taşkömürü rezervlerinin bulunduğu Ereğli, kurumsal mekanizmaların da yer almasıyla birlikte kentleşme deneyimini öncelemiştir. Ereğli Kömür İşletmesi'nin varlığı ve mükellefiyetten etkilenen Balı Mahallesi sakinleri bunun en önemli kanıtıdır. Ereğli'de ulaşım ve haberleşme ağlarının da gelişmeye başlamasıyla göçün iletici etmenlerinin de olgunlaştığı bir iç göç süreci gerçekleşmiştir. Köylerde yaşayanların zamanla Ereğli'nin merkezine göç etmesiyle yeni bir sosyoekonomik düzeye erişimleri de hızlanmıştır.

1990'lı yıllarda kurulan yeni mahalleler ile belediye sınırlarını genişletmeye devam eden Ereğli, aldığı göçlerle fiziki ve kültürel olarak değişmiştir. Bu değişim 2000'li yıllarda da devam etmiş olup Dağlar, Göktepe, Ören, Hamzafakılı gibi köy tüzelkişiliği bulunan yerler mahalle tüzelkişiliğine geçirilerek yönetsel ve hukuki statü bakımından belediye sınırları içine dâhil edilmiştir. Ereğli aynı zamanda 2000'li yıllarda göç verdiği için belediye sınırlarındaki azalmayı engellemek amacıyla yeni mahalleler kurulmuş ve belediye sınırları içine alınmıştır.

Ereğli'ye göç eden nüfusun ne kadarının işgücü oluşturduğu, muhtarlarla yapılan görüşmeler sonucunda saptanamamıştır. Ancak göçle gelenlerin çoğunlukla iş bulma ve

ekonomik nedenlerle geldiği sonucuna vurgu yapılmıştır. Bunun yanında Eređli'nin eğitim ve sağlık gibi yaşam koşulları bakımından iyi bir dűzeyde olması, çekici nedenler arasında yer almıştır. Eređli'de 2017 itibariyle Milli Eđitim Bakanlığı'na bağlı ilk-ortaokul ve lise dűzeyinde 128 okul bulunmaktadır. Yine 2017 itibariyle Sağlık Bakanlığı'na bağlı 1 devlet hastanesi, 1 ağız ve diř sağlığı merkezi, 13 sağlık merkezi ile 2 özel hastane vardır.

1962 yılının Eređli'sini inceleyen Kıray'a gűre, Eređli'ye dıřarıdan gűçenlerin ve Eređli'den dıřarı gidenlerin memleketleri ile iliřkileri genel olarak devam etmektedir. (Kıray 2000: 63). Bu olgu 1980'den gűnűműze kadar da devam etmekte olup, Eređli'ye gűç etmiř insanlar memleketlerini ve akrabalarını ziyaret ederek geldikleri yerle bađlarını sűrdűrmektedir. Eređli, bir sahil kasabası iken çeřitli meslek dallarının bulunduđu bir yer olmuřtur. Bunların bařında balıkçılık gelmektedir. Sahil kasabası olmanın bir sonucu olarak balıkçılıkla uđrařan çok fazladır. Bunun yanında kűçük esnaf ve tűccar kesimi, memur ve subay, çiftçi, serbest meslek, iřçi-kalifiye iřçi gibi meslek dallarına mensup olanlar vardır (Kıray 2000: 84). 1980'den sonra ise iřçi sayısı dođal olarak artmıřtır. Çűnkű Eređli Demir-Çelik sanayinin kuruluđu ve faaliyete geçmesinden sonra, yalnızca fabrika iřçisi deđil, yan sanayi kuruluřlarında çalıřan ara eleman sayısı da artmıřtır. 2000 yılından sonra ise Organize Sanayi Bűlgeleri'nde çalıřan iřçiler de bunun gűstergesidir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

4.1. Bulgular

Ereğli’de taşkömürü ve demir-çelik üretimi sektör haline gelmiş olup, çalışan sayısı ve kurumsallaşma düzeyi ile önemli bir istihdam yaratmıştır. Yan sanayi kuruluşları ile otomotiv ve bankacılık gibi sektörler de Ereğli’nin kentleşme sürecinin bir parçası olmuştur. Böylece iç göçlerle fiziki anlamda genişleyen ve büyüyen Ereğli, kurulan mahallelerle belediye nüfusunu arttırmış ve kentin konut sektöründe apartmanlaşma tipi bir yapılaşma biçimiyle kentleşme süreci devam etmiştir.

Ereğli, ağır sanayi kenti olmadan önce yaşadığı kentleşme deneyimiyle Anadolu’nun diğer kasaba ve köylerinden ayrılmaktadır. Göçün niteliği ve kentleşme arasındaki ilişkinin sosyoekonomik yönü Ereğli’de ağır basmaktadır. Diğer unsurların da şüphesiz önemi büyüktür. Burada Ereğli kentleşmesinin birikimli olarak ilerlediği görülmektedir. 2. bölümde ele alınan Ereğli Kömür İşletmesi ve ERDEMİR, alan çalışmasının gerçekleştirildiği 3. bölümde de üzerinde durulan kurumlar olmuştur. Bunların Ereğli’de üretim yapısı, tüketim normları, konut biçimi gibi unsurlar üzerinde değişim ve dönüşüm yarattığı anlaşılmıştır. Çalışmanın hipotezlerinin test edildiği alan çalışmasında yarı yapılandırılmış görüşmeler muhtarlar ve belediye meclis üyeleri nezdinde yapılarak hipotezlere dayandırılmıştır. Hipotezleri destekleyen bulgular ise şunlardır:

1. ERDEMİR, istihdam yaratması bakımından Ereğli’nin göç almasında çekici bir güç olmuştur.

2. EKİ'nin varlığı, Cumhuriyetin ilk döneminde Ereğli'yi diğer Anadolu kentlerinden ayıran ve farklılaştıran bir kentleşme biçimine sevk etmiştir.
3. Kırdan kente göç olgusu 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de olduğu gibi Ereğli özelinde de gerçekleşmiştir.
4. Ereğli, 1960-2000 yılları arasında köy ve beldelelerden göç almıştır.
5. Ağırlıklı olarak 1980 sonrasında Ereğli çevre il ve uzak illerden göç almıştır.
6. Belediye nüfusunun ortalama artışı 2000'li yıllarda yavaşlamıştır.
7. Belediye nüfusu, halkoylamasıyla kabul edilerek kurulan ve mahalle statüsü kazanan yerleşimler sayesinde artmıştır.
8. Ereğli'de işsizlik vardır ve işsizlik göçe neden olmaktadır.
9. Ereğli'de kayıtlı genç işsiz sayısı yüksektir.

Ereğli'de ERDEMİR ve TTK emeklisi sayısı çok yüksektir. Ereğli'de meslek çeşitliliği, işgücü ve istihdam düzeyi, ticaret ERDEMİR ile eklemlenmiş bir yapıdadır. 1970'li yıllardan itibaren artık halkın temel geçim kaynakları arasına ağır sanayinin taşıyıcısı ERDEMİR'de çalışmak girmiştir. 1980'den sonra da devam eden iç göçlerle Ereğli'ye gelen emek gücü ERDEMİR ile özdeşleşmiştir. Sanayi ve maden emekçisinin ağırlıkta olduğu Ereğli'de kentleşme sürecinde diğer sektörler, esnaf-tüccar kesimi ve hizmet sektöründe çalışanlarla farklılaşmıştır.

Ereğli'de işsiz genç ve orta yaş grubu bireyler daha sanayileşmiş bölgelere göç etmektedir. Ereğli'den en fazla göç Kocaeli, Bursa, Yalova, İstanbul ve Tekirdağ illerine olmaktadır. Ereğli'de kurulan Organize Sanayi Bölgesi ve burada yer alan firmalar yeterli istihdam sağlayamamış ve işsizliğe çözüm üretememiştir. Ereğli'de 2. Organize Sanayi Bölgesi'ne ihtiyaç vardır.

2005 yılında ERDEMİR'in özelleştirilmesi ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. 2008 yılında yaşanan küresel mali krizden Ereğli de olumsuz etkilenmiştir. 2008 mali krizi Ereğli'de tersaneler bölgesindeki firmaların batmasına neden olmuş sonrasında ise Ereğli göç vermiştir. Aynı dönemde Ereğli, kırsal bölgelerden göç almıştır. Bu durum Ereğli'de tersine göçlerin olduğunu göstermektedir. HEMA Endüstri kuruluşunun faaliyet gösterdiği maden ocaklarının 2014 yılında kapatılması Ereğli ekonomisini

olumsuz etkilemiş, azımsanmayacak ölçüde göçe neden olmuştur. Demir çeliğin yan sanayi kuruluşlarındaki işveren kesimi, katma değerden hak ettikleri payı alamama düşüncesinden dolayı İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerde iş bulmak veya kendi işini kurmak istemektedir. Bu da Ereğli açısından bir işgücü planlamasını zorunlu kılmaktadır.

Ereğli'de 2000'li yıllarda yapılaşma çok hızlanmıştır. Öyle ki yüklenici firmaların her mahallede bir apartman yapımı artmıştır. İnşaata dayalı bir kalkınmaya dönüşen bu görünüm, Ereğli'de emlak şirketlerinin sayısını da arttırmıştır. En fazla yapılaşma Kepez, Kavaklık, Bağlık ve Sarıkorkmaz mahallelerinde olmuştur. 2010'dan sonra yapılaşma biçimi, kentsel yenileme olarak yüklenici firmaların apartman tipi bina inşasıyla gerçekleşmiştir.

Ereğli'de gecekondular yok denecek kadar azdır. Sadece Müftü ve Bağlık mahallelerinde toplam 6 adet mevcuttur. Ömerli ve Ören mahalleleri yakın zamanda kurulan mahalleler olduğundan en fazla imar sorunu yaşayan mahallelerdir. Ereğli'de konut sektörü, yüklenici firmaların girişimi ve emlak şirketlerinin özendirilmesiyle daire satın alma şeklinde ipotekli satışlar üzerinden yürümektedir. Ereğli'ye göç edenlerin yerleştiği mahalleleri seçiminde belediye idaresinin herhangi bir etkisi yoktur. Yalnızca Ören mahallesine yerleşenler arasında yer alan Ova köyü sakinleri yönetsel kararlar sonucunda bu mahalleye yerleşmiş bulunmaktadır. Mahalle statüsü kazanan yerlerde arsa fiyatları yükselmiş, Orhanlar, Süleymanlar, Murtaza gibi daha eski mahallelerde ise yapılaşmaya elverişli boş arazi kalmamıştır.

Ereğli'ye çevre köylerden göç eden aileler köyleri ile ilişkilerini tamamen koparmamakta ve köyleri ile bağlantılarını devam ettirmektedir. 1970-2000 yılları arasında Ereğli'ye göç eden bireyler iş bulduktan sonra ailesinin diğer üyelerini getirmişlerdir.

Ereğli'de eğitim olanakları iyidir. Eğitim seviyesi yüksektir. Sosyal alanlar ve yapılar Ereğli'de yeterli düzeyde gelişmiş, eğitim ve sağlık gibi yarı kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda özel sektörün aktif olduğu gözlemlenmiştir. Hemşeri dernekleri,

mahalle kahveleri, memleket lokalleri gibi oluşumların varlığından söz edilebilir. Belediyenin hizmetlerinden memnun olan mahalleler bulunmakla birlikte belediye hizmetlerini yetersiz bulan mahalleler de mevcuttur. Devlet hastanesinin Ömerli mahallesine taşınması, Ömerli'ye uzak Süleymanlar, Orhanlar, Kırmacı, Kirmanlı gibi emekli nüfusunun yoğun yaşadığı mahalleler tarafından olumlu karşılanmamıştır. Bunun yanında belediyenin yol, su ve kanalizasyon gibi birincil hizmetlerinden memnuniyet düzeyi her mahalle için yüksektir. Halkoylaması ile mahalle statüsüne kavuşan köyler, belediye hizmetlerinden yararlanabilmek için mahalle olmayı tercih etmişlerdir.

4.2. Öneriler

Ereğli'de sosyoekonomik gelişmişliğin önünde bir engel yoktur. Metal sektöründe üretilen çeliğin ihracat payı yüksek olduğundan ülke ekonomisine de katkı sunmaya devam edilmektedir. Ekonomik krizlerden etkilenme durumuyla karşılaşıldığında, krizi fırsata çevirmek için adımlar atılır. Bu adımlar 2008 örneğinde olduğu gibi ERDEMİR'in özel bir işletme oluşundan dolayı maliyetlerin düşürülmesi noktasında işçi maaşlarının azaltılmasıyla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla Ereğli ekonomisinde farklı gelir gruplarının ve çalışan kesiminin varlığı dikkate alındığında diğer sektörlerin piyasayı rahatlatmak için üretimlerini sürdürmesi son derece önem arz etmektedir.

Sanayi ürünü çelik, yüksek ısıda demir madenini dönüştürerek elde edilen bir ürün olduğundan hammadde olarak demir ve taşkömürü madenlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Hammadde bakımından bir sorun yoktur. Ancak Ereğli'nin sorunları daha çok yetersiz istihdam, kentsel yenileme, konut fiyatlarındaki yükseliş, imar, sektörel çeşitliliğin istenilen düzeyde olmaması ve kamu politikalarında teşvik bölgesi görülmemesidir. Yatırım bölgesi olduğu ve devlet teşvikleri kapsamına alındığı takdirde Ereğli ekonomisinde canlılık olacağı bir gerçektir. Bu gerçek, sadece Ereğli'de yetişebilen Osmanlı çileğini gelir getiren bir tarım ürünü yaparak desteklendiğinde sosyoekonomik açıdan Ereğli'nin gelişmesi ve ilerlemesi sağlanabilir. Bu çileğin iç

pazarda ticareti yapılmalı hatta dış pazarda da fiyat koşullarını belirleyecek bir düzeye erişimi sağlanmalıdır. Hiç değilse tarımsal bir uğraşı olarak desteklenmesi ve modern tarım teknikleriyle üretilebilir olması hedeflenebilir. Osmanlı çileğini yaygınlaştırmanın ekonomiyi tek başına iyileştirmeyeceği de unutulmamalıdır.

Aynı zamanda konut sektöründe TOKİ'nin devreye girerek bir konut arzı gerçekleştirmesi ve konut piyasasında kamunun etkinlik kazanması sorunları çözebilir. Belediyenin Ereğli'deki imar sorunlarını diğer yerel idarecilerle birlikte koordine ederek çözmesi gerekmektedir. Her mahalle muhtarı, kendi mahallesinde yerleşime uygun ve elverişli arazilerini ilgilendiren imar planlamalarını takip etmelidir.

2. ve 3. Organize Sanayi Bölgeleri ivedilikle kurulmalı ve ara eleman ihtiyacı karşılanmalıdır. İşsizliğin giderilmesi için alternatif geçim kaynakları sevk ve idare edilmelidir. Kümes hayvancılığının az çok gelişmiş olduğu Ereğli'de bu sektör de teşvik kapsamına alınmalı ve daha fazla özendirilmelidir. Bölgedeki maden ocaklarının özelleştirilmesine son verilmeli ve madencilik sektörü tamamen devlet kontrolünde olmalıdır. İş sağlığı ve iş güvenliğine dair eğitim programları düzenlenmelidir. Bir ağır sanayi kenti olan Ereğli'de bu konuya dair seminerler yapılmalı ve halk da bilinçlendirilmelidir. Kentsel araziler tamamen yüklenici firmaların insafına terk edilmemelidir. Kent arazisi spekülatif bir ticari meta haline getirilmemeli ve rant aracı olarak görülmesi kabul edilmemelidir. Bunun için ciddi önlemler alınmalı bu önlemler arasına hukuki yolların denenmesi de girmelidir.

Yaklaşık 4000 kişiye istihdam sağlaması hedeflenen tersaneler bölgesi yeniden açılmalıdır. Krizden olumsuz etkilenerek batan firmaların yerine yeni firmalar açılmalı ve gerekirse bunun bir kamu politikası olarak gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Gemi tersaneciliğinde istihdam yaratılmasıyla birlikte ek sektörlerin önü açılmalı ve yan sanayi ile birlikte işsizliğin azalması hedeflenmelidir. Ereğli'nin aynı zamanda bir emekli kenti unutulmamalıdır. Bunun için yerel yönetimin yeterli oranda sosyal ve kültürel aktiviteleri arttırması kararlaştırılmalıdır. Kısaca Ereğli için kamu sektörü, özel sektör devreye girmeli ve devlet merkezi yönetim ile yerel yönetim eşgüdümlü biçimde

çok kapsamlı yeni bir bölgesel kalkınma planlaması yapmalıdır. Bu gerçekleştiği takdirde Ereğli kentleşmesinin sorunları da kendiliğinden çözülebilir.

4.3. Sonuç ve Değerlendirme

Çalışmaya başlarken, göç, kent ve kentleşme gibi üç temel kavramın mevcut kuramsal bilgisi derlenip, kavramların ilişkisel boyutları üzerinde durulmuştur. Bu kavramsal-kuramsal bölüm, çalışmanın temelini oluşturan Ereğli kentsel mekânındaki göçün niteliği ile kentleşme ve kentin fiziki biçimlenişi arasındaki ilişkileri anlamaya zemin oluşturmuştur. Ereğli, ERDEMİR ile var olduğu düşünülen bir kent olduğu için bu kentin geçirdiği tarihsel dönemleri ve toplumsal, yönetsel, ekonomik ve kısmen de kültürel yapısındaki değişimleri analiz etmek bir zorunluluk olmuştur. Tezin birinci ve ikinci bölümleri, bu içerikle düzenlenmiştir. Böylece, kentin günümüze modern bir sanayi kenti olarak ulaşmasında, tarihsel ve coğrafi üstünlüklere sahip olması kadar, Türkiye'nin en güçlü taşkömürü rezervlerinin yer aldığı bir maden sahası üzerinde bulunması da önemli bir unsur olarak ortaya çıkmıştır.

Ereğli, ERDEMİR kurulmadan önce belli bir kentleşme düzeyine erişmiştir. Ereğli'nin yaşadığı kentleşme deneyiminde bölgede yer alan taşkömürü rezervlerinin payı vardır. Kömürün işletilmeye başlamasıyla oluşturulan kurumsal yapı Ereğli Kömür İşletmesi olarak sahneye çıkmıştır. Bu işletme, Ereğli'nin dışarı ile bağlantılı bir konuma gelmesini sağlamıştır. Ereğli'ye yönelen göçler bu dönemde artarak devam etmiştir. Ulaşım ve haberleşme olanaklarının zamanla gelişmeye başlaması nüfus hareketlerini kendine çeken bir faktör olmuştur. Kuramsal kısımda irdelenen göç teorileri bu bağlamda düşünüldüğünde Ereğli'nin itici, çekici ve iletici güçleri göç olgusuna yön vermiştir. 1962'ye kadar küçük bir balıkçı kasabası olarak bilinen Ereğli, aldığı göçlerle hızla büyümüş ve fiziksel anlamda genişlemiştir. 1965'te ERDEMİR'in üretime başlamasıyla artık bir ağır sanayi kenti olma niteliğine kavuşmaya başlamıştır. Liman inşasının da başlamasıyla ihracat hedeflenmiş ve ülke ekonomisine katkı sunmaya başlamıştır. Uluslararası ticaret, işgücü ve istihdam düzeyi, katma değer üretimi gibi sosyoekonomik unsurlar Türkiye'de ithal ikameci ekonomik politikaların

uygulandığı dönemde Ereğli'nin kentleşme biçiminde de yeni bir sayfa açmıştır. 1970'li yıllarda hızla büyümüş ve altyapı yatırımları artarak devam etmiştir.

Sınaî yatırım alanı seçilen Ereğli'de seri üretim kolu olan bir sektörde çalışma durumunu hesaba katan insanlar Ereğli'ye göç etmiştir. Ereğli'nin ağır sanayi kenti olma niteliği, salt demir çelik işletmesinin kuruluşu ve üretime başlamasından ibaret değildir. Asıl değişim, Ereğli'nin sınaî yatırım bölgesi seçilerek ERDEMİR'in kuruluşundan sonra gerçekleşmiştir. Nüfusu kendine çeken Ereğli, hem köylerden ve çevre illerden hem de uzak bölge ve şehirlere göç almıştır. Her bireyin beraberinde getirdiği sosyal, ekonomik ve kültürel birikimler Ereğli kentleşmesini açıklayıcı olmuştur. Bu birikimler Ereğli'nin toplumsal, ekonomik ve siyasal yapısına etki etmiştir. İmar noktasında Ereğli'nin özellikle 1980'lerle birlikte yoğun yapılaşma sonucu sorunlar yaşadığı görülmüştür. Mahalle muhtarları ve belediye yetkilileri ile yapılan görüşmeler bu saptamayı desteklemiştir.

Ağır sanayinin yanında yan sanayi kuruluşlarının arttığı Ereğli'de sektörel çeşitlilik meydana gelmiştir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin de gelişmiş olması Ereğli'ye gelen nüfusun yerleşmesinde önemli bir faktör olmuştur. Ancak taşıyabileceği nüfus kapasitesini 1990'lı yıllardan sonra aşmaya başlayan Ereğli'de sektörel çeşitliliğin sınırlı düzeyde oluşu, kamu teşviklerinden yararlanma kapsamına girilememesi, istihdam ve işgücü olanaklarının düşük seviyede kalışı, 2000'li yıllarda artan oranda bir göç verme durumunu meydana getirmiştir. Ancak buna rağmen belediye nüfusu artmaya devam etmiştir. Köy statüsündeki yerleşimlerden bazıları mahalle statüsü kazanmış ve belediye sınırlarına dâhil edilmiştir. Ereğli'ye 2000'li yıllara kadar ortalama 7 bin civarında nüfusun dışarıdan 8 bin civarında nüfusun da çevre köy ve beldelerden göç ettiği anlaşılmaktadır. 2000'li yıllarda devam eden artış ağırlıklı köylerden göç eden nüfusla olmuştur. 2006 ve 2008 yıllarında özelleştirme ve mali kriz sonucunda Ereğli göç vermiştir. Buna rağmen köylerden gelen nüfusla belediye nüfusu artmaya devam etmiştir. 2010 yılından itibaren 2012'de mahalle olan yerleşimlerin belediye sınırlarına katılımı ve yine çevre köy ve beldelerden gelen nüfusla 2013 yılı belediye nüfusunun ortalamasının üzerinde arttığı gözlemlenmiştir. Fakat 2013'ten sonra artış yeniden yavaşlamış ve tersine göçlerle net göç hızı sabitleme noktasına gelmiştir.

Hem göç alan hem de göç veren bir kent olan Ereğli giderek bir “emekli kenti” olarak anılmaya başlamıştır.

Kıray’ın bahsettiği Ereğli’de de işsizlik vardır. Bugün Ereğli’nin en büyük sosyoekonomik sorunlarından biri de işsizliktir. Kentleşme/kentlileşmenin beraberinde getirdiği sorunlar, Ereğli’yi işsizliğin olduğu ve emekli nüfusun arttığı bir kent konumuna getirmiştir.

Toplam nüfus içerisinde işsiz sayısı artarken işgücü azalmıştır. Bu çelişkiyi yaratan temel unsur nüfus artış ve net göç hızının azalmaya başlamasıdır. Ereğli’den göç edenlerin genç işgücünü, Ereğli’ye göç edenlerin ise emekli ya da küçük esnaflığı temsil etmesidir. Öyle ki yerel eşraf hem küçük burjuvaziyi oluşturmakta hem de orta ve alt gelir gruplarını yaratmaktadır.

Sonuç olarak, göçlerle büyüyen, gelişen ve değişen kentler sosyoekonomik unsurlar çerçevesinde belli bir kentleşme niteliğine sahip olmaktadır. Ereğli de bu kentlerden biridir. 1980 sonrasında devam eden iç göçlerle kentleşme deneyimini sürdürmüş ve sürdürmeye devam etmektedir. Aldığı ve verdiği göçlerle kentleşme süreci farklı nitelikler kazanmıştır. Kentleşmenin toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimlerin bütünü olarak kabulünden hareketle, Ereğli’de sanayi ve nüfus ilişkisi bağlamında 1980 sonrası kentleşme süreci, sosyoekonomik unsurların baskın olduğu bir süreci yansıtmaktadır. Sanayi ve nüfus ilişkisi aynı zamanda göç ve kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. Kısaca Ereğli artık ekolojik sınır eşiğini ve taşıyabileceği yükü aşmış bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akın, Emel (2007). *Kentsel Gelişme ve Kentsel Rantlar: Ankara Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akpınar, Fatih (2012). *Kente Göçle Gelenlerin Sosyo-Ekonomik Yapısı: Yalova İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aliağaoğlu, Alpaslan ve Uğur, Abdullah (2016). “Osmanlı Şehri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 38: 203-226.
- Apan, Ahmet (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu: Nedenler ve Sonuçlar”. *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi* 5 (11): 26-33.
- Aytekin, E. Attila (2001). “Kitap Eleştirisi: Kentsel Çelişki ve Siyaset, Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar”. *Praksis Dergisi* 2: 332-336.
- Bal, Hüseyin (2006). *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları: 67 Sosyoloji Dizisi: 9.
- Başel, Halis (2006). “İç Göçün Sonuçları ve İşgücüne Etkileri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 51: 287-321.
- Boratav, Korkut (2014). *Türkiye İktisat Tarihi: 1908-2009*. 19.Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.

- Bülbül, Serpil ve Köse, Ali (2010). “Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi 1 (39): 75-94.*
- Castells, Manuel (1997). *Kent, Sınıf, İktidar*. 1.Basım. Çev: Asuman Erendil. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Childe, Gordon (2007). *Tarihte Neler Oldu?.* 4.Baskı. Çev: Alâeddin Şenel – Mete Tunçay. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Childe, Gordon (2009). *Kendini Yaratan İnsan (İnsanın Çağlar Boyu Gelişimi)*. 10.Basım. Çev: Filiz Ofluoğlu. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Coşkun, M. Kemal (2013). *Sınıf, Kültür ve Bilinç*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Çağlayan, Savaş (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 17: 67-91.*
- Çakır, Sabri (2011). “Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 24: 129-142.*
- Çalış, Filiz (2009). *Göç Hareketlerinin Hane Halkı Üzerindeki Ekonomik Etkileri: Muğla İli Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çavuşoğlu, Erbatur (2014). *Türkiye Kentleşmesinin Toplumsal Arkeolojisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çelik, Fatih (2007). “Türkiye’de İç Göçler: 1980-2000”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 22 (1): 87-109.*

- Çelik, Nermin (2012). *Türkiye’de Göç Veren İllerde İç Göç Sorununun Yönetiminde Stratejik Planlama Modeli Yapılandırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durgun, Şenol (2010). *Türkiye’de Devletçi Gelenek ve Müzik*. 2.Baskı. Ankara: Binyıl Yayınevi.
- Duru, Bülent ve Alkan, Ayten (drl.) (2002). *20. Yüzyıl Kenti*. “Louis Wirth: Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”. s. 77-107. Ankara: İmge Kitabevi.
- Duru, Gökhan (2014). *Adana’da Kentleşme ve Göçün Sosyolojik Görünümü: Seyhan İlçesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eraldemir, Zeynep (2013). *Türkiye’de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-ekonomik Yansımaları: İskenderun-Dörtyol Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, Melih (1985). *Göç ve Kentsel Bütünleşme*. Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayın No: 2. Ankara: A.Ü. S.B.F. ve Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Es, Muharrem ve Ateş, Hamza (2004). “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 48: 205-248.
- Giddens, Anthony (2008). *Sosyoloji*. Çev: İsmail Yılmaz. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Görmez, Kemal (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*. 2. Baskı. Ankara: Vadi Yayınları.
- Gül, Muammer (2001). “İslam Şehrinin Doğuşu”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6 : 78-87.
- Güler, B. Ayman (2007). *Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1929-1939*. Türkiye Cumhuriyeti İdare Tarihi Araştırması (TİDATA). AÜ SBF Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi: 2. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Güler, B. Ayman (2009). *Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1940-1949*. Türkiye Cumhuriyeti İdare Tarihi Araştırması (TİDATA). AÜ SBF Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi: 3. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Güler, Mahmut (2011). “Kentsel Haklar, Kapitalizm ve Katılım”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 66 (1)* : 49-71.
- Güler, Mehmet (2013). “Trakya Bölgesinin Kentleşmesinde Sanayileşme ve Demografi İlişkisi”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi 2 (22)* : 17-43.
- Güllüpnar, Fuat (2012a). “Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi 3 (21)* : 1-29.
- Güllüpnar, Fuat (2012b). “Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi 4*: 53-85.
- Güneş, M. Emin (2012). *İç Göç Terörizm İlişkisinde Mersin Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.
- Harvey, David (2013). *Asi Şehirler*. 3.Basım. Çev: A. Deniz Temiz. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Hurma, Hüseyin (2003). *Türkiye’de Kentleşme ve Göç Olgusunun Siyasal Katılıma Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, M. Melih (2002). *Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği*. 2.Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İçduygu, Ahmet ve Ünalın, Turgay (1997). “Türkiye’de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri”. *Türkiye’de İç Göç Konferansı*. Bolu-Gerede. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

- Kara, Murat (2009). *Ereğli Kömür Havzası ve Cumhuriyet Dönemi Şekillenışı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, Ayhan (2012). “Nüfus Hareketleri / İç Göç, Sebepler, Sonuçlar. *Türkiye’de İç Göçün Sosyo Ekonomik Sonuçları ve Adana Özelinde Değerlendirilmesi Sempozyumu*. Adana: T.C. Yüreğir Belediyesi.
- Kaygalak, Sevilay (2001). “Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekânsal Yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği. *Praksis Dergisi 2*: 124-172.
- Kaygalak, Sevilay (2009). *Kentin Mültecileri: Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Keleş, Ruşen (2005). “Kent ve Kültür Üzerine”. *Mülkiye Dergisi 246 (29)* : 9-18.
- Keleş, Ruşen (2012). *Kentleşme Politikası*. 12.Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kıray, Mübeccel (2000). *Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası: Ereğli*. 3.Basım. Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Kızılkaya, Y. Murat (2014). *Türkiye’de İç Göçün Sosyo Ekonomik Nedenleri: Ardahan İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan (2012). “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 3 (3)*: 163-184.
- Köy Kanunu (7 Nisan 1924). *Resmi Gazete*, 442.
- Lefebvre, Henri (2015). *Şehir Hakkı*. Çev: Işık Ergüden. İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Makal, Ahmet (2001). “Türkiye’de 1950-1965 Döneminde Tarım Kesiminde İşgücü ve Ücretli Emeğe İlişkin Gelişmeler”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 56 (3): 103-140.
- McNeill, William H. (2008). *Dünya Tarihi*. 14.Baskı. Çev: Alâeddin Şenel. Ankara: İmge Kitabevi.
- Milliyet Gazetesi Tematik Ansiklopedi (1993).
- Mumford, Lewis (2007). *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*. 1.Baskı. Çev: Tamer Tosun, Gürol Koca. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Öngen, Tülin (2014). *Prometheus’un Sönmeyen Ateşi: Günümüzde İşçi Sınıfı*. 3.Basım. İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.
- Özcan, Koray (2005). “Orta Asya Türk Kent Modelleri Üzerine Bir Tipoloji Denemesi (VIII. Yüzyıldan XIII. Yüzyıla Kadar)”. *Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi* 2 (20) : 251-265.
- Özcan, Koray (2006). “Anadolu-Türk Kent Tarihinden Bir Kesit: Selçuklu Döneminde Anadolu-Türk Kent Modelleri”. *Bilig Dergisi* 38 : 161-184.
- Özdemir, Murat (2008). *Türkiye’de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özel, Mehmet (2005). “Kentsel Gelişme ve Kentleşme Sürecinde Niğde”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 2 (5): 120-144.
- Özünlü, Emine ve Gümüşçü, Osman (2016). “Osmanlı İmparatorluğu’nda İç Göç Aktörleri Olarak Çift-Bozanlar”. *Amme İdaresi Dergisi* 1 (49): 29-56.

- Park, Robert E. ve Burgess, Ernest W. (1925). “Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler”, “Şehrin Büyümesi: Araştırmaya Giriş”. *Şehir*. Çev: Pınar Karababa Kayalığıl. Ankara: Heretik Yayınları: 22 Sosyoloji Dizisi: 6.
- Sağlam, Serdar (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 5: 33-44.
- Sarı, Aysun (2008). “Türkiye’de İç Göç: Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Sonuçları”. *Sosyoloji Konferansları Dergisi* 37: 1-18.
- Simmel, George ve Tönnies, Ferdinand (1903). “Metropol ve Zihinsel Yaşam”, “Gemeinschaft ve Gesellschaft”. *Şehir ve Cemiyet*. Çev: Ahmet Aydoğan. 2. Baskı. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Sunar, Lütfi (2011). “Weber’in Tarihsel Şehir Sosyolojisi: Modern Toplumun Temeli Olarak Şehir”. *Sosyoloji Dergisi* 22 (3) : 423-442.
- Şengül, H. Tarık (2001). “Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı”. *Praksis Dergisi* 2: 9-31.
- Şenyapılı, Tansı (1996). *1980 Sonrasında Ruhsatsız Konut Yapımı*. T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Konut Araştırmaları Dizisi: 8. Ankara: ODTÜ Basım İşliğı.
- Taşcı, Faruk (2009). “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”. *Kamu-İş Dergisi* 4 (10): 177-204.
- Tekeli, İlhan (1975). “Göç Teorileri ve Politikaları Arasındaki İlişkiler”. *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi* 1 (1): 153-176.
- Tekeli, İlhan (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İlhan (2011). *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Topaloğlu, S. Gürsu (2007). *Suç Oluşumuna Kentleşme ve İç Göçün Etkilerinin Analizi: Ankara Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Topbaş, Ferhat (2007). *İç Göçün Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Model Çalışması:2000 Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tortop, Nuri (1994). *Mahalli İdareler*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Tüfekci, Suat (2003). *Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler; İstanbul Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tümtaş, M. Sertaç (2007). *Türkiye’de İç Göçün Kentsel Gerilime Etkisi: Mersin Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).
- Weber, Max (2000). “Şehir: Modern Kentin Oluşumu”. Çev: M. Ceylan. *Şehrin Doğası*. Ed: Don Martindale & Gertrud Neuwirth. İstanbul: Yarın Yayınları.
- Yalçın, Cemal (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yenigül, S. Bahar (2005). “Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri”. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 18 (2): 273-288.
- Yerasimos, Stefan (1999). “Tanzimat’ın Kent Reformları Üzerine”. Çev: Ali Berktaş. *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*. Ed. Paul Dumont ve François Georgeon. 2. Baskı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Yıldırım, Arzu (2014). “Kırsaldan Kente Göç ve Değişen Siyaset: Muş Örneği”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 16: 25-32.*

Yıldırım, Aziz (2004). *Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, Ensar ve Çitçi Salih (2011). “Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açından Türkiye’de Kentleşme Dönemleri”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 35: 252-267.*

İnternet Kaynakları

<https://tr.wikipedia.org> (Göç, 19 Şubat 2015’te erişildi).

www.tdk.gov.tr (Büyük Türkçe Sözlük, İç Göç, 13 Şubat 2016’da erişildi).

<http://sosyolojisi.com/kent-kentlesme-kavram-kent-kuramlar/1548.html> (Kentleşme ve Kent Kuramları, 13 Şubat 2016’da erişildi).

<https://www.google.com.tr/search?q=erdemir> (19 Şubat 2016’da erişildi).

www.tuik.gov.tr (Türkiye İstatistik Kurumu verileri, 23 Şubat 2016’da erişildi).

<http://esa.un.org/unup/> (BM “Dünya Kentleşme Beklentileri” raporu 2011, 8 Mart 2016’da erişildi).

www.zonguldak.gov.tr (21 Mart 2016’da erişildi).

www.kdzeregli.bel.tr (Kdz. Ereğli Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan, 22 Mart 2016’da erişildi).

www.erdemir.com.tr (Erdemir'de İnsan Kaynağı, 22 Mart 2016'da erişildi).

www.eregli.tso.org.tr (2014-2017 Stratejik Plan, 22 Mart 2016'da erişildi).

www.karadenizeregli.gov.tr (Dünden Bugüne Ereğli, 23 Mart 2016'da erişildi).

www.oib.gov.tr (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Basın Duyurusu, 23 Mart 2016'da erişildi).

www.bakka.gov.tr (23 Mart 2016'da erişildi).

http://www.pusulagazetesi.com.tr/arsiv_42077/hema-kapatiyor-850-madenci-issiz/ (21 Mart 2017'de erişildi).

<http://www.ereglionder.com.tr/guncel/kdzeregli-de-carpici-sonuclar-ortaya-cikti-h70267.html> (26 Mart 2017'de erişildi).

<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/zonguldak/tumistatistik/> (18 Temmuz 2017'de erişildi).

https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/622c0b55d796a69_ek.pdf (Ulaşım
Demiryolu Gerçeği, Oda Raporu, 12 Kasım 2017'de erişildi).

<http://www.taskomuru.gov.tr/index.php?page=sayfagoster&id=7> (15 Kasım 2017'de erişildi).

<http://www.maden.org.tr/mevzuat>, (15 Kasım 2017'de erişildi).

https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_bm_secimsonuclari.php? (24 Kasım 2017'de erişildi).

<https://sonuc.ysk.gov.tr/module/GirisEkrani.jsf> (Yüksek Seçim Kurulu Sandık Sonuçları Paylaşım Sistemi, SEÇSİS, 24 Kasım 2017'de erişildi).

secim.iha.com.tr (İhlas Haber Ajansı Seçim Sonuçları, 24 Kasım 2017'de erişildi).

EKLER

